

НОВА УКРАЇНСЬКА ШКОЛА

Мар'яна ЗАХАРІЙЧУК
Марія ІВАНЧУК

УКРАЇНСЬКА МОВА ТА ЧИТАННЯ

ЧАСТИНА
ДРУГА

3

Мар'яна Захарійчук, Марія Іванчук

«Українська мова та читання»

підручник для 3 класу закладів загальної
середньої освіти
(у 2-х частинах)

Частина друга

Читання

Видавництво «Грамота»

2025

ДЕРЖАВНІ СИМВОЛИ УКРАЇНИ

ДЕРЖАВНИЙ
ПРАПОР УКРАЇНИ

ДЕРЖАВНИЙ
ГЕРБ УКРАЇНИ

ДЕРЖАВНИЙ ГІМН УКРАЇНИ

Музика *Михайла Вербицького*
Слова *Павла Чубинського*

Ще не вмерла України і слава, і воля,
Ще нам, браття молодії, усміхнеться доля.
Згинуть наші воріженьки, як роса на сонці.
Запануєм і ми, браття, у своїй сторонці.

Приспів:

Душу й тіло ми положим за нашу свободу,
І покажем, що ми, браття, козацького роду.

УДК 811.161.2(075.2+076)
3-38

Рекомендовано Міністерством освіти і науки України
(наказ Міністерства освіти і науки України від 07. 01. 2025 № 22)

Умовні позначення:

— читаю текст;

— досліджую мову;

— робота в парах;

— словник;

— робота в групах;

— театралізація;

— домашнє завдання.

Захарійчук М., Іванчук М.

3-38 Українська мова та читання : підруч. для 3 кл. закл. загальн. середн. освіти (у 2-х частинах) : Частина друга : Читання. Київ : Грамота, 2025. 176 с.

ISBN 978-966-349-992-5

ISBN 978-966-349-994-9 (частина друга)

Підручник розроблений відповідно до Державного стандарту початкової освіти, типової освітньої програми мовно-літературної галузі (програма колективу авторів під керівництвом О. Я. Савченко).

Зміст видання подано за розвивально-продуктивним інтегративним підходом, що дає можливість формувати ключові та предметні компетентності.

УДК 811.161.2(075.2 + 076)

За типовою навчальною програмою колективу авторів під керівництвом О. Я. Савченко.

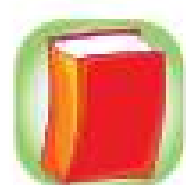
ISBN 978-966-349-992-5

ISBN 978-966-349-994-9 (частина друга)

© Захарійчук М. Д.,
Іванчук М. Г., 2025

© Видавництво «Грамота», 2025

Літо, прощай!

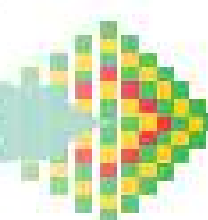

Прочитай виразно вірші.

ВЕРЕСЕНЬ

Ходять хмари в небі синім,
Місяць вересень прийшов,
Сповнивсь вереском пташиним
Тихий затишок дібров.

Позлітавшись у зграї,
Різне птаство молоде
В крилах сили набирає
І відльоту в вирій жде.

Бо пташки дзвінкоголосі
Знають — літа вже нема.
Хоч і тепло ще, та осінь
Вже підходить крадькома.

І набравшись сил за літо,
Галасливі, як пташки,
Знов ідуть до школи діти
І сідають за книжки.

Н. Забіла

Досліджую текст

- Назви тему вірша.
- З ким поетеса порівнює школярів? Прочитай ці речення.

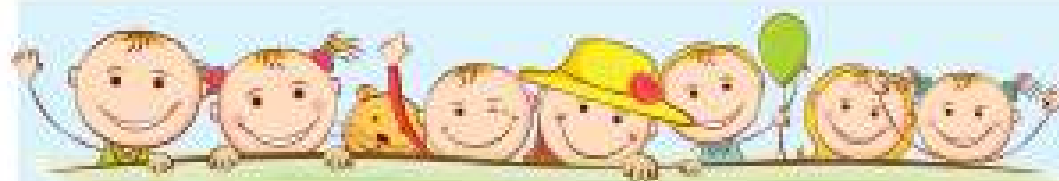

- Як зображено у вірші вересень та осінь? Прочитай-те в класі.

- Поділися**
- Хто тебе супроводжував сьогодні до школи?
 - Які твої враження від зустрічі з однокласниками й однокласницями?
 - Які твої очікування від уроків читання?

- Постав запитання сусіду чи сусідці по парті. Обміняйтеся думками щодо майбутньої спільної праці.

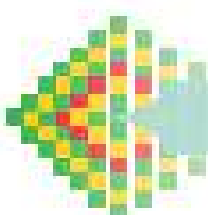
Повторюємо разом

Слова *Вітчизна, рідний край, рідна країна* подібні за значенням.

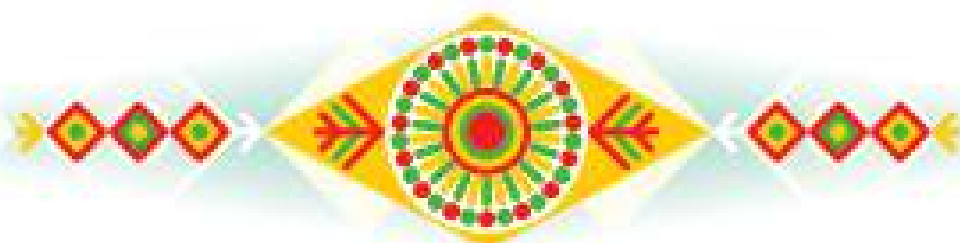
Слово *місяць* має кілька значень. Такі слова називаємо *багатозначними*.

1. Створи кілька речень про враження від зустрічі з однокласниками й однокласницями.
2. Намалюй у зошиті свій перший день у школі, використовуючи відповідні образи: *хмаринки, сонце, ластівку, квіти, дощ*.

Родина, родина – це вся Україна

Родина — це слово викликає багато різних емоцій та почуттів: доброту, тепло й затишок. Кожна людина з великою любов'ю згадує свою родину. Як струмки утворюють річки, що впадають у море, так і з усіх родин складається *український народ* і наша прекрасна *Україна*.

Про родину, кожного її члена написано багато віршів та оповідань, створено чимало чудових пісень. У цьому розділі ти ознайомишся з деякими з них та обов'язково прочитаєш своїм рідним.

Прочитай виразно вірш.

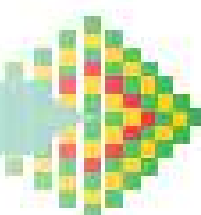
ЩО У СВІТІ НАЙМИЛІШЕ...

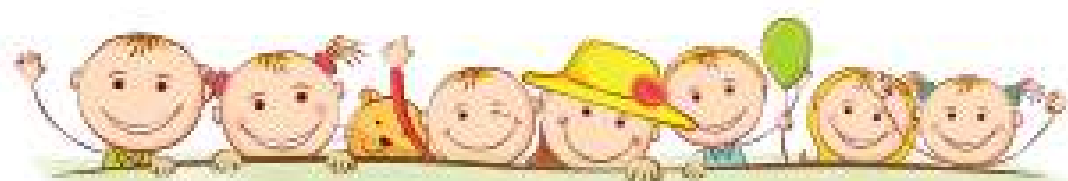
Запитала раз Катруся
У сивенької бабусі:
«Що у світі наймиліше,
А відтак найголовніше?»

Усміхнулася старенька
Та й промовила: «Рідненька,
Як бабуся і як мати
Можу впевнено сказати,

Що для всіх батьків у світі
Наймиліші їхні діти,
Для малечі, навпаки,
Їхні люблячі батьки».

О. Науменко

Повторюємо разом

А́втор (а́вторка) — людина, яка написала художній або інший твір.

Вірш — невеликий поетичний твір, написаний ритмізованою мовою, найчастіше з римуванням рядків.

Рíма — співзвуччя слів у кінці віршованих рядків.

Заголо́вок — назва тексту або його частини. Він підказує зміст тексту.

Основна́ (головна́) думка — це те головне, що автор / авторка хоче сказати.

Строфа́ — поєднання кількох віршованих рядків, об'єднаних однією думкою, інтонацією та римою.

Досліджую текст

- Яка основна думка тексту?
- Скільки у вірші строф?
- Про кого йдеться в третій строфі?
- Який настрій вірша?
- Чи погоджуєшся ти з думкою бабусі?

1. Вивчи вірш напам'ять.

2. Попроси в батьків дозволу принести сімейні фотографії в школу. Підготуйся розповісти про своїх рідних цікаві історії. Спробуй колаж на тему «Моя родина».

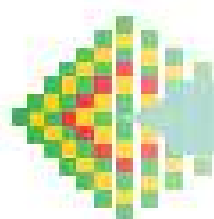

Прочитай вірш.

КАЗОЧКА ВІД МАМИ

Як настане вечір, тихо і злегенька,
українську казку каже мені ненька. (...)
Каже мені казку рідними словами —
ох, яка то любя-мила казочка від мами!

За Р. Завадовичем

Прочитай текст.

МАМИНА КОЛИСКОВА

Мама свою донечку
В любистку купала,
Мама своїй донечці
Доленьку гукала:

«Нехай вода чистая
Змиє лихі очі,
Нехай доля красная
До нас стежку топче».
Люлі-люлі,
ой люлі-люлі...

Мама свою **донечку**
Спатоньки вкладала,
Мама своїй донечці
Пісеньку співала:

«Нехай засне донечка
Під мамине слово,
Нехай росте рідная
Велика й здорова».

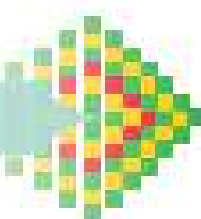
З народної творчості

Розгляньте схему.

- Назвіть пропущені жанри усної народної творчості.

Продовж речення.

Твори, складені народом, називаємо До них належать: казки, колискові, Колискові — це пісні, які Колискові бувають народні й У колискових є заспів і

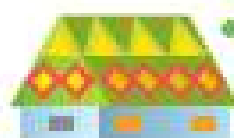
Досліджую текст

● Якими словами автор вірша «Казочка від мами» висловлює любов до неньки (с. 6)? ● Прочитай першу строфу «Маминої колискової» (с. 7). Що бажає мама своїй доньці? Про що це свідчить? ● Прочитай виділені слова в другій строфі. Як ми їх називаємо? ● Для чого в тексті використано пестливі слова? ● З якою силою голосу треба читати колискові?

● Прочитай у тексті колискової слова з м'яким знаком. Поділи їх на склади для переносу (усно). ● Прочитай словосполучення: *лихі очі, лихі слова, лихі люди*. Яке з них ужите в прямому значенні?

У Британському музеї в м. Лондоні зберігається глиняна табличка, як долоня руки дорослої людини. Ця табличка створена більше 4000 років тому! На ній зроблено напис клинописом. Як стверджують дослідники, закарбовані знаки є словами однієї з найбільш ранніх в історії *колискових пісень*.

Вивчи одну строфу колискової напам'ять (на вибір).

Прочитай текст.

СПРОБУЙТЕ САМІ ЩОСЬ ШЕПОТІТИ...

Учора ми з татом пів дня були на лузі. Я люблю з ним бувати на лузі. Тут живе мій лелека. Той, що приніс мене татові та мамі. Уявляєте: таку велику дівчинку й доніс!

Тато його впізнав із першого погляду. Він каже, що й лелека його впізнав. Але мені щось у це все не віриться. Однак тато певен, що це наш лелека. **Жартує**. Лелека, коли нас бачить, озивається: «Кле-кле!» — то так по-африканському. А по-нашому це означає: «Привіт!» Я відповідаю чемно: «Привіт!» Лелека гордо задирає голову, бо знає обидві мови — африканську й нашу. Ще б пак! Як би він жив у тій Африці, коли б по-їхньому нічого не петрав? Який поважний! Зібрався в Африку. Тато **всміхається**, бере свого бриля і махає ним нашому лелеці. Та він мовчить. Я беру свого білого капелюшка й теж махаю. Мій капелюшок тріпоче на вітрі, аж виривається з рук.

Раптом лелека здіймається вгору — повільно, ніби починає танцювати вальс. Робить над нами коло, тоді друге, третє... Тато **бере мене за руку** й каже:

— Оце і є прощання. Бувай, лелеко! До наступного літа! — його голос тремтить. Він **пригортає мене до себе**.

Я шепочу за татом: «Бувай!» Але навряд чи він мене чує. А спробуйте самі щось шепотіти, коли лоскоче в горлі. Так лоскоче, що хочеться не сміятися, а... Тато все розуміє... (за Г. Кирпою).

Бриль (зменшено-пестливі — брілик, бріличок, брилєць) — літній головний убір із широкими крисами, плетений із соломи.

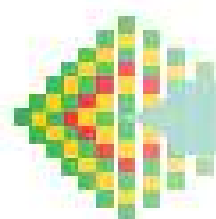
Пётрати — те саме, що розуміти.

Досліджую текст

- Який жанр цього тексту (оповідання, вірш, казка)? ● Де відбувається подія? ● Хто розповідає про свого тата? Про кого ще розповідає дівчинка? Які почуття виражає вона до свого тата? Знайди підтвердження своїх суджень.
- Чому дівчинці важко було голосно говорити? ● Відтвори ту частину тексту, яка відповідає змісту ілюстрації. ● Які слова в тексті для тебе незрозумілі? ● Якщо тобі трапляються слова, значення яких ти не розумієш, прочитай їх у словнику, запитай у вчителя / учительки, здогадайся за змістом тексту, малюнками та скористайся інтернетом.

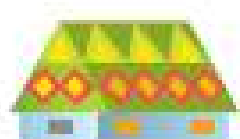
- Прочитай слова, виділені блакитним кольором. Створи речення. Яким постає тато дівчинки? Опиши.
- Добери до слова *лелека* синоніми. ● Доповни два останні речення власними судженнями.

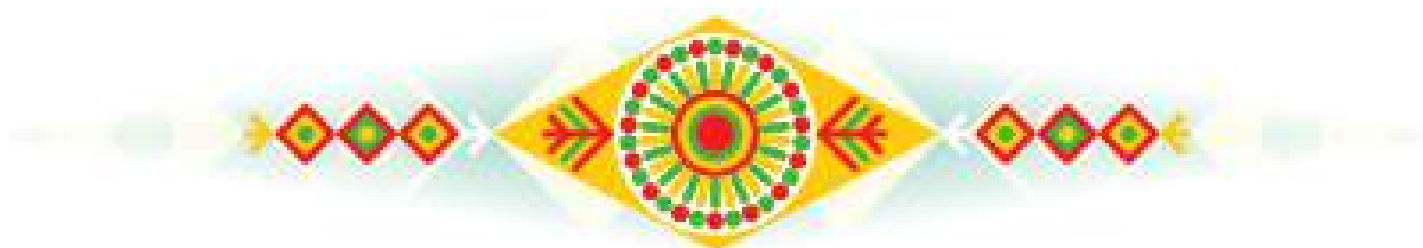

Галина Кирпа — українська письменниця, поетеса, журналістка. Пише для дітей та дорослих. У кожному творі оспівує красу життя, неповторність природи рідної України.

Перекладає з білоруської, німецької, шведської, данської та норвезької мов.

Прочитай перший абзац тексту (с. 9). Створи до нього малюнок.

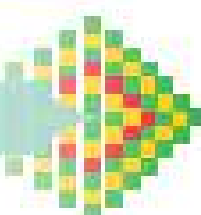

Прочитай вірш.

ЗІЙДЕТЬСЯ РОДИНА ВСЯ

На горбочку, де вербичка,
Викопав **дідусь** криничку.
Ой глибока ж та криничка,
Прохолодна в ній водичка.

Все дідусь Іван зробив:
І **дашок** там **спорудив**,

Й приладнав під ним вервечку,
Корбу, кухлик, відеречко.

Сад навколо посадив
З вишень, яблунь, груш і слив.
Ми приїдем до вербички,
До садочка і кринички.

До бабусі й дідуся
Зійдеться родина вся.

Н. Буга

Корба — пристрій із ручкою, яку крутять для надання обертального руху валові.

Вервечка — мотузка.

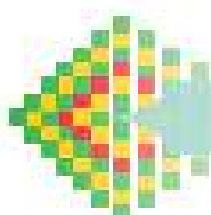
Повторюємо разом

Опóрні слова (іноді їх називають **ключовими**) тексту — це слова, які допомагають зрозуміти, про що йдеться в тексті, тему та головну думку, визначити послідовність подій. Ці слова головні в тексті.

Особа, що перебуває в центрі уваги письменника / письменниці, — це **головний герой** чи **головна героїня** твору (персонаж). З головними героями / героїнями пов'язані основні події твору.

Досліджую текст

- Яка головна думка тексту?
- Хто є головним героєм вірша?
- Що зробив дідусь? Для кого він виконав усю роботу? Яким постає дідусь у вірші?

- Створи речення з опорних слів, виділених блакитним кольором.
- Прочитай три іменники, які відповідають на питання *що?*
- Добери до підкресленого слова перевірні.
- Вимов звуки в словах, виділених зеленим кольором.

Веселинки від Василянки

- Розкодуй слова. Знайди в тексті вірша слова, у яких вони «заховалися».

♥ ☆ ◆ ☆ ● ; ♦ ☆ ◆ ☆ ; ☾ ▲ ● .

- Розгадай ребуси. У якому слові є орфограма «Правопис апострофа»?

7 + Я

Р1А

1. Навчися виразно читати вірш.

2. Прочитай його своєму дідушеві або іншим членам родини.

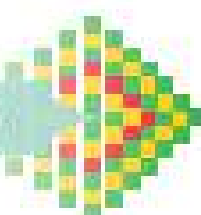

Прочитай вірші.

БАБУСЯ

З бабусею тепло і ніжно,
Вона, мов **хмаринка**, м'яка,
А голос не мамин, а тихий,
Ніколи не скаже: «Нема!»
Вареники, пундики, мундики,
Компоти смачні, **киселі** —
Усякі на світі смаколики,
І все це мені і тобі.

І. Паламарчук

БАБЦЯ СПИТЬ

Ходить тиша в теплих капцях,
Задрімала в кріслі бабця.

А годинник цокотить:

Бабця спить, бабця спить.

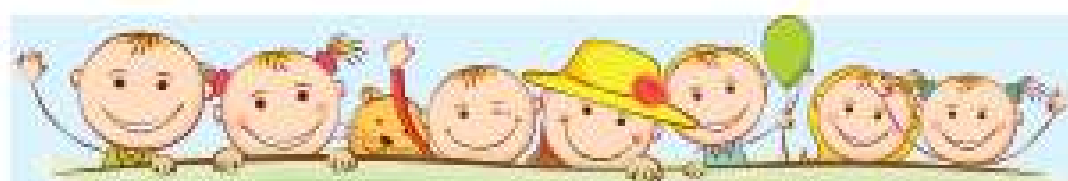
Я навшпиньки вийду з хати,

Щоби їй не заважати.

— Не скачи, собачко, цить!

Бабця спить. Бабця спить.

В. Багірова

Повторюємо разом

Порівняння — це зіставлення одного предмета з іншим для того, щоб яскравіше змалювати його словами. Порівняння — це образні слова.

Досліджую текст

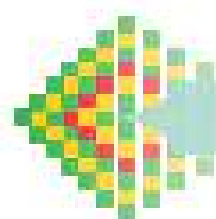
- Доведи або спростуй думку про те, що обидва вірші об'єднані однією темою.
- Хто розповідає про бабусю у вірші «Бабуся» (с. 13)? Із чим її порівнює?
- Якою ти уявляєш бабусю у вірші «Бабця спить»?
- Яке ставлення до бабусь в обох поезіях? Доведи свою думку, навівши рядки з віршів.
- Яким голосом треба читати другий вірш?
- Вивчи одну з поезій напам'ять і розкажи своїй родині.

Поділися ● Який вірш тобі сподобався більше? Яку картину тобі хочеться намалювати до нього?

Веселинки від Василянки

— Не брудни скатертину, Івасю! Бабуся прала, прасувала її. Треба поважати чужу працю! — просить мама.

— Але ж бабуся нам не чужа.

● Прочитай іменники у вірші «Бабуся» (с. 13), виділені зеленим кольором. Укажи, яких предметів багато, а який предмет один. ● Поділи підкреслене слово у вірші «Бабця спить» на склади для переносу. Прочитай два слова, у яких буква **я** позначає один звук [а].

1. Створи кілька речень про свою бабусю. Візьми в неї інтерв'ю про її шкільні роки.

2. Вивчи один із віршів напам'ять і розкажи своїй родині.

Прочитай текст.

ВИШИВАНІ КВІТИ

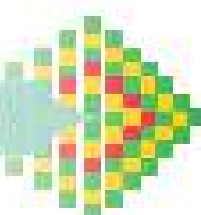
Легенда

Було це давним-давно. Жили в місті Чернігові брат із сестрою. Брата звали Яромир, а сестру — Доброслава. Яромир був лицарем у війську князя київського. Боялися його вороги. А Доброслава раділа, що ніхто не має такого хороброго брата, як вона.

Напали на нашу землю злі вороги. Великий князь київський вирушив обороняти державу. Пішов із ним і Яромир. Мужньо боронили рідну землю воїни, але не всі повернулися з походу.

— Із сумною звісткою до тебе, сестро: узяв твого мужнього брата Яромира вождь половецький у неволю. — Схилили голови воїни.

Заплакала Доброслава. А ранком пішла шукати свого брата. Довго блукала вона степом. Та ось побачила: стоять гостроверхі половецькі шатра в степу. Підійшла вона ближче, розказала сторожі, хто вона та кого шукає. Посміхнулися злобно половці й повели її до свого вождя.

А підступний вождь щодня питав у Яромира:
— Чи хочеш ти, лицарю Яромире, мені служити?
— Ні, я лицар князя київського й буду вірним йому та землі своїй!

Коли вождь побачив Доброславу, задумав їй великого болю завдати. І сказав:

— Є в нас лицар Яромир, та не хоче він сестри своєї ні бачити, ні знати. Він уже давно забув про Русь і про князя свого.

Припала дівчина до рідної землі, до зелених трав та яскравих квітів і гірко заридала:

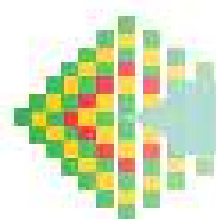
— Як же міг брат мій від такої краси відцуратися?! Від рідної землі! Якби я могла йому допомогти!

Вона назривала квітів, сіла та й почала плести з них сорочку для брата. Що білі квітки — то полотно, а що сині, червоні, жовті — то дивні узорі мережані. Ожили в сорочці вишитій ромашки, волошки, маки, безсмертник, полин, цикорій та багато інших. Узяла дівчина сорочку й пішла знову до половців. Підійшла до табору ворога темною нічкою і стала благати:

— Занесіть цю сорочку лицареві Яромирові, що в полоні вашому!

Один із ворогів змилювався. Приніс половець Яромиру сорочку, квітами українськими мережану.

І сталося диво! Нова сила повернулася лицарю! Нічкою темною прокрався Яромир із намету ворожого й буйним вихором гайнув у степ. Знайшов він у степу сестру свою Добро-

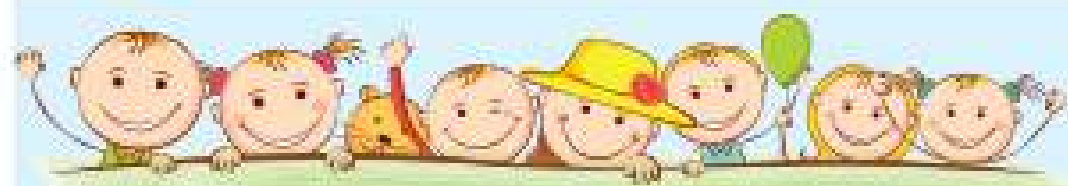
славу. Розказав їй, як квіти з рідної землі української, у сорочку вплетені, сили та відваги йому додали, щоб із неволі врятуватися. Пішли вони до рідної домівки. Яромира дожидали його дружинники в гóроді слав-ному Чернігові. І почали вони мужніх воїнів збирати, рідну землю від лютого ворога звільняти.

З того часу всі українки залюбки вишивають і мере-жать квіти барвисті. І хто лише гляне на них, хто їх ру-кою торкається, тому стає радісно на серці, бо така вже дивна сила тих вишиванок (за Л. Храпливою-Щур).

Пóловці, або **кумáни**, — кочовий войовничий народ, який проживав у степах Азії і часто нападав на чужі землі.

Ли́цар — воїн із важким озброєнням, самовідданий, благородний захисник.

Повторюємо разом

нулі події релігійного й іншого змісту, фантастичні оповідання про тварин і рослини.

Легенди бувають **народними** й **авторськими**.

Легéнда — один із жан-рів усної народної творчос-ті. Розповідь про давноми-

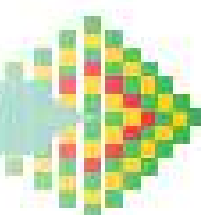
Досліджую текст

● Коли відбуваються події, відтворені в легенді? ● Яка ідея твору? ● Хто головний герой? ● Чому Яромира називають **лицарем**? ● Якою постає його сестра? Відтвори ту части-ну тексту, з якої стало відомо про рішення сестри врятувати брата. ● Що допомогло мужньому лицарю? ● Якою ти уявля-єш сорочку Доброслави? Опиши.

1. Підготуйся до вибіркового читання: про Доброславу; про Яромира (на вибір).

2. Намалюй у зошиті предмет, який урятував лицаря Яромира.

Позакласне читання: обмінюємося думками

Сьогодні я читаю...

● Прочитай назву книжки. Хто її автор / авторка? ● Що тобі відомо про нього / неї? ● Який жанр тексту? ● Хто є головними героями / героїнями? ● Які події описані?

Поділися ● Які твої враження від прочитаного тексту? Чим він цікавий? ● Що нового ти дізнався / дізналася? Чому цю книжку треба прочитати? Які запитання в тебе з'явилися до автора / авторки? ● Хто порадив тобі прочитати цю книжку? ● Чи хочеться тобі щось змінити в змісті? У поведінці персонажів?

Якби я був / була автором / авторкою, то ...

Прочитай текст.

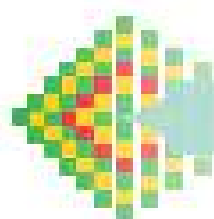
КОЛАЖ «ПРО МЕНЕ»

Коли Джуді Муді підходила до свого З-Т, там стояв її вчитель пан Тодд і запрошував усіх до класу. Потім він сказав:

— Так, третій клас! Ми спробуємо почати цей навчальний рік незвично. Замість того, щоб розповідати про себе, ви зробите колаж «Про мене». Усе про ВАС. Ви можете малювати, вирізати ілюстрації чи фотографії, приклеювати речі, які розкажуть класові, що робить вас ВАМИ. Я роздам вам список ідей-підказок, які можна розмістити на колажі. Це — сім'я.

Ідеї для колажу «Про мене».

Хто я? Де я живу? Моя сім'я. Мій найкращий друг. Улюблена домашня тварина. Коли я виросту. Захоплення.

— Я пив сік із пакетика й розлив, — сказав Стінг. — Вибач!

— Я знаю, що треба зробити. Дай мені свій чорний фломастер.

Вона розклала колаж на підлозі й обвела пляму чорним кольором.

— Тепер це виглядає так, ніби пляма там мала бути!

— А що це має бути? — спитав брат.

— Вірджинія! Штат, де я живу!

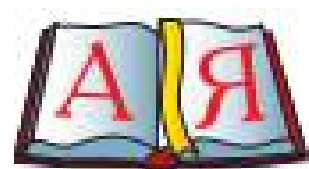
Дівчинка повернулася в клас, підійшла до дошки й високо підняла свій колаж «Про мене». Вона стояла з гордо піднятою головою і розповідала про себе та свою сім'ю. Джуді провела пальцем по контуру Вірджинії, щоб показати, де вона живе. Показала фотографії свого будинку, саду, квітів, своєї родини. Розповіла про Рокі, свого найкращого друга, і про Френка, свого нового друга.

— Коли я виросту та стану лікарем, хочу поїхати в тропічні ліси й шукати ліки від усіляких бридких хвороб.

Учитель похвалив Джуді:

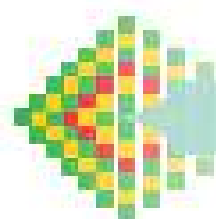
— У тебе багата уява.

А після уроків вони з мамою, татом і братом поїхали в улюблену кав'ярню (за М. Мак-Доналд, з англійської переклала Н. Ясинівська).

Кола́ж (від фр. *склеювати*) — це композиція на одну тему. У колажах використовують окремі фотографії, вирізки з газет, афіш і малюнків, а також різні природні матеріали.

- Розглянь колаж Джуді (с. 19). Що ти хотів би / хотіла б у неї запитати? Прочитай історії веселої і винахідливої дівчинки Джуді.

Досліджую текст

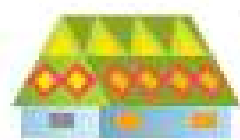
- Який жанр цього тексту (оповідання, вірш, казка)?
- Назви дійових осіб оповідання. ● Хто є головною героїнею? Які з наведених слів характеризують дівчинку: *відповідальна, чемна, зла, добра, неакуратна, чуйна, кмітлива*?
- Прочитай підкреслене речення. Як стояла дівчинка?
- На уроках української мови ти будеш створювати колаж на тему «Я і моя родина». Чи допоможуть тобі поради вчителя пана Тодда, а також виступ Джуді?

Спілкуймося красно

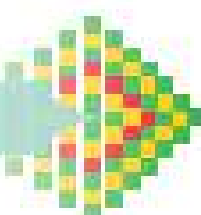
Поста́ва — це звична поза, у якій людина утримує своє тіло, коли стоїть чи рухається. Дотримуйся прямої постави. Говори впевнено та спокійно. Це забезпечить тобі успіх у спілкуванні.

Меган Мак-Доналд — американська дитяча письменниця. Її найвідоміші книжки — веселі історії про пригоди дівчинки Джуді Муді. У цій серії вже надруковано 20 книжок.

1. На уроці ви проектували створення колажу «Я і моя родина». Прочитай ідеї для колажу «Про мене», які дав пан Тодд, і підготуй відповідний матеріал для власного колажу.
2. Підготуйся до усного відтворення частини тексту, у якій йдеться про презентацію роботи.
3. Створи розповідь про те, як члени твоєї родини готували тебе до школи. Які в них були почуття?

Розгубила осінь золоте намисто...

Прочитай текст.

БАРВИ ОСЕНІ

Ще на газонах квітнуть яскраві, різнокольорові айстри й жоржини, милують око оксамитові чорнобривці, ще пахнуть яблуками сади, на городах гріє боки велике гарбузяччя, але як тільки набіжить хмаринка й спохмурніє сонечко, відчуваєш: уже осінь. Вересень давно зібрав дітей за партами, а лелеки заспівали своє журливе «прощайте».

Відспівали та відлетіли у вирій ластівки, шпаки, солов'ї. Осінь фарбує все довкола золотими акварелями, розсипає листки, каштани, жолуді та горіхи. Потім збирає холодні листопадові хмари не тільки з дощем, а й зі сніжинками. Її красу та примхи відо-

бражено на живописних полотнах, описано в поезії і прозі.

У цьому розділі ти матимеш змогу милуватися образним українським словом про осінь, порівнювати художні твори з картинами художників і художниць, висловлювати свої враження про чаклунку осінь.

Прочитай вірші.

НЕПОМІТНО З'ЯВИЛАСЯ ОСІНЬ...

Непомітно з'явилася осінь —
День коротшим стає щодоби.
Глянь: берізки уже злотокосі
І в дубів багряніють чуби.

Вже у теплі краї відлетіли
Сонцелюби — дзвінкі журавлі,
Не страшні їм тепер заметілі
На далекій південній землі.

В. Бичко

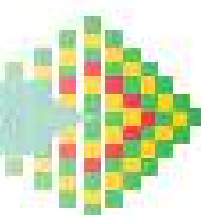
Жовтий лист упав додолу,
Відлетіли журавлі.

Завтра я іду до школи,
Й друзі всі ідуть мої!

А. Левченко

Досліджую текст

- Які ознаки осені описав поет В. Бичко? Назви місяці осені. Який із них кличе дітей за парти?
- Порівняй зміст тексту «Барви осені» та зміст вірша В. Бичка. Які картини осінньої природи повторюються?
- Прочитай самостійно вірш поетеси А. Левченко. Чому, на твою думку, виділено останнє речення? Якою має бути його інтонація?
- З яким настроєм ти зустрівся / зустрілася з друзями?

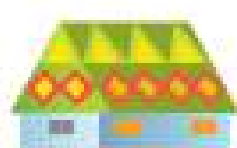

Прочитай текст.

Українські традиції і пам'ятні дні, професійні та національні свята восени: *День знань; Усенародний день батька; Усеукраїнський день бібліотек; День учителя; Покрова Пресвятої Богородиці; День українського козацтва; День захисників і захисниць України; День бабусь і дідусів в Україні; День української писемності та мови.*

У цьому розділі ти зможеш прочитати твори про кожне свято, а також створити свої вітальні листівки й малюнки, написати власні розповіді.

Вивчи вірш «Непомітно з'явилася осінь» напам'ять. Декламуй виразно, дотримуючись пауз.

Прочитай вірші.

ВЧИТЬСЯ ВЕРЕСЕНЬ ЧИТАТИ...

(Уривок)

Вчитьс^я вересен^ь читати,

Вчитьс^я літери складати.

Засміявс^я хитро вітер:

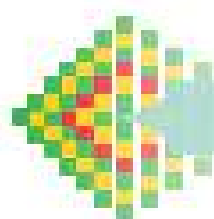
— А склади-но ОСІНЬ з літер!

Вдарив вересен^ь тривогу:

— Хто прийде на допомогу? (...)

О. Сенатович

- Розглянь малюнки. Які букви «запропонували» вересню намальовані предмети? Розкодуй.

ОСІНЬ ЧАРІВНА

Є чотири пори року,
Але з них лише одна
Починає рік навчальний —
Наша осінь чарівна.

Осінь, осінь — золота пора,
Ти до школи кличеш,
осінь чарівна.

Заглядає осінь в класи
Та милується з вікна,
Мабуть, теж за парту хоче
Наша осінь чарівна.

За Л. Левицькою

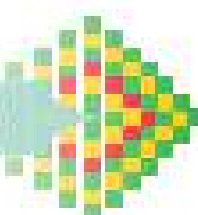
Досліджую текст

- Визнач тему та головну думку вірша «Осінь чарівна».
- Спростуй або доведи, що осінь постає особою.
- Як ти вважаєш, чи можуть бути приспівом пісні виділені рядки вірша, якщо до нього написати музику?

Поділися ● Які враження ти отримав / отримала від початку навчального року? Що тобі сподобалося, а що ні? ● Чи виправдалися твої надії на приємні зустрічі з друзями? ● Які твої очікування від уроків читання? Запиши свої думки. Їх цікаво буде прочитати в кінці навчального року. ● Що тобі відомо про історію створення шкіл?

- Прочитай у вірші «Вчиться вересень читати...» слова, виділені зеленим кольором. У якому значенні вжиті дієслова: прямому чи переносному? Добери сполучення із цими дієсловами в прямому значенні.
- Назви букви, вимов звуки в підкресленому слові у вірші «Осінь чарівна».

- Прочитай та відгадай загадку.

Великий будинок у місті стоїть,
Та завжди, як вулик бджолиний, шумить.
Як чаша, він повний знаннями,
Ласкавий будинок цей з нами.

- Прочитай текст.

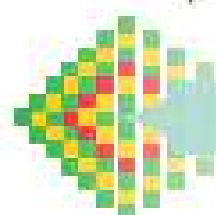
Слово *школа* в перекладі з давньогрецької — «місце для дозвілля, відпочинку». Але ця назва не є первинною. У низинах річок Тигру та Євфрату (сучасна Туреччина) понад 20 тисячоліть тому жили *шумери*. Вони були дуже працьовиті й освічені. Мали свою писемність, уміли обчислювати, вимірювати, складати карти. Як стверджують дослідники, саме тут були створені перші школи. Їх називали «будинками табличок». Мабуть, тому, що діти, які відвідували школи, писали на глиняних табличках. Це були перші книжки. Писали загостреною паличкою по сирій глині знаками, подібними до клинків. Так виник *клинопис*. Учні навчалися письма, читання, географії, музики, релігії.

Інші народи запозичували й розвивали досягнення шумерів. Перша відома школа була відкрита в Стародавній Греції.

Історики вважають, що на території Русі перша школа була заснована в Києві в 988 році князем Володимиром. Школа мала назву «Книжне вчення». У ній

Давньогрецька школа. Античний розпис. 480 р. до н. е.

навчалось 300 дітей, поділених на групи. Кожна група мала свого вчителя. Пізніше такі ж школи відкрив князь Ярослав Мудрий.

Було створено нову абетку — *кирилицю*. Мине багато років, зміняться школи, предмети, книжки, але діти навчатимуться завжди.

- Яку нову інформацію ти отримав / отримала? Які з наведених текстів ти назвеш *художніми*?

Вивчаємо нове

У цьому тексті використано **науково-художній стиль**, що містить повідомлення, наукову інформацію, конкретні приклади, дані, факти. Тут наявні елементи й художнього стилю: судження автора, образні слова, емоційність викладу.

1. З допомогою дорослих знайди нову інформацію про історію створення школи або розпитай у своїх бабусь і дідусів, у яких школах вони навчалися. Намалюй у зошиті цю школу.
2. Створи кілька речень про свою школу.

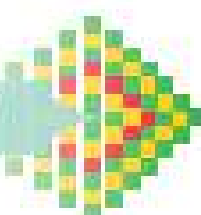

Прочитай вірш.

ДЗВОНИТЬ ОСІНЬ ШКОЛЯРАМ

Журавлиними ключами
Дзвонить **осінь** школярам
І **розносить** над садами
Жовте листя телеграм.

В небі синьому клинописом
Написали журавлі
До пташиного літопису
На прощання кілька слів.

У містечку над лиманом
Буде школа нас навчать,
Як по зорях і туманах,
По пташиних караванах
Книгу осені читать.

А клинописів тих значення
Пояснив дідусь мені: ||
«Краю рідний, до побачення, |
До квітучої весни!..» |||

А. Качан

Лимáн (від грецьк. *гавань*, *бухта*) — витягнута мілководна затока зі звивистими невисокими берегами біля впадіння річки в море.

Лимáн — місто в Донецькій області.

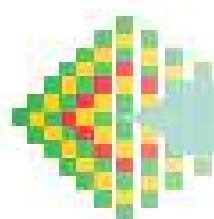
Повторюємо разом

Щоб читати виразно,
потрібно дотримуватися
пауз.

Па́уза — інтервал між окремими словами. Малі паузи позначаємо так: | (після коми); великі — ||| (після двокрапки, тире); дуже великі — ||| (після крапки).

Досліджую текст

- Яка тема вірша? Який його настрій? Які слова використовує поет, щоб передати радісний настрій?
- Скільки строф у вірші? Як цей текст пов'язаний із подіями у твоїй

родині, у родинах твоїх друзів? ● Прочитай виразно вірш, дотримуючись відповідних пауз. ● Що тобі відомо про клинопис?

- Створи речення зі слів, виділених зеленим кольором.
- Назви́ букви, вимов звуки в підкреслених словах.
- Поділи ці слова на склади для переносу.

Веселинки від Васи́линьки

- Розкодуй слова. Знайди в тексті вірша слова, у яких вони «заховалися».

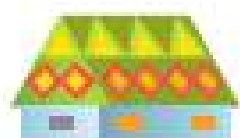
◆ ◆ ◆ ☆ ; ☆ ☆ ◆ ☾ ; ☆ ◆ ☾ ☾ ; ◆ ◆ ☾ ☆ .

- Прочитай кожну третю букву, і ти дізнаєшся, до якого свята треба підготуватися.

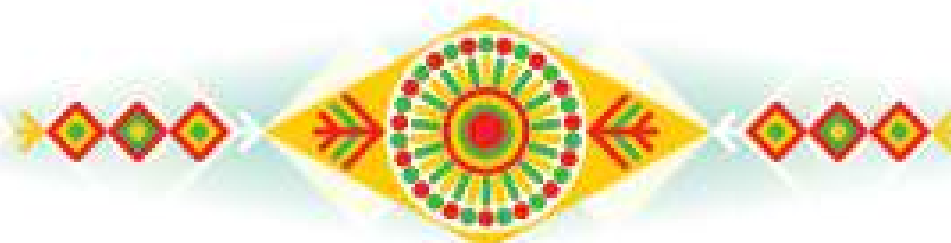
А, О, Д, В, Н, Е, З, Ю, Н, К, М, Ї, З, Р, У, Я, Ш, Ч,
С, Л, И, К, Р, Т, И, І, Е, Щ, Ч, Л, Н, П, Я.

Усесвітній день учителя святкують у понад 100 країнах світу! Це професія особлива. Вона шанована кожною людиною. Адже *чуйні, добрі, толерантні* вчителі щодня ведуть дітей у світ знань.

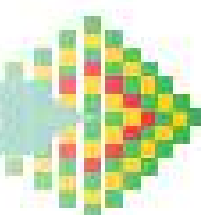
1. Знайди вірш про вчителя / учительку. Навчися виразно читати. Прочитай учительці / учителю.
2. Створи вітальну листівку або разом з однокласниками й однокласницями підготуй колаж «Наш третій клас».

Прочитай і відгадай загадку.

Нас ведуть в дорогу знань
Через всі стежки круті

Із порогу школи в клас
Наші добрі

День працівників освіти в Україні відзначають у першу неділю жовтня. Привітай свого вчителя / свою вчительку з професійним святом.

Прочитай вірш.

А ПЕРШИЙ УЧИТЕЛЬ, ЯК СОНЯЧНА ЛАСКА...

А перший учитель, як сонячна ласка,
Як чисте, живе джерело.
До діток приходить з ним радість, і ласка,
І мудрість, та ніжне тепло.
Він вперше для них дивосвіт відкриває,
За руку веде в майбуття.
І вперше у дружбі й любові єднає
Та робить цікавим життя.

Н. Красоткіна

Прочитай текст.

ЧУДОВИЙ УЧИТЕЛЬ

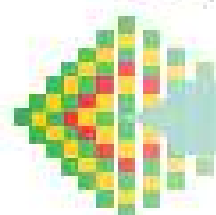
Притча

Дідусь з онуком ішли густим лісом. Вечоріло. Подорожні втомилися. Хоч під кущем ночуй! Аж тут хлопчик побачив у гущавині хатинку.

— Дідусю, он хатинка! — радісно вигукнув онук. — Може, у ній переночуємо?

— Так, це хатинка для подорожніх, — сказав дідусь.

Утомлені дідусь з онуком зайшли в лісову хатинку. У ній було чисто, на стіні висіла гілочка з ялинки. За народним звичаєм це означало: «Заходьте, будь ласка, любі гості!» Дідусь та онук підійшли до столу й побачили на ньому хлібинку та глечик із медом. На вікні — відро з водою. Дідусь та онук умилися і сіли вечеряти.

— Хто це все поставив на стіл? — питає онук.

— Добрий чоловік, чудовий учитель, — мовив дідусь.

— Як це так? Учитель? — дивується онук. — Залишив нам добрий чоловік їжу, а ми й не знаємо, хто він. Для чого ж він старався?

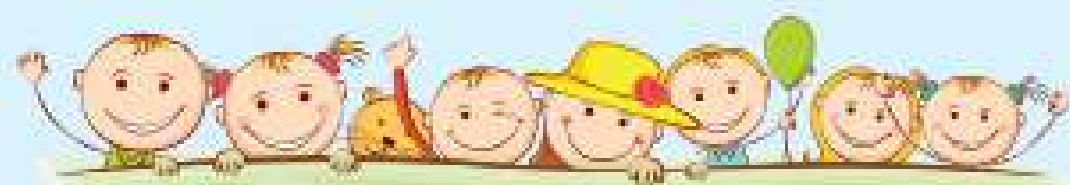
— Щоб ти став кращим, — відповів дідусь.

Досліджую текст

- Як ти вважаєш, чому дідусь назвав незнайому людину чудовим учителем?
- Чи наявні в тексті відомості про те, що незнайомець був дійсно вчителем?
- Чого навчає нас учинок доброго чоловіка?

Спілкуймося красно

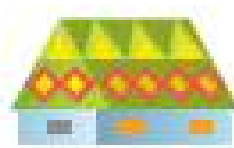
Увічливість — це чемність, дотримання правил культури спілкування. Близькі за значенням слова: *гречний, чемний, люб'язний, привітний*. Завжди вітайся з людьми, так ти виявиш повагу до них.

Вивчаємо нове

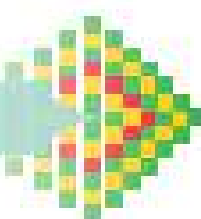
Притча — невелике оповідання повчального характеру про якусь життєву пригоду. У притчі утверджується перемога добра й справедливості. Вікова мудрість, що закладена в притчах, перетворює їх на своєрідну книгу життя, яка допомагає зрозуміти себе та наше майбутнє.

ву пригоду. У притчі утверджується перемога добра й справедливості. Вікова мудрість, що закладена в притчах, перетворює їх на своєрідну книгу життя, яка допомагає зрозуміти себе та наше майбутнє.

1. Прочитай ще раз притчу «Чудовий учитель».

2. Створи кілька речень про людину, яка жила в будинку для подорожніх. Якою вона була?

Прочитай вірш.

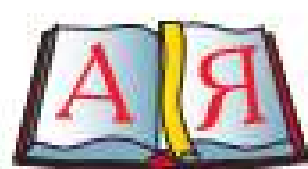
А ЩЕ ТРАВА ТАКА ЗЕЛЕНА...

А ще трава така зелена,
Милує очі айстри цвіт,
І де-не-де листок червлений
Горить ліхтариком між віт.

Звів чорнобривчик чорні брови,
Дивись, як грає сонцем чуб!
Ще буде тепло до Покрови,
Тримає міцно жолудь дуб.

Тремтить тоненька павутинка:
— Побудь, промінчику, не йди,
Я ще плету землі хустинку,
Сердиту хмару не буди!

Н. Карпенко

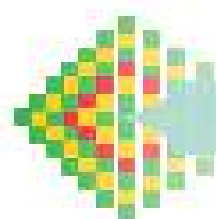
Червлений — темно-червоний колір.

Досліджую текст

- Доповни речення за схемою.

Жанр тексту — Авторка вірша — Заголовок вірша — Тема тексту — Ідея тексту —

- Прочитай образні слова, які використовує поетеса для зображення осінньої природи.
- Розглянь малюнки (с. 33). Прочитай строфи вірша так, як розміщено малюнки.

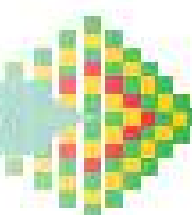
- Якою силою голосу та яким тоном треба читати останню строфу вірша? Чому? Прочитай.
- Прочитай народні прикмети. Яку з них використала Н. Карпенко в змісті вірша?

Урожай жолудів — буде багато хліба. Вербка інешем рано покрилася — до довгої зими. Велика кількість жолудів на дубі, які не падають, — до теплої зими.

- Розглянь репродукцію картини української художниці О. Кваші.
- Яку пору року зображено на картині? Чому глядачі сприймають айстри дуже яскравими? Яким зображено небо? Які тополі? Що найбільше привернуло твою увагу? Чому? Які твої враження від перегляду картини? Зміст якої строфи вірша Н. Карпенко перегукується зі змістом картини О. Кваші?

О. Кваша. Останні айстри

Прочитайте загадку одне одному.

В зеленім лісі побував
Якийсь художник
І поволі
Дерева перефарбував
У золотисто-жовтий
колір.

— Ти хто такий? —
я здивувався. —
Чому тебе не бачив досі?
— Ти придивися, —
хтось озвався, —
І ти тоді побачиш

1. Вивчи вірш Н. Карпенко напам'ять.
2. Вибери одну з трьох строф і створи в зошиті малюнок за її змістом.

Прочитайте вірш одне одному.

ОСІНЬ

Ось я за сосною,
Ось і листя в'яне...
Осінь я... За мною
Йдуть густі тумани.
Осінь я. Осоння
Листям **засипаю**.

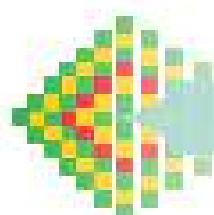
Осінь... Трави сонні
Долу нагинаю.
Ранками — імлиста,
Вдень — як позолота.
Обриваю листя —
Це моя робота.

А. М'ястківський

Осо́ння — незатінене місце, що освітлюється та обігрівається сонцем.

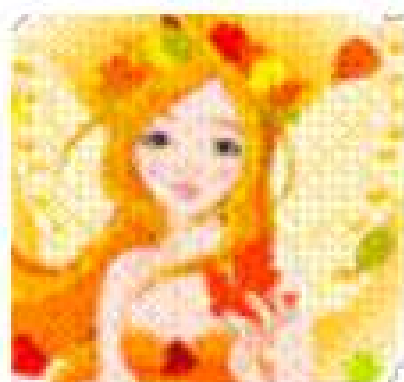
Імли́ста — затагнута краплинками вологи.

Досліджую текст

● Хто є автором вірша? ● Яка тема твору? ● Доведи або спростуй думку про те, що осінь у поезії постає істотою. Наведи приклади. ● Яким тоном голосу потрібно читати вірш? ● Які слова повторюються? Які звуки створюють враження шелесту опалого листя? Наведи приклад. ● Який у тебе настрій викликає ця поезія?

● Розглянь малюнок, прочитай слова та сполучення слів. Створи розповідь від імені осені, використовуючи слова й сполучення слів із вірша. Користуйся наведеною схемою.

Я _____. Уранці я ..., удень —
За мною Моя _____ робота.

● Добери перевірне слово до виділеного у вірші «Осінь». ● Добери з вірша слово, яке відповідає схемі: [● | — ● | = : ●]. ● Поділи на склади для переносу підкреслене слово.

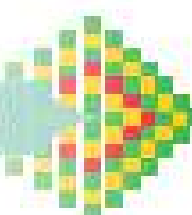
1. Прочитай загадку. Розкодуй відгадку. Які ознаки осені описано в загадці? Вивчи загадку напам'ять (за бажанням).

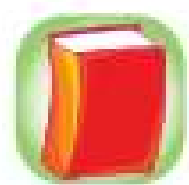
Сонечко не хоче
Землю зігрівати.
Листячко пожовкло,
Стало опадати.
Часто дощик ллється,

Птахи відлітають,
На городі та у полі
Врожаї збирають.
Відгадайте, діти,
Коли це буває.

2. Підготуйся до виразного читання вірша «Осінь». Створи усну розповідь про осінь, використовуючи опорні слова із вірша.

Прочитай текст самостійно.

ЦВІТ ОСЕНІ

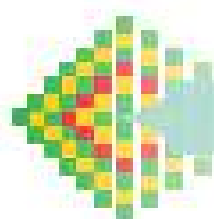
Усе пішло у свій повторний цвіт — у цвіт не весняний, а осінній. Барви поля і лугу, барви лісу й парку — багряні, жовті, вишневі, пурпурові, червоні, оранжеві! Усіх не перелічити! Кожне дерево малює свою картину. Цупкий листяний одяг у дубів переважно рудий, але вже помітно стає червоним, насиченішим і густішим... Легке мережане вбрання в беріз начебто не з окремих листочків виткане, а із шарудливих монеток. Вони постійно в русі, у шелесті, у живій сумовитій музиці... Ялини в зеленому одязі, що відсвічує металевою синявою хвої, видаються несправжніми серед розмаїття кольорів. Небо високе й блакитне! Хочеться, щоб не було краю ще теплому сяйву сонця, яскравим спалахам калини на рідній українській землі... (за Є. Гуцалом).

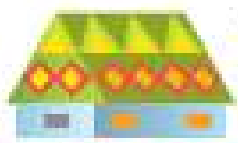
- Розглянь малюнки. Прочитай у тексті, що про ці дерева написав автор.

Ф. Безверхнев.
Осінь

- Розглянь репродукцію поданої картини. Прочитай прізвище художника. Опиши картину, використовуючи зміст тексту «Цвіт осені». Скористайся поданими запитаннями. Яка тема тексту? Яка тема картини? Які барви використав художник? Якими зображені дерева: береза, ялина, дуби? Як передав художник сяйво неба, теплу погоду?

1. Створи в зошиті малюнок за змістом прочитаного на уроці.
2. Підготуйся до вибіркового читання тексту про дерева восени.

Прочитай вірш.

ПРОЩАЙ, ВЕРЕСНЮ!

З дощами місяць вересень до фінішу прийшов.
Невже пора прощатися? Йому не до розмов.
Він тільки-тільки, тільки-но із літечком гуляв,
А вже до праці з пензликом художник-жовтень став.

Н. Карпенко

Жовтень — другий місяць осені. Він багатий на врожаї садів, городів, ланів.

У жовтні український народ відзначає *День захисників і захисниць України, День українського козацтва, День української писемності та мови.*

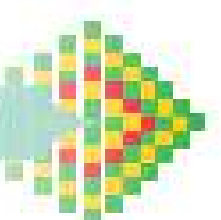

Послухайте уривок із вірша.

ЖИЛИ СОБІ ЛЮДИ

Жили собі люди. Жили собі в мирі,
Хтось — у будинку, хтось — у квартирі.
Хтось — у місті, а хтось — у містечку,
А хтось — у селі, від тих міст недалеко (...).
І все закінчилось. За мить. За хвилину.
Насунула чорна війна на Україну.

За Л. Григоренко

Прочитайте текст.

ФАКТИ...

24 лютого 2022 року Росія здійснила повномасштабне вторгнення в Україну. Відтоді триває важка російсько-українська війна.

Україна — **НЕЗАЛЕЖНА ДЕРЖАВА**, її територію та кордони визнав увесь світ. Жодна держава не має права порушувати ці кордони, захоплювати чи окупувати її землі. Увесь український народ згуртувався проти ворога. Багато держав світу прийшли на допомогу Україні. Мужні, хоробрі та відважні воїни Збройних сил України знищують ворога на нашій землі.

Пам'ятаймо, що зло обов'язково буде покаране, бо добро завжди перемагає. Україна — це наша рідна домівка, яку ми любимо й захищаємо (*за методичними рекомендаціями МОН України*).

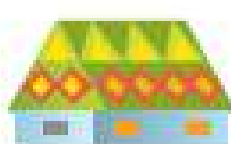
Продовж речення

Війна — це горе, зруйновані будинки, утрачені друзі,

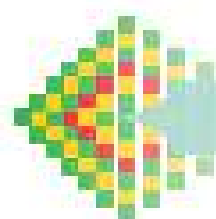

Факт — подія, що відбулася в дійсності, певним чином зафіксована.

- Що тобі хотілося б розповісти про війну? Що ти відчуваєш, читаючи тексти про трагічні події в Україні?

- Підготуй вірші, малюнки та листівки до Дня захисників і захисниць України.
- Дізнайся в дорослих, хто з ваших знайомих захищає Україну. Створи розповідь.

Прочитай текст.

БЛАКИТНИЙ ЗАПИСНИК

Привіт! Я — Блакитний записник. Мене давно купили в Києві, у крамниці «Скриня». Я довго лежав у Владиному письмовому столі й чекав, коли вона нарешті почне писати свою «Товсту книжку».

Одного лютневого ранку Владаина родина прокинулася від звуків вибухів. Швидко, не сперечаючись, почали пакувати валізи та наплічник. Мама дозволила Владі взяти одну книжку й одну іграшку.

— На скільки ми їдемо? — уточняла сонна Влада.

— Невідомо ... — відповіла мама.

«Як можна взяти лише одну книжку на невідомо скільки?» — хотіла обуритися Влада.

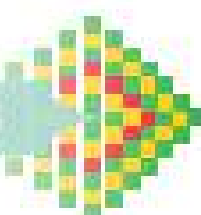
Потім наплічник застібнули й кудись понесли.

Їхали ми довго: машиною, потім потягом, автобусом, знову машиною, знову автобусом. Хтось на мені сидів, хтось спав...

Нарешті мене дістали й поклали на стіл.

Ми вже два тижні живемо в Польщі разом з іншими родинами з України. У кожного тут невеличка кімнатка. Владу записали до школи. Це дуже підозріло! Яка школа? Наталія Анатоліївна, Владаина київська вчителька, написала, що вже наступного тижня будуть онлайн-заняття. Для чого йти в ще одну школу?

Перший день у школі. Дуже напружений день для мене, Блакитного записника, бо Влада сидить і пише, і пише, і пише...

Список бажань Влади.

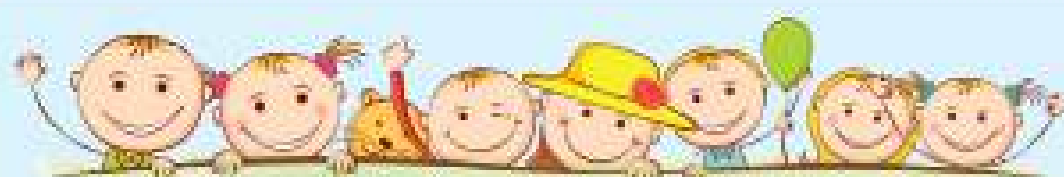
- *Піти погуляти в парк разом із Мартою (це подруга Влади. Вона поїхала з мамою в Нідерланди).*
- *Дивитися мультфільми з татом. Люблю, коли він сидить біля мене (тато залишився в Києві).*
- *Малювати квіти в Ботанічному саду...*

Гей! Стоп! Якщо Влада не збавить темп, то до кінця уроків у мені не залишиться жодної сторінки. Якщо чесно, вона стала так багато писати від себе. Про все... Про школу, друзів, сусідів, свою бібліотеку, сквери та вулиці, про кав'ярню на розі... Про все... (за Г. Ткачук).

Тривожна валіза — це рюкзак або сумка з речами першої потреби. Зібрати тривожну валізу необхідно заздалегідь, щоб швидко евакуюватись у потрібний момент.

- Розглянь малюнки. Уяви, що тобі необхідно зібрати тривожну валізу. Які предмети потрібно взяти?

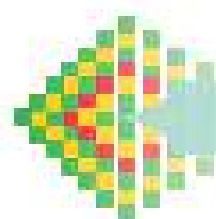

Повторюємо разом

Оповідання — це невеликий за обсягом прозовий твір, у якому зображена подія із життя одного або двох персонажів.

Структура тексту

Структура тексту		
зачин	основна частина	кінцівка

Досліджую текст

- Визнач тип тексту (вірш, казка, оповідання). Яка тема тексту?
- Назви головного героя. Про кого розповідає Блакитний записник?
- Які події він відтворює?
- Як поведуться персонажі оповідання? Чому мама не дозволила брати багато речей?
- Прочитай зачин тексту.
- Як себе характеризує записник?
- Відтвори основну частину тексту за описаними подіями.
- Якою є кінцівка тексту?

Поділися ● Які ти пережив / пережила емоції, читаючи текст? Які почуття виникли в тебе до дівчинки, що змушена покинути рідну домівку? ● Чому Влада почала писати в Блакитному записнику?

1. Підготуй розповідь на тему «Мої друзі (знайомі, родичі, сусіди) за кордоном».
2. Створи кілька речень, у яких вислов підтримку Владі та тим, хто далеко від своєї домівки.

Прочитай вірш.

ЗАХИСНИКУ

Солдате, воїне, захиснику,
Пишаюся тобою.

За те, що мир мені зберіг
Й відважно йдеш до бою.

За те, що нині, й кожен день,
І кожну хвилину
Ти, ризикуючи життям,
Борониш Батьківщину.

А. Химина

Досліджую текст

- Прочитайте заголовок вірша. Кому авторка присвятила вірш?
- Прочитайте виділене речення. Як вона називає героїв?

- Відтвори текст, використовуючи слова та сполучення слів кожної строфи (за зразком).

Я вдячний / удячна, солдате, воїне, захиснику, за
... , ... , ... ,

- За що ти особисто вдячний / удячна воїнам? Що тобі хочеться їм побажати? Створи про це кілька речень.

Мурал — це надзвичайно великий витвір мистецтва, найчастіше картина або величезне графіті, нанесене на поверхню стіни. Мурали — це сучасне вуличне малярство.

- Прочитай текст. Розглянь малюнок муралу.

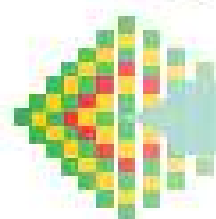
На одному з будинків на Подолі в місті Києві відкрили мурал, на якому зображено наймолодшого Героя України — Романа Гломбу. З початку повномасштабного вторгнення Росії в Україну він збив 7 ворожих літаків і ракету, отримав поранення, але вижив. Йому присвоїли звання «Герой України» з врученням ордена «Золота Зірка».

О. Нойна та В. Гідеван.

Мурал, присвячений Герою України Р. Гломбі

- Що зображено на муралі? Які кольори використали художники? Хто в центрі картини? Що він робить? Що ти хотів би / хотіла б побажати Роману?
- Які пам'ятники героям є у твоїй школі, громаді села, міста?

1. Вивчи вірш «Захиснику» напам'ять (за бажанням).
2. Уяви, що в тебе є можливість створити власний мурал. Намалюй його в альбомі.

Прочитайте текст. Розгляньте фото.

ПРО МАЛИХ І ВЕЛИКИХ ГЕРОЇВ

Цього відважного малого сапера знають в Україні, адже він робить велику й важливу справу. Це пес Патрон — український собака-винюхувач вибухівки, породи джек-рассел-тер'єр. Він став відомим під час російсько-української війни.

Його подвиги достойно оцінені. Патрона нагородили медаллю «За віддану службу» від Президента України.

Хвостатому саперу присвячено чимало віршів, казок, пісень, оповідань і мультфільмів, де він навчає найменших українців, як поводитися з небезпечними предметами.

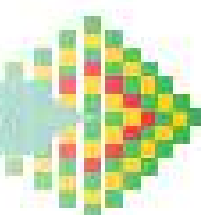

Прочитай вірш самотійно.

ПЕС ПАТРОН

Він не ганя дарма ворон,
Щоб аж до неба пил,
Він справжній воїн Збройних сил —
Маленький пес Патрон.

І щоб безпечним був наш двір,
І в скверику газон —
На варті завжди пес Патрон —
У нього гострий зір.

Виходь сміливо до забав
У скверик, на газон,
Якщо там першим побував
Сміливий пес Патрон.

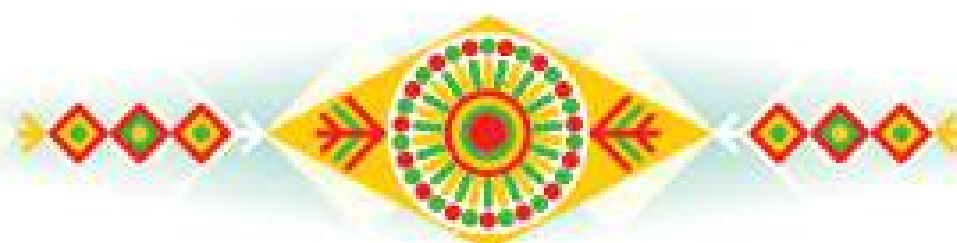
За К. Гнатенком

Досліджую текст

- Якою темою об'єднані два твори? • Яку нову інформацію ти отримав / отримала? • Що тобі відомо про Патрона? • Яку роботу виконує хвостатий герой?

1. Попроси дорослих допомогти тобі знайти мультфільми про Патрона. Переглянь і розкажи однокласникам та однокласницям.
2. Підготуйся відтворити текст про Патрона.

Послухайте текст.

КОЗАКИ — ВІЛЬНІ ЛЮДИ...

Українських козаків знають у всьому світі. Про них пишуть історії, складають пісні. Часи козацтва — це героїчне минуле України.

Козаки обороняли рідну землю. Воювали, стерегли кордони, могли пройти й на суші, і на морі. А про їхні славетні походи та бої складені легенди.

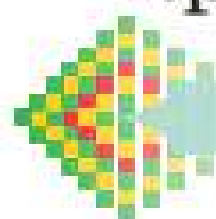
Козаки — вірні друзі. Батьківщина та побратими для козака — понад усе. Епоха козаків давно минула. Ми їхні нащадки. Тому потрібно не забувати, що «ми, браття, козацького роду».

Послухайте текст.

ІСТОРІЯ ЗАПОРІЗЬКИХ КОЗАКІВ

Було це давно... Стояла біля самісінької дороги криниця із журавлем. Вода в ній була смачна, хо-

лодна. У літню спеку нічого кращого й побажати, як напиться із цієї криниці.

Саме тут, біля цього журавля, зустрівся герой нашої історії — Улас Зерно — білявий, кароокий хлопчина років десяти.

— А куди це ти, серце, мандруєш? — почув Улас. Перед хлопчиком стояв високий вусатий дід.

— Іду я з Києва, а шлях мій на Січ до запорожців.

— Так-таки, так. Кхе, кхе... — закашлявся вусатий. — Отже, з дому втік. Ясно. Знаємо таке діло. А що ти на Січі тій не бачив?

— Я прийду на Січ і буду за джуру в отамана!

Улас тупнув ногою, розкинув, мов крила, руки, пішов по колу, весело наспівуючи.

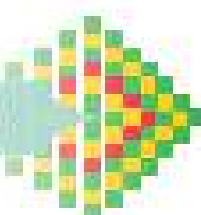
— Бачу, що козак із тебе вийшов би добрий. Чи так я кажу, Іване?

Дід Іван кивнув головою:

— Як тебе батьки звуть?

— Уласиком.

— Так ось, Уласику, що я тобі скажу. Твоє щастя, що нас, столітніх запорожців, зустрів. Я — дід Данило Кахикало, а він — дід Іван Базікало. Усе наше життя на Січі пройшло, усьому навчило нас життя козацьке: бували в буваличах, видали видаличі. А тепер ідемо в Київ, у Межигірський монастир, прощатися зі світом. Так що й тебе можемо прихопити за компанію, назад додому довести.

— Навіщо мені додому, я на Січ іду! — відповів Улас.
— Сам величенький, та розум коротенький, — хихикнув дід-коротун, якого звали Іваном Базікалом.
— Помовч, брате Іване, — раптом суворо сказав Кахикало. — Немає Січі й запорожців, але живе їхня слава!

Туга за неповторним січовим життям на якусь мить відвернула увагу дідів від Уласа. А коли глянули на нього, то побачили, як хлопчик, припавши до землі, плакав. Січовики презирнулися, стали один біля одного. І в цю мить були схожі на живі пам'ятники запорозьким козакам: обоє худі, висушені сонцем, літами та боями за Батьківщину.

Старі козаки взяли малого Уласа за руку й пішли битим шляхом уздовж Дніпра до Києва, який сяяв у всій своїй красі (за О. Виженком).

Джу́ра — так називали зброєносця, учня в козацької старшини Запорозької Січі. Зазвичай джурами були молоді хлопці.

Досліджую текст

- Що тебе в тексті здивувало, а що розсмішило?
- Які прислів'я використовували козаки у своєму мовленні?
- Яким постає Улас у твоїй уяві? Чому він плакав? Опиши його риси характеру.

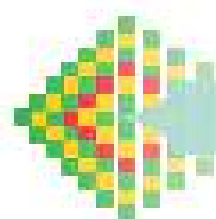

Підготуйся до читання в особах тексту «Історія запорозьких козаків».

Прочитай вірш.

Козак вміє все на світі:
Юшку та куліш зварити,

Честь та славу не зганьбити!
Ще човна побудувати
Й коня в зброю одягати!
В чесний бій завжди вступати,
Ворога з країни гнати!

Н. Кіщук

Куліш — традиційна народна українська страва з пшона. Його готували козаки в далеких походах.

Збрўя — запряг, запряжка — предмети для запрягання або сідлань коней та інших тварин.

- Доповни речення словами з тексту.

Козак вміє: юшку та ...

- Скільки речень у вірші? • З якою інтонацією їх треба читати? Чому? • Прочитай виразно вірш, дотримуючись відповідної інтонації.

Прочитай вірш-жарт.

НАЩО ВУСА КОЗАКОВІ

До козака присікалась бабуся:

— Чи бачили? Під носом —

дві коси!

Нащо тобі такі здорові вуса?

Ні користі від них, ані краси!

— Вони мене, — він каже, — виручають

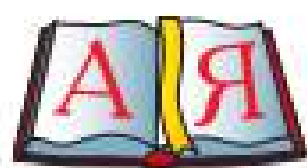
(Це може вам засвідчити мій кінь):

Зимою — наче ковдра, зігрівають,

А влітку — холодять, даючи тінь!

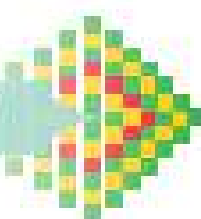
П. Ребро

Присікатися — настирливо звертатися до когось із якими-небудь проханнями, вимогами; набридати комусь чим-небудь.

- Як ти вважаєш, хто зі співрозмовників пожартував? Знайди в інтернеті цікаві відомості про козаків. Розкажи однокласникам та однокласницям.

Мої навчальні досягнення

Знаю, умію, можу

1. В оповіданні «Спробуйте самі щось шепотіти...» ле-
лека живе
А в Африці Б в Україні В в Австрії
2. Лицарю Яромиру допомогли врятуватися з полону
А воїни Б сестра В половці
3. Зіпсував колаж Джуді Муді
А тато Б брат В пан Тодд
4. В оповіданні «Блакитний щоденник» розповідь веде
А Влада В Блакитний
Б мама щоденник
5. Пес Патрон отримав медаль «За віддану службу» за
А перемогу на змаганнях
Б розмінування території
В виступ у цирку
6. Улас Зерно мріяв
А побачити Київ
Б стати джурою в отамана
В поговорити з козаками

Поділися ● Яких героїв-захисників ти знаєш особис-
то? ● Чого тебе навчили персонажі, з якими ти позна-
йомився / познайомила? ● Які з них тобі особливо
симпатичні? ● Які побажання героям ти написав би /
написала б у створеній вітальній листівці?

Дружба — найцінніший скарб

Прочитайте вірш одне одному.

СПРАВЖНЯ ДРУЖБА

Людина може жити й не тужити,
Коли умітиме по-справжньому дружити.
Бо друг в житті — це вам не просто так,
А це, напевно, що від бога знак.

Товариша не можна ображати,
Його потрібно вміти поважати.
Не кидайте ви друга у біді —
Він допоможе й вам колись тоді.

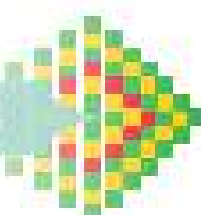
Умійте й порадити ви за друга,
І ви забудете, що значить сум і туга,
Робіть добро й великі, і малі,
І будуть друзями всі люди на землі.

За Н. Фольмер

Досліджую текст

- Яка тема вірша? Чого навчає авторка?
- Розділи слова в гештегах. Прочитай прислів'я.
#Деревоміцнекорінням, а людина друзями.
#Друга за гроші не купиш.
#Друга шукай, а знайдеш тримай.

Дружба — одна із загальнолюдських чеснот. Це стосунки між людьми на основі взаємної довіри, щирості, спільних інтересів і захоплень. У всі часи дружбу вважали великою цінністю, подарунком долі.

Мати вірного друга — це щастя. Цінність дружби полягає в тому, що товариші завжди відчують підтримку одне одного. Про друзів і дружбу написано багато віршів, оповідань і казок.

Ти здогадався / здогадалася, що в цьому розділі ми будемо читати твори про дружбу й друзів?

Читай, досліджуй та знаходь справжніх друзів у реальному житті. Успіху!

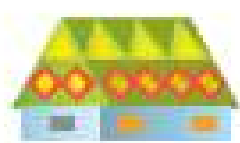
Продовж речення

Потрібно друзіві ... , ... , ... ,

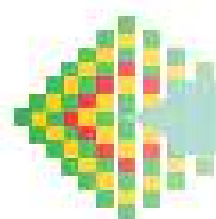
Спілкуймося красно

Св́рка, сýтичка, конфлі́кт — слова, близькі за значенням. Це ситуація, коли двоє або кілька осіб незадоволені вчинками одне одного.

Дотримуйся правил, які допоможуть тобі уникнути конфлікту. Якщо ти завинив / завинила, попроси вибачення. Усміхнися, доброзичливо звернися до співбесідника. Промов мирилку.

1. Вивчи строфу вірша «Справжня дружба», позначену блакитною рисою, напам'ять (с. 49).
2. Створи кілька речень про те, якою має бути дружба, яким / якою має бути друг / подруга.

Послухайте текст, зверніть увагу на інтонацію.

ДЕНЬ НАРОДЖЕННЯ

Сергій розплющив очі й побачив коло ліжка пакунок, обліплений барвистими іноземними марками. Він одразу впізнав почерк: посилка була від батьків, з далекої Куби! На день народження.

День народження — це завжди чудово, а коли тобі минає десять років — то й зовсім пречудово. І що б там не було, а ти цілий день ходиш піднесений і радісний. Саме в такому доброму гуморі й перебував сьогодні третьокласник Сергій Кудлик. Йому треба було підготуватися до зустрічі гостей. Він запросив свого друга Олега, який неодмінно прийде. Та й Вітка... При згадці про Вітку в нього аж у грудях похололо. Вітка, або Вікторія Птурська, була однокласницею Сергія. Олег був його найкращим другом, а Вітка, навпаки, — «найкращим» ворогом.

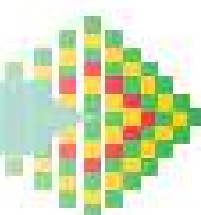
Нарешті прийшов Олег. Вони сіли передивлятися марки, які надіслав тато Сергія. Раптом у двері подзвонили. «Невже Птурська? Я ж її не запрошував!» То дійсно була вона, Птурська. Стояла та єхидно посміхалася.

— Здрасть, **іменинничку**! — солодким голосочком проспівала вона. — З днем народження, **відмінничок** майбутній! А от і подарунок.

І Вітка простягла отетерілому Сергію якусь поіржавілу залізяку.

— Що це? — здивувався Кудлик.

— А хто його зна! — хихикнула Вітка. — Я у дворі знайшла. А ти бери, як дають. Головне — увага, а не подарунок, нечемо!

— О, дружечок-пиріжечок уже тут! — пирснула Вітка на Олега. — Моє **вітаннячко**. Я взагалі не збираюся з вами сидіти! — посміхнулася вона й звернулася до Олега: — Ти думаєш, я зайшла **дружечка** твого привітати? Отак! Я зайшла настрій йому зіпсувати! Отак!

Вона показала оторопілому Олегові язика й попрямувала до дверей.

— Чао, іменинничку, **чемпіончик** із плавання, — кинула вона Сергієві.

Друзі тільки презирнулися. Вони весело спілкувалися і ніхто про Вітку й не згадував! (за А. Костецьким).

Досліджую текст

- Визнач жанр тексту. Яка тема твору? Яка ідея? Назви персонажів оповідання.
- Яку подію відзначає Сергій? Кого він запросив на своє свято?
- Поведінка кого з гостей тебе здивувала? Проаналізуй, що неправильно робила Віта.
- Проаналізуй мовлення дівчинки. Прочитай виділені блакитним кольором слова, які вживала Віта. Про що вони свідчать?
- Як дівчинка посміхалася?
- Що тобі хочеться виправити в поведінці й мовленні Віти?

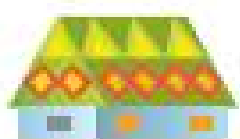

Прочитайте позначений блакитною рисою текст в особах. Передайте голосом, жестами та мімікою настрій учасників розмови.

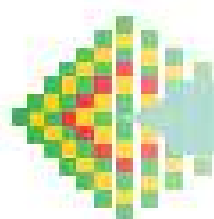
- Упізнай персонажа за описом.

Третьюокласник, займається плаванням, чемний, добре вчиться.

Однокласник, хороший друг, вихований, уважний.

1. Уяви, що тобі треба привітати друга / подругу з днем народження. Створи вітальну листівку.
2. Опиши друга / подругу, не називаючи ім'я.

Послухайте текст.

НОВЕ ЗАХОПЛЕННЯ

(Уривок із казки «Диво-капелюх»)

(...) Теплого чудового дня Мумі-троль разом із подружкою Хропкою вирішили політати на улюблених хмаринках. Побачили, як сусід — старий поважний Вуж — гріється на сонечку.

— Доброго ранку! — привіталися друзі з поважним сусідом.

— Веселої днини! — побажав Вуж.

— Дякуємо! — відповів Мумі-троль. — Чи добре спалося дядечкові Вужеві?

— Чудово! Вітання татові й мамі!

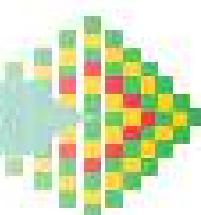
Отак вони обмінювалися вітаннями майже з кожним, кого зустрічали. На своїх хмаринках друзі піднімалися вище й вище.

Раптом обоє вгледіли друга Гемуля, котрий по-нуро брів, заклавши лапи за спину й похнюпивши носа. Мумі-троль із Хропкою крадькома підлетіли до нього з обох боків і водночас зарепетували:

— Доброго ранку!

— Тьху! — розсердився Гемуль. — Як ви мене налякали! Не смійте налітати на мене зненацька! Мало серце не вистрибнуло з грудей!

— Ой, вибач! — перепросила Хропка.

— Я звик до ваших дивовиж, але зараз мені не весело на душі...

— Чому? — **співчутливо запитала** Хропка. — Подивися навколо: який розкішний день!

Гемуль скрушно похитав головою:

— Вам не збагнути...

— Ми спробуємо, — запевнив його Мумі-троль. — Знову загубив цінну марку?

— Та ні, — зітхнув Гемуль. — Навпаки, усі марки на місці, жодна не пропала. Я маю найповніше зібрання поштових марок у світі.

— Ось бачиш! — **підбадьорив друга** Мумі-троль. — Чого ж тобі важко на душі?

— Я знав, що ви мене не зрозумієте, — уперто торочив Гемуль.

Друзі трималися позаду Гемуля **з поваги до його смутку**. Вони чекали, доки він **сам усе розповість**.

— Здається, я починаю розуміти, у чому справа, — озвався після мовчанки Мумі-троль. — Ти вже не є КОЛЕКЦІОНЕРОМ, а лише ВЛАСНИКОМ своїх марок. Це не так цікаво...

— Отож-бо й воно. Зовсім не цікаво!

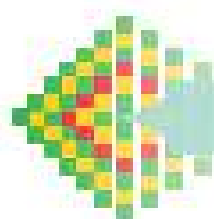
— Любий Гемулю, — озвалася Хропка, **лагідно погладивши** його по лапці, — а що як започаткувати цілком нову колекцію, збирати щось таке, чого ти ще ніколи не збирав? (...)

Гемуль раптом вигукнув:

— Рослини! Займуся ботанікою! Зберу найгарніший у світі гербарій! — І Гемуль показав друзям свою першу знахідку: тендітне стебельце гусячої цибульки (за Т. Янсон).

Похнюпити нóса — нахилити, опустити голову, спрямовувати додолу очі (від сорому, поганого настрою, смутку).

Фінська письменниця **Туве Янсон** створила серію казок із чудовими казковими образами — мумі-тролями. Ці фантастичні чоловічки наділені найкращими людськими рисами — добротою, любов'ю, здатністю дружити й

підтримувати одне одного. Вони навчають «ніколи не бути байдужими до людей».

Досліджую текст

- Яке твоє перше враження від почутої казки? Що підказав тобі її заголовок?
- Назви персонажів тексту.
- Який загальний настрій твору?
- Визнач послідовність подій. Кого першого зустріли казкові персонажі? Як вони привіталися із сусідом Вужем? Знайди й прочитай ці речення.
- Поясни, чим відрізняються висловлювання *бути колекціонером* і *бути власником колекції*.

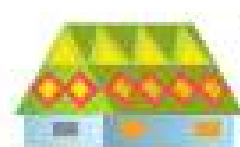
Прочитайте частину тексту, що позначена зеленою рисою, в особах.

- Проаналізуйте ставлення друзів одне до одного.
- Прочитайте сполучення слів, які виділені блакитним кольором.
- А як ви ставитеся до своїх друзів?
- Проаналізуйте спілкування друзів.

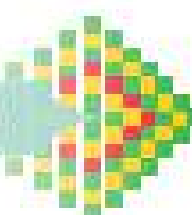
Веселинки від Василянки

- Розгадай ребуси.

1. Підготуйся читати текст в особах.

2. Створи кілька речень про свої захоплення, уподобання чи дослідження.

Прочитайте вірш. Підготуйтеся до виразного читання.

ЧОЛОВІЧКИ

Поглянь, які із жолудів
Виходять чоловічки —
В них круглі шапочки руді
І загорілі щічки...

На підвіконня влізуть вмить,
Де хвора дівчинка лежить,
Зігнуть пружинки-ніжки
І пострибають в ліжко.

Дівча їх всіх порозставля
І запита: ||
— Ви звідкіля? |||
— А нас дістав на дубі
Хлопчисько білочубий. |||

Нам **ручки-ніжки поробив**
І **на віконце підсадив.** |||
Такий **химерний** чоловік — ||
Нас залишив, а сам утік! |||

Т. Коломієць

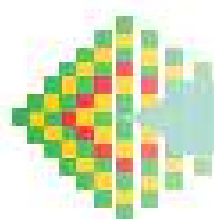

Досліджую текст

- Хто є персонажами вірша? Між ким відбувається діалог?
- Прочитай сполучення слів, які виділені блакитним кольором.
- Що ти дізнався / дізналася про хлопчика? Що він зробив? Для чого? Яким він був?

Прочитайте третю і четверту строфи в особах. Зверніть увагу на паузи, розділові знаки й емоційний стан дійових осіб. Передайте голосом настрій вірша.

Поділися ● Чи схвалюєш ти вчинок хлопчика? Чи вважаєш ти, що він саме так виразив своє дружнє ставлення?

- Розкодуй слова.

■ ▲ ♥ ☆ ● ✨ ☾ 💧 ;

■ ● ☆ ☾ ☆ ▲ ▲ ☾ ☾ ☆ ◆ ☾ 💧 .

- Знайди в тексті вірша антоніми до розкодованих слів. ● Яка з двох наведених схем відповідає підкресленому слову?

[= ● – | = ● | – ● | = : ●] [= ● – | = ● | – ´ | = ●]

- Прочитай у тексті слово, виділене зеленим кольором. Добери до нього синоніми із запропонованих: злий, дивовижний, брудний, кумедний, незвичайний.

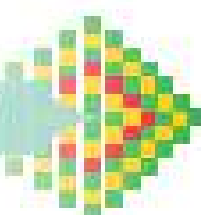
Тамара Коломієць — українська письменниця, авторка багатьох оригінальних казок, віршів, небилиць, лічилок, смішинок, загадок. Любов до поезії їй прищепила бабуся, яка знала напам'ять «Кобзар» Т. Шевченка, багато козацьких пісень, народних казок, загадок, лічилок тощо.

1. Виконай роль письменника / письменниці: створи за змістом вірша оповідання.
2. Дай імена дітям. Використай поданий початок оповідання.

Одного дощового осіннього дня Оля (*або інше ім'я*) застудилася. До школи дівчинка не пішла. Вона лежала в ліжку хвора й сумна.

Раптом ...

«Буду я навчатись мови золотої...»

Прочитайте текст.

Будь-яка країна на планеті Земля має свої особливості, те, що відрізняє її від інших. У кожного народу є своя історія, звичаї, традиції, своя мова.

Свідченням розвитку української мови в давні часи були грамоти, книги, літописи. Понад 1000 років тому Нестор Літописець створив «Повість минулих літ», з якої розпочинається писемна українська мова.

27 жовтня в Україні щороку відзначають свято розвитку державної мови — *День української писемності та мови*.

Україна — держава, у якій переважну більшість ста-

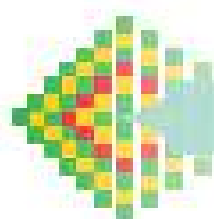
новлять українці. На її території, крім українців, проживають представники 130-ти націй і народностей: болгари, поляки, румуни, греки, татари й інші.

Державною мовою в Україні є українська, що закріплено Конституцією України.

● Що нового ти дізнався / дізналася з прочитаного тексту? Яким може

бути свято Дня української писемності та мови? Запропонуй свій сценарій.

● Прочитайте, що розповідають ваші однолітки з інших країн.

— У моїй родині ми спілкуємося польською. У школі я навчаюсь українською. Я добре знаю державну мову України.

— Я грек. Часто буваю в дідуся в Греції. З ним я спілкуюся грецькою, а в Україні — українською. Я вивчив цю мову в школі.

— Ми кримські татари. Крим — це Україна. Наша рідна мова татарська. Але в моїй сім'ї всі знають державну мову — українську.

— Я — українка, і цим пишаюся. Моя країна має давню історію, унікальну культуру та традиції. Моя рідна мова — українська, одна з найкрасивіших мов у світі.

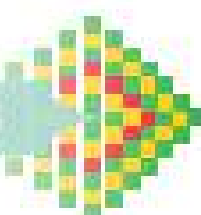
— Володіти й користуватися рідною мовою — незаперечне право кожного народу, знати та шанувати мову своєї держави — обов'язок кожного громадянина цієї держави.

Продовж речення

Державна мова — мова держави, її використовують в офіційно-ділових документах, науці, ..., ... ,

Поділися • Якою мовою ти спілкуєшся вдома, з друзями, у школі?

Прочитай частини прислів'їв, з'єднай за змістом. Визнач їхню тему. Вивчи напам'ять.

Птицю пізнають по	малювання душі людської.
Рідна мова — це музика й	пір'ю, а людину — по мові.
Для кожного його мова	складається мова.
Слово до слова —	найкраща й найсолодша.

Прочитай вірш самостійно, підготуйся до виразного читання.

НЕ МАРНО

Бог нам дав чудову мову не марно.
Розмовляймо українською — це гарно!
У метро, в театрі, в школі — де завгодно
Розмовляймо, бо для нас це так природно!
І удома — тільки нею, тільки нею,
Найріднішою.
Найкращою.
Своєю.

В. Правоторова

Досліджую текст

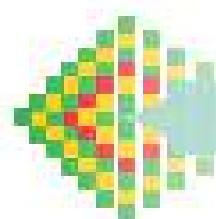
- Хто авторка вірша? ● До чого закликає поетеса?
- Якими словами вона виражає свою любов до української мови?

Прочитай вірш.

ЄДИНА...

Солов'їну, барвінкову,
колосисту — на віки —
українську рідну мову
в дар мені дали батьки.

Берегти її, плекати
буду всюди й повсякчас, —
бо ж єдина — так, як мати, —
мова в кожного із нас!

За В. Лучуком

Досліджую текст

- Хто є автором вірша? ● Як поет називає українську мову? ● До чого він закликає всіх читачів / читачок?

Вивчи один із віршів напам'ять.

Прочитайте одне одному вірш.

ХТО ЯК ГОВОРИТЬ

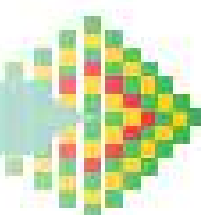
Все, що живе на світі,
Уміє розмовляти.
Уміють говорити зайці і зайченята,
По-своєму говорять і риби серед **моря**,
І у **садочку** пташка, і у траві комашка...
Говорять навіть квіти з блискучими **зірками**...
— А як говорять діти?
— Так, як навчила мама!
— Прийми ж, матусю, слово
Подяки від дитини
За нашу рідну мову —
За мову України!

Л. Полтава

Досліджую текст

- Яка тема вірша?

Прочитайте текст, позначений блакитною рисою, в особах. ● Дотримуйтеся відповідної інтонації.

Поділися ● Чи віриш ти, що все вміє говорити?

● Прочитай виділені блакитним кольором слова. ● Добери до них споріднені. Визнач корінь. ● Доведи, що підкреслені слова є спільнокореневими.

Прочитайте оголошення.

**ОГОЛОШЕННЯ
ЗАПРОШУЄМО**

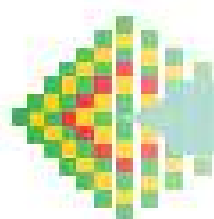
на свято «Цвіти і сяй, моя державна!»,
приурочене відзначенню
Дня української писемності та мови.
Дата проведення: 27.10.2025 р.
Час проведення: 14:30.
Місце проведення: актові зала
школи № 26 (вул. Садова, 28).
Шкільна громада 3-Б класу

- На яке свято запрошує шкільна громада 3-Б класу?
- Проведи дослідження тексту оголошення. Чи наявні в цьому тексті образні слова, порівняння? ● Чи наявний чітко викладений зміст події, чи є чітка структура? ● Порівняй текст оголошення з текстом вірша Л. Полтави.

Текст оголошення створений *у діловому стилі*. Такі тексти використовують для оформлення документів: **довідок, заяв, оголошень, телеграм** тощо.

Вони не містять виражальних засобів мови. Речення в ділових текстах мають бути короткі й конкретні.

- Як ти розумієш вислів *мотати на вус*? Вибери із запропонованих: *прикрасити себе; запам'ятовувати, брати до уваги що-небудь; не звертати уваги.*

У світі існує від 6000 до 7000 мов, якими розмовляють сім мільярдів людей! Це близько 189 незалежних держав. Найпоширеніша мова у світі — китайська.

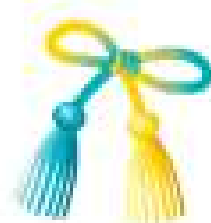
Вивчи вірш Л. Полтави напам'ять (за бажанням).

Прочитай прислів'я, які підкажуть тобі тему та зміст казки.

Де рідний край, там і під ялиною рай. За своїм краєм серце болить (*нар. тв.*).

- Зроби припущення, про що ти будеш читати.

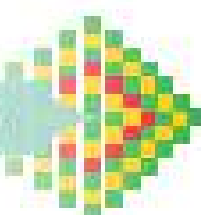
Послухайте текст.

КАЗКА ПРО МОВУ

(*Частина перша*)

Уже рік Їжачок Буль жив не в рідному Чарівному Лісі, де народився та ходив до школи. Він проживав у Місті Пальм і Блакитного моря. Буль знайшов нових друзів. Усі вони говорили не його рідною мовою. Буль почав вивчати нові слова, а свою мову потроху забував.

— Навіщо мені пам'ятати цю мову? Усе одно всі говорять іншою мовою. Краще вивчити нову, — відповідав він мамі, коли вона просила його почитати книжку рідною мовою.

Мамі ставало дуже сумно через те, що син не хоче пам'ятати ту мову, яку чув змалку. Тепер його оточує чужа мова, яка більше потрібна. Мама також активно вивчала мову Міста Пальм, проявляючи повагу й любов до нового світу, у якому живе.

Одного дня Буль повертався зі школи й побачив Квіточку. Вона була неймовірно гарною, ніжною та ароматною.

— Ти така гарна. Серед усіх квітів цього міста ти найгарніша й дуже схожа на ті, які я бачив у рідному Чарівному Лісі.

— Це все тому, що я сама із Чарівного Лісу, — відповіла Квіточка.

— Ти вмієш розмовляти? І говориш мовою мого Лісу? — запитав Буль.

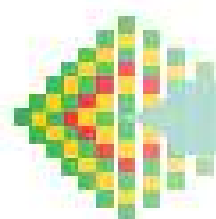
— Узагалі всі рослини вміють говорити. Я приїхала сюди насінням. Випала із чиєїсь кишені. Якось вижила. Тепер зацвіла, і мій аромат привертає увагу бджіл і тварин. Мені дуже важко. Це чужа земля. Мені потрібен рідний край. Викопай мене та відвези до Чарівного Лісу.

— Мої батьки ніколи не дозволять мені поїхати до Чарівного Лісу. Там небезпечно. Ми поїхали звідти через злих драконів, які хочуть знищити наш Ліс.

— Усі мої предки росли там. Пережили й засуху, і страшні зливи, і сніг у квітні, і тепло в грудні. Ми звикли до всього! Ми вижили, бо там наша рідна земля. Тож ніякі дракони мені не страшні!

Булю стало дуже сумно за цю тендітну, гарну рослинку. Він дуже захотів її захистити, але був ще замалий для цього. Їжачок вирішив спробувати... (за М. Сурженко).

Досліджую текст

- Що тебе вразило з почутого в тексті?
- Назви головних героїв / героїнь казки.
- Яка причина того, що Їжачок зі своєю сім'єю опинився далеко від рідного Лісу?
- Що засмучувало маму Буля? Вислов свою думку щодо маминих переживань.
- Що сталося з Їжачком, коли він повертався зі школи?
- Прочитай уривок тексту, який позначено блакитною рисою.
- Знайди та прочитай відповідь на запитання, чому мама вивчала чужу мову.
- Про що авторка хотіла розповісти в казковій формі?

Прочитайте діалог Квіточки та Їжачка в особах. Передайте голосом переживання Квіточки.

1. Підготуйся до детального переказу тексту. Намалюй чарівну Квіточку в альбомі.
2. Створи кілька речень про те, якою вона була.

Прочитай продовження казки.

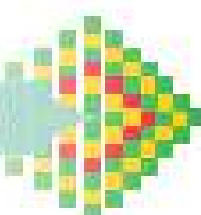
КАЗКА ПРО МОВУ

(Частина друга)

— Не буду обіцяти, що відвезу тебе до Чарівного Лісу, але спробую вмовити батьків відпустити мене. А поки я викопаю тебе й посаджу біля нашого будинку. Я буду доглядати тебе, — пообіцяв Буль.

Звісно, батьки Буля категорично відмовилися від того, щоб відпускати сина самого в Чарівний Ліс.

— Ми б із радістю поїхали, але там небезпечно! Шлях далекий. А тут у нас купа справ. У тебе школа, у нас робота.

Наступного дня родина купила в магазині добрива, граблі та поливалку, книжки про те, як доглядати за Квіточкою.

Вона росла в затінку, бо була занадто чутлива до сонця. Буль біг до Квіточки, щойно прокинувшись, а потім — одразу після школи.

— Моє коріння не може дотягнутися до води, а сонце тут занадто пекуче й безжальне! Поговори зі мною ще. Здається, коли я чую рідну мову, мені стає краще, — прохала Квіточка при зустрічі з другом.

І Буль говорив про школу, про новини, друзів і батьків, про математику, дощ і космос.

З першим промінням сонця Буль подивився на Квіточку й зрозумів, що вона зав'яла назавжди. Він гірко заплакав...

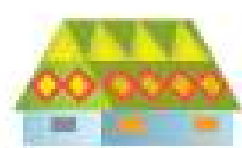
З того часу Буль завжди говорить своєю рідною мовою, читає книжки, слухає пісні, вивчає вірші. Тепер він знає: якщо зникне мова, зникнуть тисячі рослин, які знають цю мову, зав'януть мільйони гарних квіточок, і якась частинка його світу, його душі теж назавжди зникне, як і Квіточка (за М. Сурженко).

Досліджую текст

- Чому загинула Квіточка? ● Що зрозумів її рятівник? Яке рішення він ухвалив? Знайди й прочитай відповідь у тексті.
- Визнач послідовність подій за змістом першої та другої частин. Скористайся початком.

1. Дракони напали на Чарівний Ліс.
2. Сім'я Їжачка Буля змушена була покинути рідний край.
3. Їжачок почав вивчати чужу мову.

● Доведи або спростуй, що описане авторкою в казці відповідає тому, що відбувається в нашій незалежній Україні.

Підготуйся до виразного читання. Відтвори першу та другу частини казки в логічній послідовності.

Прочитай вірш самотійно.

З дитинства ми читаємо книжки,
В них стільки світла й доброти.
Вони ведуть нас у таємний світ,
Де можна мрії наші оживить.
Там кожен віднайде для себе
Все, що серцю зараз треба.
Читайте більше гарних книжечок
І поринайте у світ фантазії й думок!

Т. Прокоф'єва

- Що є в книжках? До чого закликає авторка?

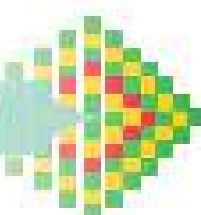
Послухайте текст.

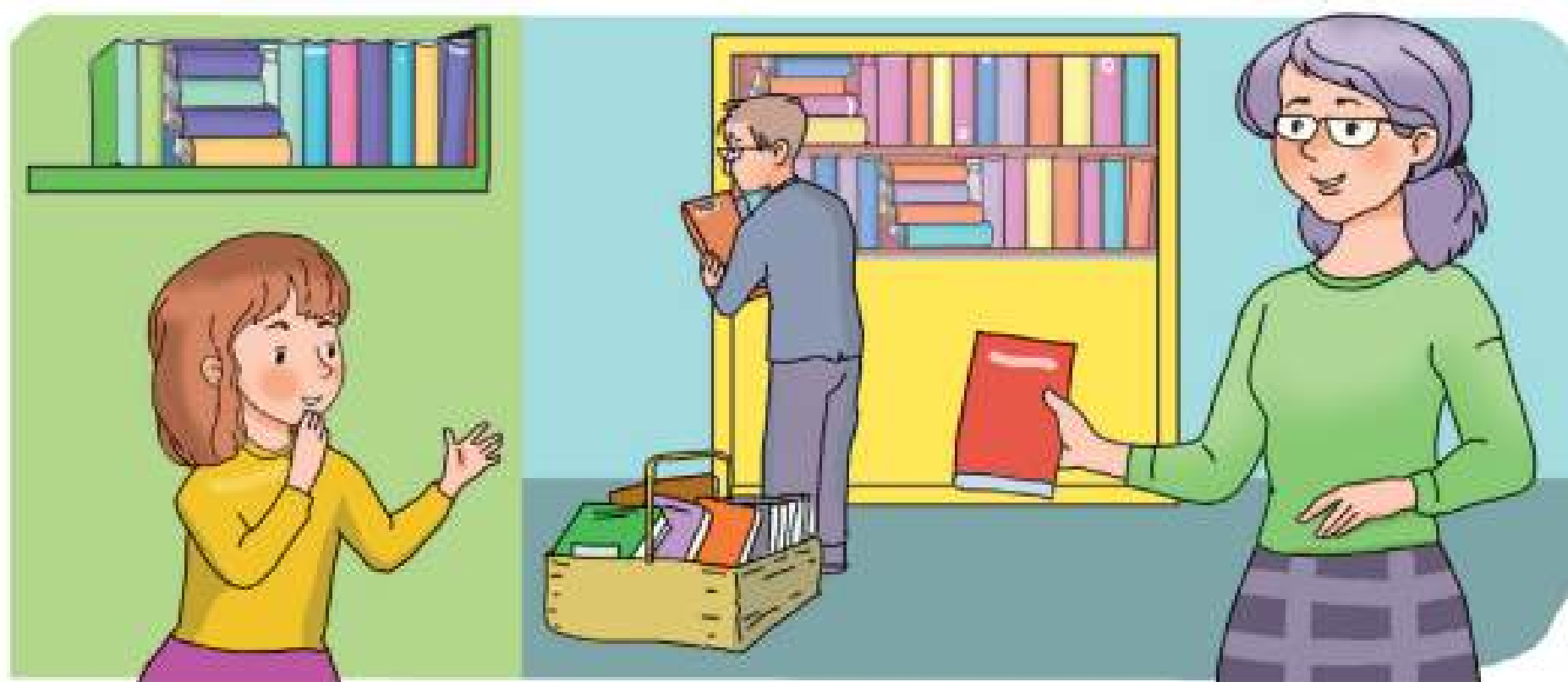

МОЯ НАЙТИХІША КНИЖКА

Що робити, якщо ти любиш тишу, а твої рідні — ні? Куди сховатися від численних гучних звуків? Ну, звісно, у таємне місце, де панують зовсім інші закони... А ще — книжки! БІБЛІОТЕКА!

Ми з мамою заходимо в залу. Мама сідає за стіл, дістає з рюкзака ноутбук, а я швидко йду вздовж полиць.

— Мені оцю книжку, оцю, і ще дві великі.

Сідаю за стіл. А далі... Ось я на безлюдному острові. На піску біля моря. Чути тільки вітер і плескіт хвиль. А тепер я в кубельці ховрахів, які заснули на зиму. На вулиці холод, а нам у кубельці тепло й за-тишно. Не буду їх турбувати. От і весна! Я в лісі шу-каю найкращу квітку. У лісовій тиші чути спів зозу-лі: ку-ку! А тепер я чорна кицька, яка гуляє містом у темну ніч. Заходжу всюди, куди хочу. І ніхто мене не бачить і не чує.

Мама торкається мого плеча. Час додому. Ганна Яківна, наша бібліотекарка, проводить нас.

— Ви можете взяти всі ці книжки із собою.

— Ні, — відповідаю пошепки. — Я люблю читати тільки в тиші... У БІБЛІОТЕЦІ (за Г. Ткачук).

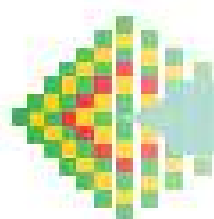
Досліджую текст

● Доведи або спростуй, що вірш Т. Прокоф'євої (с. 67) та оповідання «Моя найтихіша книжка» об'єднані однією те-мою. Назви її. Укажи причину відвідування дівчинкою і ма-мою бібліотеки.

Поставте одне одному запитання за текстом. Ким себе уявляла дівчинка, читаючи твори?

Поділися ● Чи любиш ти тишу? Чи любиш читати книжки в бібліотеці? Які книжки ти любиш читати?

Організуйте спільний проєкт «Позичаю книжку». Визначте в класі місце для книжок, які ви хочете позичити однокласникам та однокласницям. У книжці зробіть закладку з написом: назва книжки, автор, тема твору, головні герої / героїні, ваше враження від прочитаного, підпис.

Вивчаємо нове

Стісний перéказ — це коротке відтворення тексту з дотриманням послідовності подій.

Вибірковий перéказ — відтворення однієї частини тексту (абзацу, зачину, основної частини, кінцівки, події) відповідно до завдань.

1. Намалюй в альбомі те, що уявляла дівчинка, читаючи книжки (*на вибір*).
2. Підготуй книжку для проєкту «Позичаю книжку».
3. Вивчи вірш Т. Прокоф'євої напам'ять.

Прочитай вірш.

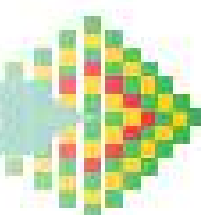
МАНДРУВАЛА КНИЖЕЧКА ПО ЛІСІ

Мандрувала книжечка по лісі.

Жовте листя падало до ніг.

Вийшла білка, сіла на горісі:

— Ти приходи до мене! Дам горіх!

— Дякую! — сказала чемно книжка, —
Певно, добрий твій горіх на смак,
Та спішу, аж заболіли ніжки,
До дітей я поспішаю так.

Мандрувала книжечка по полі,
Хом'ячки їй заступили путь:
— Ти куди спішиш? Побудь на волі!
Пиріжки смачні скуштуєш тут!

— Дякую! — сказала чемно книжка.
Пиріжки смачні пізніше з'їм.
А тепер спішу, аж гнуться ніжки,
Дітям радість принести усім!

Мандрувала книжка вулицями.
Вулиці зеленим світлом: блим!
— Швидше йди та прогуляйся з нами!
— Ти куди спішиш? Та ще за чим?

Але книжка поспішала далі,
Де з віконця, з-поза занавіс,
Вже давненько діти виглядали,
Щоб їм книжку хтось нову приніс.

За столом сиділи в крузі діти,
Книжечку читали цілий день.
За вікном осінній віяв вітер,
Бився дощ об шибку: брень та брень!

За Л. Храливою-Щур

Досліджую текст

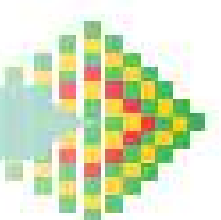
- Який настрій вірша? ● Доведи або спростуй думку про те, що книжку зображено як істоту. ● Що вона розповідає? ● Які персонажі зображені в казці? ● Хто пропонував книжці смачні пиріжки? ● Яка причина того, що книжка всім відмовляла? До кого вона поспішала?

1. Розглянь малюнки. Створи текст від імені одного з персонажів прочитаного вірша.
2. Прочитай текст. Хто розповідає свою історію?

Я — Книжка. Сьогодні я ішла лісом. Поспішала до дітей. Падало жовте листя. Мене зустріла білка. Запросила в гості. Пригощала горішками. Я відмовилася. Подякувала. Поспішила до дітей.
Потім

- Створи продовження тексту за поданим початком, малюнками та віршем «Мандрувала книжечка по лісі».

Про одне й те саме в різний спосіб

Прочитайте тексти.

1. Прислів'я.

Дуб свій ріст, не поспішаючи, набирає.

2. Загадка.

З жолудя він проростає, Кабани плоди смакують,
В кроні сил чимало має. Люди міць його цінують.

3. Українська народна казка.

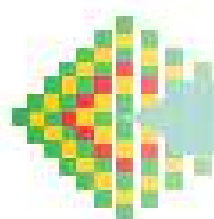
СТАРИЙ ДУБ І ДУБОЧКИ

Дібровою їхав віз із сокирами. Жахнулися молоді дубочки від страху. Шкода ж їм покидати зелену діброву, де рання пташка щебетала, де трава така пишна та вода така чиста... Тремтять дубочки та плачуть. А старий дід — дуплистий дуб — потряс своїм верхів'ям, похитав зеленою головою і промовив ласкаво до онуків:

— Чого ви жахаєтеся, чого плачете?

— Як же нам не плакати, як не журитися, — загомоніли молоді дубочки, — та ж нашого ворога безліч.

— Ой, дітоньки, молоді ви, не навчені. Чого вам лякатися? Ворогів багато, але немає між ними нашого брата. Біля жодної із сокир немає топорища. Затямте собі: коли між нашим ворогом немає тямущих, то ніякий ворог нам не страшний!

итай рядки вірша-безкінечника за числами.

4. ВІЧНИЙ ДУБ

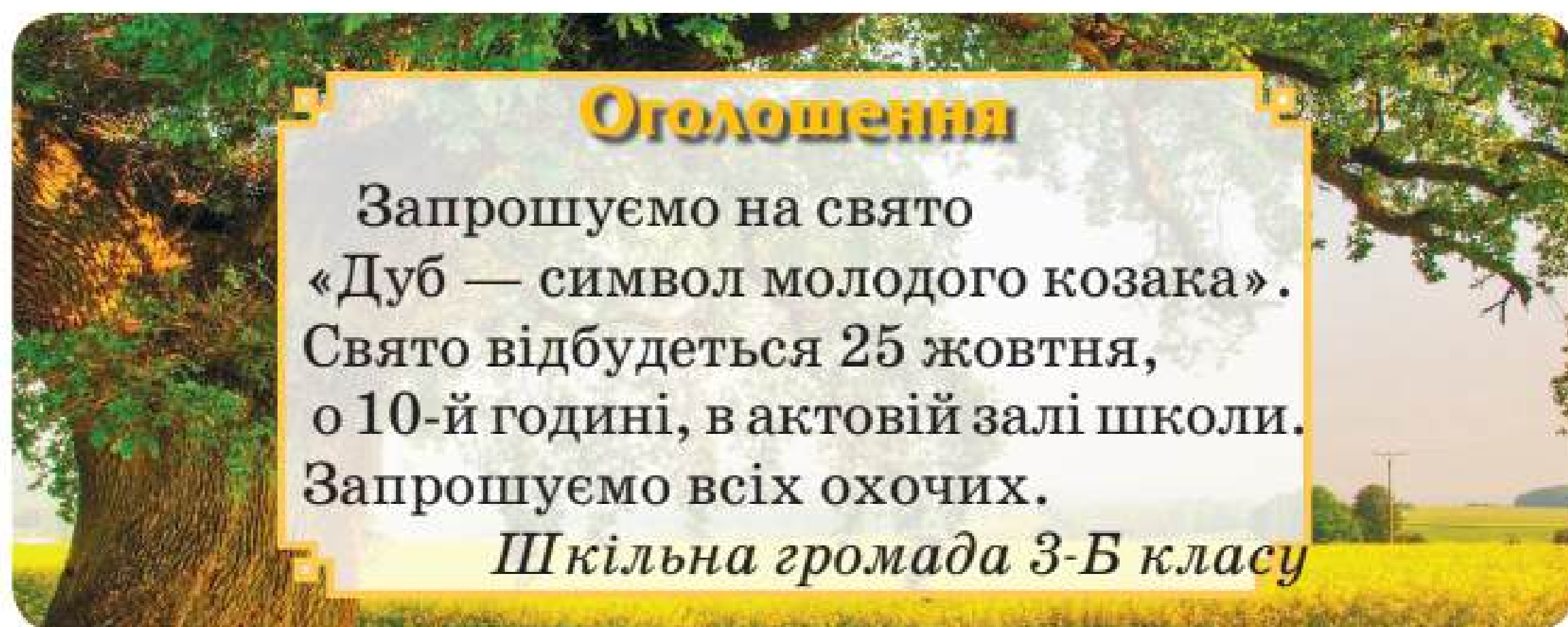
- 1 На узліссі виріс дуб.
- 7 Вітерець його заніс
- 3 Закотився під місток.
- 2 Якось жолудь з дуба — гуп!
- 8 Аж до річки. Поруч — ліс.
- 4 Заховався під листок.
- 9 Жолудь примостився тут.
- 5 От полежав там тихцем,
- 10 Сонце оком — луп та луп.
- 6 Далі грався з вітерцем.
- 11 Й... *(читай від початку)*

О. Овчар

5. Науково-популярний текст.

Виростити дуб непросто. У перші роки деревце росте повільно, і лише з 8–10-річного віку починається формування гілок і крони. Лише окремі дерева на 25–30-му році життя дають перші жолуді. Люди, які садять дуби, працюють для майбутніх поколінь. Дуб — лісовий довгожитель. Відомі дерева, які прожили 2000 років. Дуб — живуче дерево (за О. Зимною).

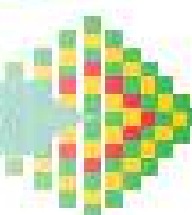
6. Оголошення.

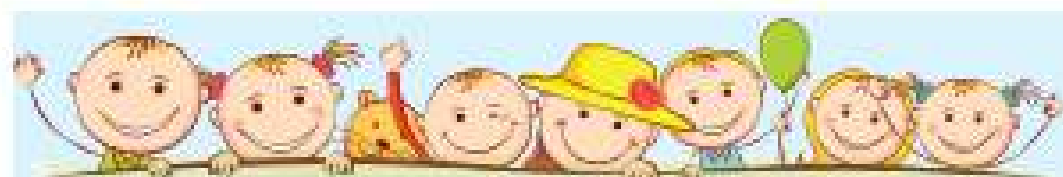

Оголошення

Запрошуємо на свято
«Дуб — символ молодого козака».
Свято відбудеться 25 жовтня,
о 10-й годині, в актовій залі школи.
Запрошуємо всіх охочих.

Шкільна громада 3-Б класу

Повторюємо разом

Жанри літератури: казка, легенда, притча, оповідання, пісня, вірш, загадки, приказки, прислів'я.

Укажіть тему і жанр прочитаних творів.

1. Вивчи вірш-безкінечник напам'ять.

2. Пригадай, які легенди та казки ти прочитав / прочитала.

Прочитай казку.

ХАТКА, ЯКУ МОЖНА З'ЇСТИ

Якось у кінці листопада налетів сильний вітер, який підхопив старий капелюх-хатинку й забрав його в маленького Гнома. Він залишився без даху над головою.

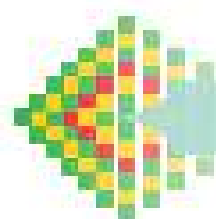
Ю. Ясінська.

Ілюстрація до казки
А. Балінт «Хатка,
яку можна з'їсти»

На сусідньому городі Гном знайшов здоровенного гарбуза, у якому ненажерливі синички встигли виклювати всю серединку.

«Чудова хатка», — подумав Гном.

З дубової кори він вирізав двері, прорубав у стінці гарбуза вікно, шибку зробив із розбитої пляшки. Зліпив піч із глини, димар змайстрував із

шматка іржавої труби. Одна біда: кожен, хто йде, повзе або пролітає над хаткою, так і норить або клюнути її, або відкусити шматочок. Гному доводилося виходити на ганок і гнати шпаків, ворон, мишей і зайців.

Увечері господар топив пічку й читав газету «Польові відомості». Раптом почув, що за стіною хтось хрумкає. Хто б це? Ой, у стіні гарбуза утворилася дірка! І що ж він побачив? Якесь маленьке поросятко стоїть біля дверей і відгризає шматок за шматком від його хатки-гарбуза!

— Я тобі покажу, як гризти чужі хати! — крикнув йому Гном і пригрозив віником.

— Так їсти хочеться! У мене вже дві години ані росинки в роті не було!

— Усе одно це не дає тобі права хрумкати мою хату! А взагалі я міг би дати тобі шматочок кукурудзяного коржика. Гаразд, заходь!

Так з'явився новий друг. Гном назвав його Родзинкою (за А. Балінт).

Ю. Ясінська.

Ілюстрація до казки
А. Балінт «Хатка,
яку можна з'їсти»

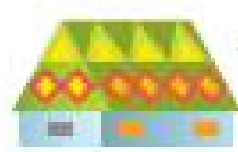
Досліджую текст

- Хто є головним героєм казки?
- Вибери із запропонованих слів ті, які характеризують господаря гарбузової хатки: *лінивий, працьовитий, освічений, злий, акуратний, добрий*.
- Прочитай абзац тексту, який позначено блакитною рисою. Що там описано? Відтвори.
- Як змінювався настрій твору відповідно до розвитку подій?

Вивчаємо нове

- Прочитай речення.
 1. Капелюх-хатинка.
 2. Без даху над головою.
 3. Нове житло.
 4. Неочікувана пригода.
 5. Новий друг Родзинка.
- Кожне речення відтворює зміст тексту. Такі речення називаємо *планом тексту*.
- **План тексту** — це назви (заголовки) частин тексту, розміщені послідовно за змістом. План допомагає відновити зміст прочитаного. Речення плану можуть бути розповідні, питальні чи спонукальні.

1. Підготуйся до відтворення змісту тексту за двома пунктами плану (*на вибір*).
2. Намалюй в альбомі зміст одного з абзаців (*на вибір*).

Прочитай вірш мовчки. Підготуйся до виразного читання.

СТРУСИЛА ГРУШКА ЛИСТЯ ШЕРЕХКЕ...

Струсила грушка листя шерехке.

Струсила і, зажурена, зітхає,

Бо дощ осінній все іде та йде,

А в неї одежини вже немає.

По листі мокрому, | як сірий корабель, |

Пройшов їжак. || Задумався, | спинився: ||

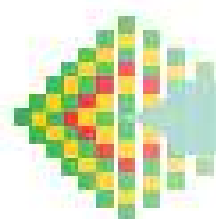
Було ж тут груш, | і яблук, | і морель... |||

А світ узяв і так перемінився. |||

О. Кротюк

Морéля — абрикоса.

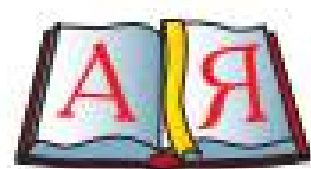
Досліджую текст

- Яка тема вірша? ● Який настрій був у їжака? Чому він задумався? Що згадував? Прочитай ці рядки. ● Знайди в тексті порівняння, слова, які вжито в переносному значенні. ● Відтвори в уяві картину, описану у вірші. ● Прочитай вірш, дотримуючись відповідних пауз. Яким тоном треба читати текст?
- Розглянь репродукцію картини.

І. Процьків. Натюрморт із вазою і фруктами

- Прочитай назву картини. Що зображено на полотні?

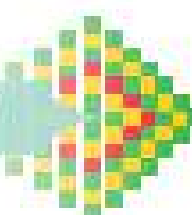

Натюрмóрт — це картина, на якій зображено різні предмети — зірвані овочі, фрукти, рослини тощо. Художник komponує їх у певній послідовності, поєднуючи з іншими предметами.

- Опиши предмети на репродукції картини.

1. Підготуйся до виразного читання вірша О. Кротюк.
2. Вивчи вірш напам'ять (за бажанням).

Послухайте текст. Зверніть увагу на інтонацію діалогу.

ТРЕТІЙ СНІГ

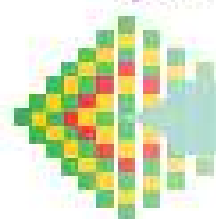
(Уривок)

Перший сніг цього року випав дуже рано, ще на початку листопада. Він був мокрим, липким і свого запаху ще не мав. Пахнув прілим листям, присохлими бур'янами й утомленим вітром, який завжди в лісі трохи розгублений, а іноді й боязкий.

Вибравшись зранку зі своєї хатки на галявині в заростях терену, їжак Петро зітхнув. Брудні клапті першого снігу скапували поміж гілок, навіваючи думки про застуду, ангіну й гірку мікстуру, яку доведеться пити, пропускаючи школу. А ще про те, що за першим снігом неодмінно прийде перший мороз, а отже, у його рідні кущі скоро навідаються ласі істоти. Бо ягоди терену досягають із першим морозом, а доти вони терпкі й несмачні. Якщо прийдуть люди, це ще пів біди. Їжак Петро навчився давати з ними раду. В одній із книжок він вичитав, що люди — такі дивні істоти, які дуже залежні від свого зору. Вони бояться того, чого не бачать.

Минулої осені, коли люди прийшли до його тернівника, їжак Петро заховався у свою хатку під купою сухого гілляччя і голосно захропів. Навіть голосніше, ніж він хропе вві сні. А всі їжаки, щоб ви знали, уві сні хропуть...

— Мамо! Мамо! — почувши ці звуки, закричала раптом менша на зріст людина (певно, то була людська дитина). — Чуєш: отам у кущах хтось хропе! Ой, як страшно!

Радий такому успіху, їжак Петро захропів ще старанніше.

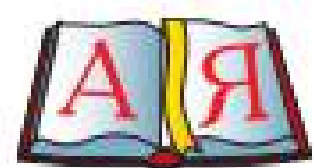
— Гм, справді... — розгубилася мама. — Хто б це міг бути?..

— Бачиш, яка купа гілляччя. А отой хропун десь під ним... Мамо, а може, то ведмідь?!

Старанно хропучи, їжак Петро всміхнувся, уявляючи, як очі малої стали великі й круглі.

— Ну, ведмедеві ще ніби рано спати... Але знаєш, дитинко: береженого бог береже. Краще ходімо звідси від гріха подалі, бо мало що... Там, на узліссі, хоч і не такий рясний терен, зате безпечніше...

Ну, з такими страхопудами їжак Петро й цього року легко впорається... (за І. Андрусяком).

Тéрен — гіллястий кущ із ягодами-плодами.

Терні́вник — густі кущі терену, зарості.

Узлі́сся — смуга на краю лісу.

Досліджую текст

● Значення яких слів для вас незрозумілі? ● Який жанр твору? Яка це казка — *народна* чи *літературна*? ● Який настрій головного героя? Чому? ● Яка причина його переживання? Що він згадує? Яке прислів'я використала мама? Прочитай. ● Прочитай абзаци тексту відповідно до пунктів плану. Чи в логічній послідовності вони подані?

1. Переживання їжака Петра.

2. Перший сніг цього року (*відтвори опис першого снігу*).

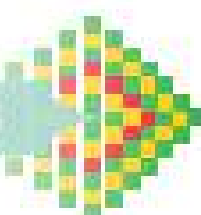

Розіграйте діалог в особах. Передайте голосом страх дитини, переживання мами.

1. Опиши, яким був їжак Петро.

2. Підготуйся до відтворення змісту другого абзацу тексту.

Прочитайте одне одному вірш.

ЩОСЬ ЗАЦВІТЕ

Ще не було снігів. Ще тільки вітер
в саду **останнє** яблучко гойдав.
А прилетів горобчик і про квіти
своїм горобенятам заспівав:

«Вже аніде ні айстрочки немає,
немає чорнобривця і гвоздики.
Та скоро зацвіте щось, я не знаю,
щось дуже-дуже біле і велике».

Г. Кирпа

Досліджую текст

● Яку пору року описує авторка вірша? ● Про що розпо-
вів горобчик дітям? Прочитай. ● Чи можна вважати ска-
зане діалогом? Чому? ● Про що йдеться в рядках вірша,
які позначені блакитною рисою? Вибери відповідь: *про*
весну, про пізню осінь, про зиму. Доповни ці речення ін-
шими ознаками пізньої осені. Наприклад: *вітер листя по-*
зривав. Які образні слова використовує авторка?

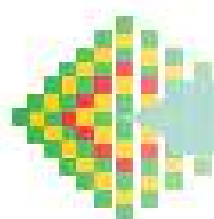

- Знайди в тексті споріднені слова. Прочитай.
- Знайди та прочитай слова з префіксом **за-**.
- Яка схема відповідає слову, виділеному блакит-
ним кольором?

[● | — — ●́ | = : ●] [● | — — ●́ | — ●]

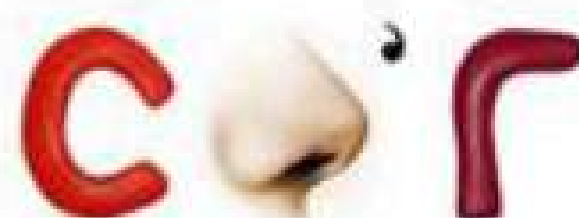
Підготуйся до виразного читання вірша.

Веселинки від Василянки

- Розгадай ребус, відгадай загадку, підкажи горобчику, що розцвіте.

Зірка сніжно-біла
на рукав мені злетіла.
Поки ніс її сюди,
стала краплею води.

Прочитай прислів'я, слідкуючи за стрілкою.

Плети рукавиці — листопаді
влітку у пригодиться.

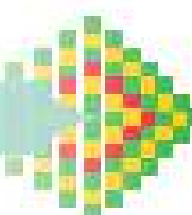
- Про що попереджає народна мудрість?

Прочитайте одне одному вірш.

НЕ ДО СМІХУ...

Листопаду при кінці
Не до сміху.
Поховались горобці
Попід стріху.
Опустились до землі
Хмари **низько**.
І у місті, і в селі
Стало **слизько**.
Побілів лапатий **сніг**
Пізню вроду.
Виліз грудень на **поріг**,
Студить воду.

Морозяка-морозець
Зір насипав.
Біля брами промінець
Тихо хлипав.

Н. Карпенко

Стріха — нижній край покрівлі хати, що нависає над стіною (острішóк).

Досліджую текст

- Прочитай прізвище авторки вірша. Які твори Н. Карпенко ти читав / читала?
- Яка тема вірша? Який настрій тексту?
- Прочитай рядки, у яких неістоти описано як істот. У якому значенні (прямому чи переносному) ужито ці вислови?
- Прочитай слова, що римуються.
- У якому темпі хочеться читати вірш? Чому?

Продовж речення

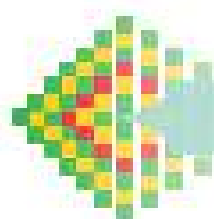
Листопаду не до сміху тому, що ... , ... ,

- Поясни правопис і вимову слів, виділених блакитним кольором.
- Прочитай слова з префіксом **по-**.

1. Підготуйся до виразного читання.
2. Створи малюнок до частини тексту (на вибір).

Мої навчальні досягнення

1. Прочитай текст.

Ось і закінчилась осінь. Кожний місяць цієї пори був красивий та привабливий. Про це ви читали вірші, прислів'я, оповідання, відгадували загадки, створювали власні, описували словами та фарбами. Милувалися осінню в малярстві. Листопад відкриває двері зими. Прощавай, осене...

2. Пригадайте твори про осінь, які ви досліджували разом. Перечитайте ті, які особливо сподобалися.

- Створіть усні розповіді про прочитане, висловивши почуття та емоції, які вас супроводжували.
- Відтворіть вірші, які ви вивчали напам'ять.

3. Перевір свої навчальні досягнення, виконавши завдання в тестовій формі. Укажи правильну відповідь.

1. Головним персонажем вірша Г. Кирпи «Щось зацвіте» є

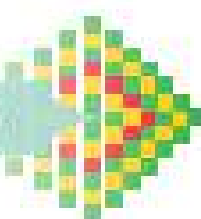
- А сова
- Б горобчик
- В синичка

2. Гном Гномович жив у

- А дуплі
- Б гарбузовій хатці
- В солом'яній хатці

3. Їжак Петро не любив перший сніг тому, що

- А опадає листя
- Б треба спати
- В прийде перший мороз

«Прийшла до нас бабуся у білому кожусі...»

Прочитайте текст.

ПРО ЗИМУ

Настала найбільш очікувана пора року для дітей і багатьох дорослих. Час, коли всі мимоволі починають вірити в диво, чекають подарунків від святого Миколая, снігу й веселого, щасливого Різдва та Нового року. Природа теж відчуває прихід зими: землю сковує мороз, майже всі дерева вже стоять без листя, а лісові звірі одягаються в теплі кожусики чи впадають у сплячку.

Поділися ● Чого ти очікуєш від зими та зимових канікул?
● Які твори про зиму ти читав / читала? Які вірші знаєш?

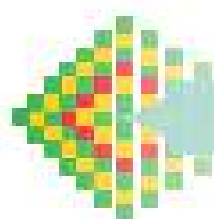

Прочитайте загадки. Розкодуйте слова-відгадки.

Під подушкою пакунки —
Миколайчика дарунки.
Трішки ще — і новий рік,
Почне відлік Новий рік!

Новий рік розпочинає,
Зі святами привітає,
Діток щедрувати водить,
На ялинці хороводить.

Із морозом бешкетує,
Сніговіями лютує,
Бо, напевно, добре знає,
Що зима уже минає.

3. Розгляньте ілюстрації.

- Чи вдалося художниці відтворити основні риси зимових братів-місяців?

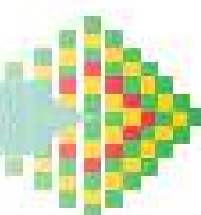

4. Створіть проєкт на тему «Весело зустрінемо Різдво й Новий рік».

Візьміть звичайну коробку, прикрасьте за власним бажанням. Зробіть отвір. Покладіть записки з вашими «секретами», побажаннями на різдвяно-новорічні свята. Не забудьте підписати.

1. Знайди загадки про зиму, вивчи одну напам'ять.
2. Намалюй «свою» зиму.

Прочитай текст мовчки.

ПОДАРУНОК ВІД СВЯТОГО МИКОЛАЯ

— Ну й що з того, що святий Миколай був? Усе одно він помер, — заявив Ігор.

— Так, але він... — почав Олесь, проте однокласники його перебили.

— Може, ти думаєш, що святий Миколай бігає по всіх магазинах і скуповує подарунки, а потім роздає всім дітям? — не вгавав Марко.

— Ні, не зовсім так, — Олесь відчув клубок у горлі й замовк, бо зовсім заплутався.

Олесь знав, що це не святий Миколай ходить торговельними центрами й купує подарунки. Але хлопчик був певен, що святий причетний до кожного подарунка. Після розмови з однокласниками щось усередині завмерло. Оте, що наповнювало очікуванням.

Сьогодні Олесеві вперше не хотілося ніякого подарунка. Він даремно написав лист святому Миколаю і попросив бінокль. Хлопчик мріяв піти з татом на луг і роздивитися білих чапель і довгоногих лелек.

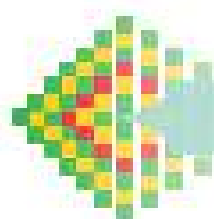
Уже пізно, а сон не приходить... (за Дз. Матіяш).

- Прочитай за QR-кодом продовження тексту. Дізнайся, що зробив Олесь.

Досліджую текст

- До якого жанру належить прочитаний текст?
- Хто є персонажами оповідання?
- Які запитання ти поставив би / поставила б однокласникам Олесь?
- Прочитай

текст, позначений блакитною рисою. Які почуття охоплюють Олеся? ● Як треба розуміти слова святого Миколая: «Це тобі вирішувати...»? Вислов власну думку.

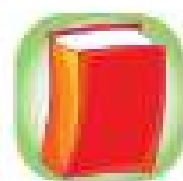
Поділися ● Яке твоє враження від прочитаного тексту? ● Кого з персонажів тобі хочеться підтримати? Із чиїми думками та висловлюваннями ти погоджуєшся? ● Вислов власні судження про поведінку однокласників Олеся.

1. Створи кілька речень, які характеризують Олеся: яким він був.

2. Подумай, що ти хочеш написати святому Миколаю.

3. Підготуйся відтворити прочитаний за QR-кодом текст.

Прочитай вірш.

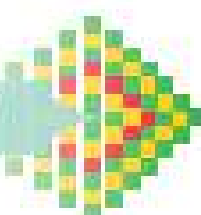
ГРУДЕНЬ — ПЕРВІСТОК ЗИМИ

Відійшла в минуле осінь. |||
Грудень — || первісток зими — ||
оглядає володіння. |||
Сніг іскриться під саньми. |||

В білих шатах ліс дрімає.
Кригою взялись річки.
І виблискують під сонцем,
як посріблені стрічки.

Л. Кир'яненко

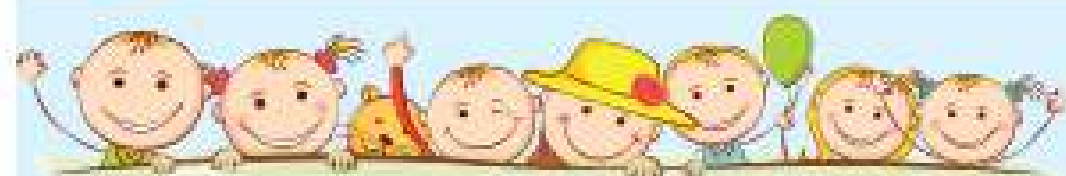
У давні часи цей місяць називали *студень*, *стужайло*, *хмурень*, *мостовик*. Назва «грудень» — від слова *груддя* (*грудки*). Після осінніх дощів розтоптані ґрунтові дороги замерзали, утворювалося груддя.

Досліджую текст

- Яка тема вірша?
- Як ти розумієш зміст другого речення?
- У якій строфі є речення з порівнянням?
- Прочитай слова, які римуються.
- Прочитай виразно вірш, дотримуючись відповідних пауз.

Повторюємо разом

Скоромовки — це римовані короткі фрази, вірші, що містять складні для вимови поєднання звуків. Скоромовки є *народні й авторські*.

Прочитай скоромовку самотійно (пошепки, повільно; тихо, трохи швидше; голосніше, швидше; дуже голосно, дуже швидко).

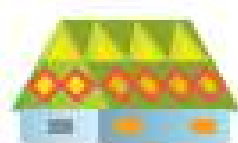
МОРОЗ

Вліз злий мороз
У верболіз.
І забідкалась
Лоза вся:
— Звідки знов мороз
Узявся?

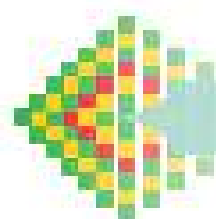
Грицько Бойко

- Прочитай слова. Створи загадку, дотримуючись рими.

Буває, коли, завірюха, мороз, морозище, свище,
замітає, це, снігом.

1. Створи малюнки до однієї строфи вірша (на вибір).
2. Вивчи скоромовку напам'ять. Знайди дві скоромовки й прочитай однокласникам та однокласницям.

Прочитай текст мовчки.

ДИВО ЧУДОТВОРЦЯ

Соломія любила свята, особливо зимові. У ці дні вона отримувала багато подарунків. Тато дівчинки любив дарувати подарунки.

— На носі стільки свят! Святого Миколая, Різдво! Новий рік! — задоволено бідкався тато.

— Чому ж ці свята на носі? — запитала Соломія.

— Якщо цукерку покласти тобі на носа, то вона буде дуже близько до твого рота! — пожартував тато. — Отож, коли щось дуже близько, то кажуть, що воно на носі.

Соломія знала, що через два дні вона знайде під подушкою подарунок від святого Миколая. А що знайдуть батьки? Невже святий дорослим нічого не подарує?

Вона лежала в ліжку, спостерігала за нічним зоряним небом і міркувала, що це несправедливо.

Раптом на небі загорілася малюсінька зірочка, і разом із нею в Соломії народилася щаслива думка: «Я САМА зроблю всім подарунки!» На наступний день оголосила:

— У мене таємна справа, тому хай ніхто не заходить у мою кімнату. — І зачинила двері.

Батьки тільки переглянулися.

Соломія взяла картон і намітила на ньому рамочку (...).

- Прочитай продовження тексту за QR-кодом. Запам'ятай процес виготовлення подарунків для мам та тат.

Наступного дня Соломію розбудив веселий сонячний зайчик. Біля її ліжка стояла велика короб-ка від святого Миколая. Недарма його називають Чудотворцем. Він уміє робити дива! Дівчинка зро-зуміла найбільшу його ТАЄМНИЦЮ: приємно отри-мувати подарунки, але ще більша радість — дару-вати! Тато з мамою стояли й розгублено розглядали подарунки від святого Миколая.

— Дякуємо святому Миколаю та тобі, — тихо ска-зав тато й обійняв Соломію.

А мама чогось узяла серветку... (за Л. Айсато).

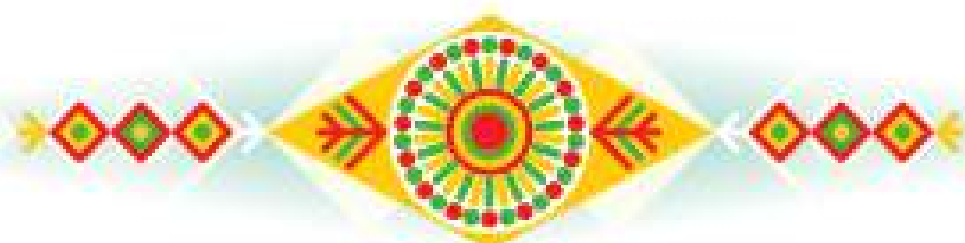
Досліджую текст

- Хто головна героїня тексту? ● Вислов свої судження щодо вчинку Соломії. ● Як батьки дівчинки відреагували на привітання доньки? Здогадайся, для чого мама взяла серветку. Що підказує нам авторка тексту? Вислов власну думку. ● Прочитай уривок із тексту, у якому описано про-цес виготовлення подарунків батькам.

Поділися ● Чи виникло в тебе бажання вчинити так, як Соло-мія? ● Чи були випадки, коли ти сам / сама дарував / да-рувала батькам подарунки?

1. Створи кілька речень про Соломію. Якою вона була?
2. Підготуйся відтворити текст детально.

Прочитай вірш мовчки. Підготуйся до виразного чи-тання.

ПРЯЛЯ

Сидить пряля
та й пряде —
сніг іде-іде-іде —
нитка рветься
де-не-де —
а вона пряде й пряде.
Вже напярля хуртовин

на шапки для верховин,
на сувої полотна,
на завіску для вікна,
на хустину й укривало —
мало-мало-мало-мало —
сніг іде-іде-іде —
а вона пряде й пряде...

Л. Костенко

Пря́ля — жінка, яка пряде ручним способом на прядці.
Пря́дка — старовинний хатній верстат, призначений для ручного прядіння.

Пря́сти — робити безперервну тонку нитку, пряжу з льону або конопель для певної тканини.

Верхові́на — верхня, найвища частина чого-небудь.

Складіть і прочитайте слова.

пря де

на пря ла

си дить

хур

хус

по

то

точ

лот

вина

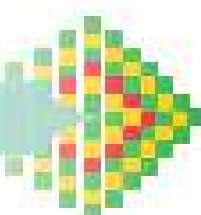
ка

но

Досліджую текст

● Перевір, чи правильна відповідь. *Жанр тексту* — вірш. *Тема твору* — розповідь про зиму. *Головна думка* — краса зимової природи. *Образні засоби* — переносне значення слів, повтор окремих слів.

Здійсни самоперевірку ● Хто виступає в ролі прялі? (Дівчина, зима, сніжинка.) Що вона напярля? (Полотно, шубу, сніговий покрив.) ● Що означає вислів «нитка рветься»? (Починається дощ, перестає падати сніг, завірюха.) ● Поетеса пише про зиму як про істоту? (Так, ні, мабуть.)

Спілкуймося красно

Використовуй образні слова. Вони збагачують наш внутрішній світ, мовлення, розвивають уяву та фантазію. Що багатша думка, то багатше мовлення. Працюй над красою свого мовлення.

Ліна Костенко — знаменита на весь світ українська поетеса. Щира, талановита, працелюбна.

У дитинстві Ліна мріяла стати льотчицею. Бажання було настільки сильним, що вона змайструвала собі парашут зі старої маминої парасолі та простирадла.

Письменниця створила велику кількість творів для дітей і дорослих, які перекладені багатьма мовами світу.

Пригадайте, які твори поетеси ви вивчали.

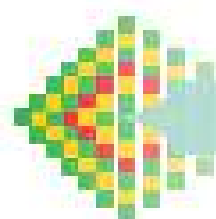
Вивчи вірш напам'ять.

Прочитай текст.

ЗИМА

За дверима — зима. Весела, рожевоощока, білоко-са, із синіми іскрами в очах, зі срібним інеєм на плечах. Сипле снігом. Набирає його повні пригорщі й жбурляє в обличчя, у спину, до ніг.

А тоді принишкне. Підійде до двору, примружиться та почне оглядати кожну стеблинку. Чи все прийняло її ласку, чи все одяглося в біле мереживо? Приляжуть десь у полі вітри відпочити, сонечко вигляне й міріадами діамантів засяє на весь світ. Але ненадовго те. Знову налетять білі вихори. Насиплять кучугури під ворітьми та під вікнами. Повкутують у білі ковдри дерева. І стоять вони в глибокій задумі, волохаті, насуплені й суворі, немов давні мудреці.

Підходить зима до вікон. Усміхається-вітається. Виграє-витанцьовує, кличе в гості. Срібно-білі узоритче на шибках. З рукавів витрушує сніг...

Мережить світ білий сніг. Срібний сніг.

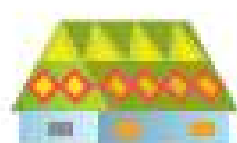
На щастя!

На добро!

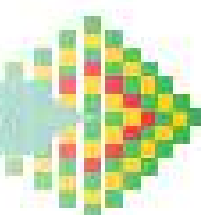
На врожай! (за В. Оберемок).

Досліджую текст

- Яка тема твору? Яка головна думка? Який настрій оповідання?
- Доповни речення словами з тексту.
Зима (яка?) Сонечко (що робить?)... . Сніг (який?)
Іній (який?) Узори (які?) Зима (що робить?)
Вітри (що роблять?) Сніг (що робить?) Дерев
(які?)
- Доведи або спростуй думку про те, що зиму в тексті описано як істоту. Доведи словами з тексту. ● Знайди в підкресленому реченні образний засіб. Як його називаємо?

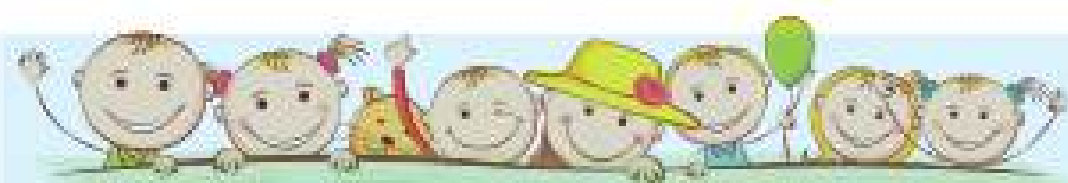
Створи коротку розповідь про зиму (3–5 речень).

Створюємо власні тексти

Досліджуємо пейзаж української художниці Ю. Томеско-Мазманян «Зима».

Вивчаємо нове

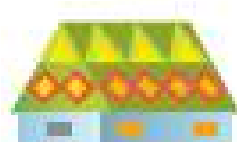
слово в перекладі з французької означає «місцевість».

Пейза́ж — жанр живопису, який відображає природу, міста, архітектуру. Це

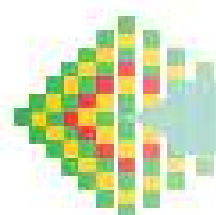

Ю. Томеско-Мазманян. Зима

- Коли сталася подія, зображена на репродукції картини? Де вона відбувається?
- Що здається близьким, а що — далеким?
- Які кольори переважають? Яка погода?
- Зверніть увагу на зимові дерева, землю, зимове небо, будинок. Опишіть їх, використовуючи слова з оповідання В. Оберемок (с. 92–93).
- Що б ви хотіли запитати в художниці?
- Доведіть, що письменниця В. Оберемок і художниця Ю. Томеско-Мазманян «малювали» одне й те ж. Якими засобами?

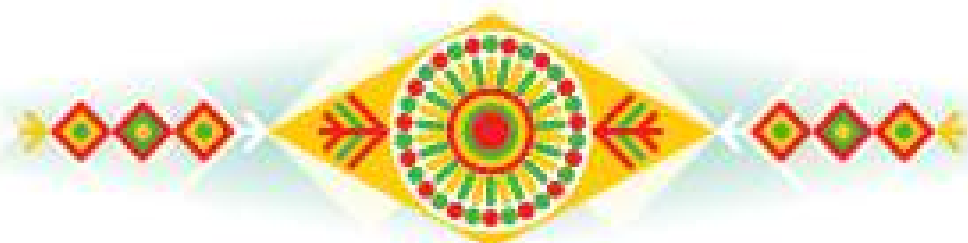

1. Намалюй пейзаж «своєї» зимової природи.
2. Створи коротку розповідь про зміст пейзажу, використовуючи слова та сполучення слів із тексту «Зима» В. Оберемок.

«Коляду для вас співаю...»

Прочитай текст самостійно.

Ніч різдвяна світла й чиста,
Небо — в зорянім намисті.
Щастя й радості багато
Нам несе Різдвяне свято.
І щоразу воно нове —
Свято свят — Різдво Христове!

М. Пономаренко

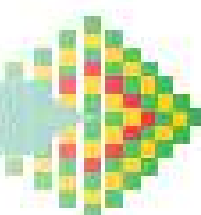
Прочитай текст.

Різдво є одним із головних свят не тільки в Україні. Воно уособлює вселюдську любов і народження віри в душі кожного християнина. Традиції святкування Різдва передавали від покоління до покоління.

З появою першої зірки починається **Свята вечеря**. Родини сідають за щедрий, але пісний стіл. На столі має бути 12 страв. Головною стравою вечора є **кутя** (варена пшениця, змішана з маком і медом, волоськими горіхами, родзинками, узваром).

Господар заносив до хати дідуха. **Дідух** — це сніп з обжників пшениці, жита та вівса. Він був символом добра, затишку й святкового настрою. У народі казали: «дідух до хати — біда з хати».

Уже після Святої вечері діти та молодь ходили по хатах із колядою. **Коляда** — це величально-обрядова пісня з побажаннями добра й здоров'я. Колядники носили із собою велику зірку, яка символізує народження Христа. Перед тим як зайти до будинку, вони просили дозволу заколядувати (за С. Мельниченком).

Прочитай колядку.

Коляду для вас співаю,
Дай вам, боже, урожаю,
Щедрих нив, садів квітучих,
Зірку в небі на Святвечір
Для дорослих і малечі.

Досліджую текст

- Що тобі відомо про Різдво? Які колядки ти знаєш?
- Як святкують Різдво у твоїй родині?

Вивчи колядку напам'ять.

Прочитай текст мовчки.

КОРОБКА В ЗОЛОТИСТОМУ ПАПЕРІ

Напередодні Різдва бабуся сиділа в кріслі. Раптом вона встала й попрямувала до комірки. Повернувшись, бабуся тримала в руках коробку, загорнуту в золотистий папір і перев'язану червоною стрічкою.

Оленка хотіла відкрити коробку, але бабуся не дозволила. Там таємниця!

Наступного ранку вони вийшли з дому, узявши коробку. У дворі зустріли сторожа Паскуале. Бабуся подала йому коробку.

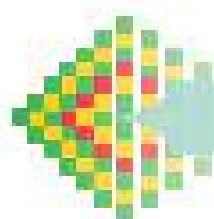
— Що мені з нею робити? — запитав здивований Паскуале.

— Це для вас, — сказала Оленка.

А бабуся додала:

— У ній — приязнь і щастя!

Паскуале спочатку розгубився, а потім сказав:

— Я також маю друга Себастьяна. І я хочу, щоб він був щасливий!

- Прочитай за QR-кодом продовження розповіді.

Ось так коробка переходила з рук у руки. Напередодні Святвечора до бабусі підійшла пані Амелія, що жила поверхом нижче.

— Я хотіла б побажати вам веселих свят, — промовила сусідка й подала бабусі... гарну коробку в золотистому папері.

— Дякую, — відповіла бабуся, усміхаючись.

— Ура! — крикнула Оленка. — Коробка повернулася до нас! Бабусю, скажи мені, що там усередині.

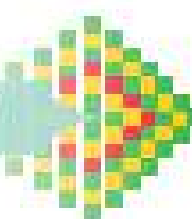
— Нічого особливого, — відповіла бабуся, — лише трохи любові. Уміння дарувати — найважливіше вміння, якого ми можемо навчитися. Подарунком можуть бути не лише якісь речі. Можна подарувати радість, доброту, повагу, щирість через усмішку, допомогу, слово... (за Ф. Бруно).

Досліджую текст

- Яка тема твору? • Чого нас навчає ця розповідь? • Розглянь малюнки. Чи відповідає прочитаний за QR-кодом текст змістові малюнків? • Назви персонажів так, як вони з'являються в тексті.

Розкажи, що б ти зробив / зробила в такій ситуації. Чи багато в тебе друзів?

Прочитай без букви **щ**.

Дщщощбщрщще дщщіщлщощщ тщвщощщрщци
сщщмщіщщлщо.

- Як називаємо прочитане? Як ти розумієш приказку?

Послухайте текст.

МАЙЖЕ РІЗДВО

У Диволісі-дивокраї щасливого Різдва чекають!

Усі мешканці охоче розповідали одне одному про свої листи до святого Миколая. Усіх дуже тішили думки про те, що скоро треба буде прикрашати **будиночки**, запрошувати друзів на гостину. Скоро Різдво! Усіх, крім одного. Маленький ведмедик Ноно сидів дуже сумний. Він був наче у воду опущений.

— Хіба ти не любиш святкувати Різдво? — запитав у нього олень Здоровань.

Ведмедик скрушно зітхнув.

— Я не знаю, що таке РІЗДВО. Скоро я готуватимуся до свого довгого зимового сну. Тож цього року знову не побачу чарівного свята, веселоців і подарунків. Розважайтеся без мене. І листа святому Миколаю писати марно, — сумно зітхнув Ведмедик і повільно пішов геть.

— Ведмеді засинають напередодні великих холодів і прокидаються лише тоді, коли настають тепліші дні, — пояснила велика сова Бібу.

— А що, як нам бодай раз відсвяткувати Майже Різдво? Ми могли б улаштувати свято з ведмедиком Ноно саме напередодні його довгого зимового сну! — сказав борсук Малий. — Адже саме в цьому й полягає сенс Різдва! Не залишати друга у скруті, жити в

єдності, ділитися радістю та тішити тих, кому сумно, бути милосердними. Ми влаштуємо для нього справжній СЮРПРИЗ!

І всі взялися до роботи. Кожен прихопив якусь дрібничку, щоб зробити для Ноно справжнє свято Майже Різдва! Віночок із соснових шишок, гірлянду з різнокольорового пір'я, килимок із моху... Усе було готове й виконане просто бездоганно, навіть чималий плакат із написом: «ВЕСЕЛОГО МАЙЖЕ РІЗДВА!»

Який надзвичайний сюрприз! Цього вечора маленький ведмедик почувався найщасливішим у Диволісі. Адже він уперше в житті відсвяткував Різдво зі своїми друзями. І це чарівне свято Ноно бачитиме в снах упродовж своєї довгої зимівлі (за М. Тібі, переклад українською О. Ларікової).

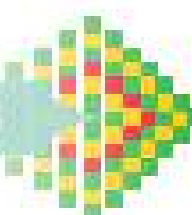
Сенс — те, що відіграє особливу роль, має виняткове значення; зміст.

Скрута — труднощі.

Сюрприз — те, чого хто-небудь не чекає, несподіваний подарунок.

Досліджую текст

- До якого жанру належить цей текст?
- Що тобі підказав заголовок?
- Назви персонажів казки. Хто з них мав чудовий настрій? Чому? Кому з них було сумно? Яка була при-

- чина сумувати? ● Відтвори слова борсука. Чи погоджуєшся ти з його думкою? ● Яке рішення прийняли друзі? ● З яким настроєм ведмедик буде спати всю зиму?

Прочитайте текст, позначений блакитною рисою, в особах. Дотримуйтеся відповідної інтонації, сили голосу, темпу.

- Прочитай підкреслені сполучення слів.
- Назви тварин та їхні клички.
- Поясни правопис.
- Добери споріднені слова до слова, виділеного блакитним кольором.

Підготуйся до детального переказу тексту.

Прочитай текст мовчки.

РІЗДВЯНА ЗІРКА

Марічці хотілося побути одній. Вони з мамою покинули рідне містечко, яке зруйнували вороги. Школу теж. Усі друзі виїхали хто куди. Тато пішов на російсько-українську війну. Зараз вони з мамою живуть у селі біля Івано-Франківська.

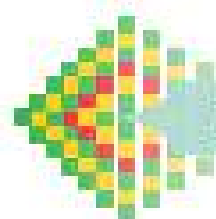
Дівчинка пішла до свого улюбленого потаємного місця — старого джерела. Вона сиділа мовчки й плакала. Крізь сльози їй здалося, що хтось перед нею стоїть.

— А чому ти плачеш? — спитав незнайомий хлопчик.

— Плачу і все. Іди, куди йшов! — буркнула Марічка.

— А якщо я сюди йшов, то куди мені тоді йти? То чому ти плачеш? — не вгамовувався хлопчик.

— Що тобі казати? Ти все одно не зрозумієш, — відповіла дівчинка.

— Це я не зрозумію? Та я все на світі можу зрозуміти! Б'ємося об заклад!

— Давай, — рішуче відповіла Марічка. — А на що?

— Ось на це, — він показав на долоні смачну шоколадку.

Марічці було байдуже на що, тільки щоб цей всезнайко відчепився. Але раптом хлопчик закрив долоню, а потім знову відкрив. І там було вже дві шоколадки!

— Як ти це зробив? — Очі Марічки висохли від сліз.

— Отак! — він знову закрив і відкрив долоню. А там лежало не дві шоколадки, а три!

— Ти що, фокусник?

— Ні, тільки вчуся! Тримай. Сьогодні Різдво й обов'язково станеться диво! А тепер дивися!

Хлопчик підкинув угору пригорщу снігу — і Марічка побачила велику різдвяну зірку.

— Хочеш із нами колядувати? — звернулися колядники до Марічки.

— Звичайно! — відповіла дівчинка й приєдналася до них.

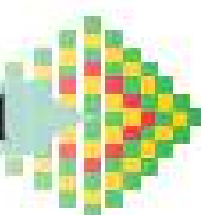
Нарешті вони гуртом підійшли до хати, де жила Марічка з мамою. З кімнати почувся такий рідний голос тата! У Марічки засяяли очі, а колядка зазвучала ще голосніше.

— Це тобі, тату, від нас усіх! — Протягнула вона смачну шоколадку й обняла втомленого, але щасливого батька (за А. Іванюк).

Повторюємо разом

Діалог — це розмова, спілкування між двома людьми у формі запитань і відповідей.

Досліджую текст

- Де та коли відбуваються події, описані в оповіданні?
- Що ти дізнався / дізналася про Марічку? Відтвори.
- Чому в дівчинки був поганий настрій?
- Між ким відбувся діалог у прочитаному тексті?
- Як хлопчик розрадив Марічку?
- Який сюрприз її очікував удома?

Прочитайте текст, позначений блакитною рисою, в особах. Дотримуйтеся відповідної інтонації.

- Повтори колядку, яку ти вивчив / вивчила раніше.

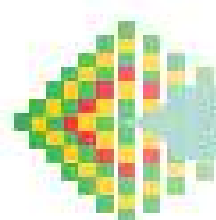
Прочитай загадку та відгадай, і ти дізнаєшся заголовок вірша.

З неба падають сніжинки,
Люди всі несуть ялинки.
Рік старий кудись утік —
Так приходить

- Прочитай вірш мовчки, підготуйся до виразного читання. Зверни увагу на паузи.

Новий рік, | Новий рік
Вже ступає на поріг. |||
Бути танцям круг ялинки, |
Бути пісні, | бути грі. |||

— Новий рік, | Новий рік, |
Ти з яких прийшов доріг? |||
Розкажи нам, | що ти бачив, |
Що у пам'яті зберіг. |||
— Я веселий Новий рік,

З дальніх я прийшов доріг,
А тепер в гостях у вас
В гарний день, у добрий час.

— Новий рік, Новий рік,
Подаруй нам білий сніг.
На ялинці угорі
Ясну зірку запали!

В. Малишко

Досліджую текст

- Яка тема вірша? Яка головна думка?
- Між ким відбувається діалог?
- Що повідомляє Новий рік дітям?

Прочитайте діалог Нового року й дітей в особах. Дотримуйтеся відповідної інтонації.

Прочитай текст.

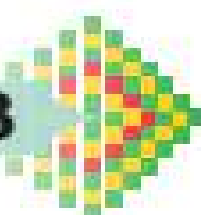
На початку вивчення розділу ви створювали проєкт «Весело зустрінемо Різдво та Новий рік!». Ви писали листи й записки святому Миколаю, готувалися до Нового року. Розкажіть, як ви відсвяткували Різдво та Новий рік.

- Створіть оголошення, повідомляючи про те, що громада вашого класу буде проводити свято «Весело зустрічаємо Різдво та Новий рік!».
- Дотримуйтеся структури оголошення.

Повтори твори, які ти вивчив / вивчила в цьому розділі. Які з них тобі сподобалися найбільше? Розкажи батькам або близьким людям.

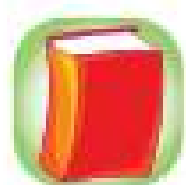
Створюємо власні тексти

Розгляньте вітальні листівки з Новим 2026 роком. Прочитайте побажання для всіх українців.

- Погортай підручник і пригадай твори про Різдво та Новий рік.
- Напиши текст про очікування від Нового року (5–7 речень).
- Створи вітальну листівку з Новим роком.

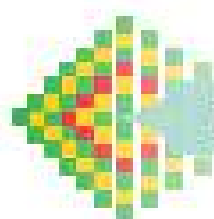

Прочитай текст.

СТАРИЙ ІЖАК ТА ЙОГО ДРУЗИ

Старий Їжак сидів удома в теплі та затишку й насолоджувався своїм улюбленим чаєм із шипшиною. Коли годинник пробив останню годину року, він схопився і закричав:

— Як я міг забути?! Та щоб у мене голки повипадали! Я ж обіцяв Борсукові, що на Новий рік смикну його за вухо. Він заліг у зимову сплячку й ніколи мені не пробачить, якщо я не розбуджу його на свято. Будь ласка, принеси чоботи, я швиденько побіжу, — звернувся він до дружини.

— Але це нерозумно, — сказала Їжачиха. — Борсук живе в іншому кінці лісу, і ти не дістанешся туди за годину.

Вони почали думати, що ж їм робити. Коли дивляться — біжить Миша.

— Люба Мишко! Біжи швидко до Борсука та смикни його за вухо. Я обіцяв розбудити його перед Новим роком, щоб він свято не проспав.

— Ні, я не встигну! Люба Білко, побіжи швидко до Борсука, смикни його за вухо, розбуди перед Новим роком. Їжак пообіцяв йому, а я пообіцяла Їжакові.

— Ні, я не встигну! Люба Сово, будь ласка, лети швидше до Борсука та смикни його за вухо. Їжак сказав, що розбудить його перед Новим роком. Мишка пообіцяла Їжакові, а я — Мишці.

— Прокинься, Борсуче! Новий рік настав!

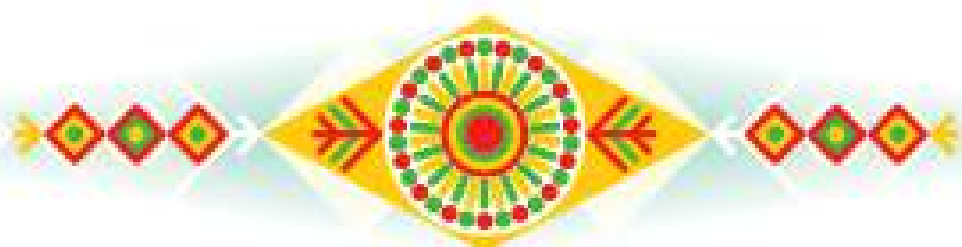

— Чудово! Тепер я можу спокійно спати аж до весни!

Борсук позіхнув, повернувся на інший бік і заснув. А друзі вітали одне одного з Новим роком! (за мотивами казки П. Хакса «Старий Їжак»; переклад українською В. Воробйова).

Досліджую текст

- До якого жанру належить прочитаний текст?
- Коли відбувалася описана подія?
- Назви персонажів казки так, як вони з'являлися.
- Як друзі вітали одне одного? Відтвори.
- Кого з них можна назвати відповідальним? Хто з них був найспокійнішим?

Прочитай уривок із вірша.

ЗИМОВА КАЗКА

У лісі повно снігу
І тихо, як у вусі.
В той ліс приходить Казка
У білому кожусі.

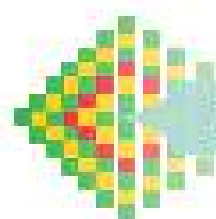
Присяде на пеньочку,
І лісові звірята
Збігаються до неї,
Щасливі, як на свята.

І. Гнатюк

- Прочитай за QR-кодом продовження вірша.

Тихо, як у вусі — спокійно, дуже тихо.

Досліджую текст

- Де відбуваються події, описані автором?
- Як поет називає Казку, яка приходить до лісу?
- Прочитай, яку роботу виконує Морозиха в лісі.
- Як ти вважаєш, чи дійсно в ліс приходить Морозиха?
- Які образні слова використовує автор для опису зимової краси лісу?
- Скільки строф у вірші? Полічи.

- Відшукай у тексті слова з префіксами **при-**, **з-**.
- Прочитай речення з порівнянням.

Створюємо власні тексти

- Розглянь малюнок. Пригадай вірш «Зимова казка».

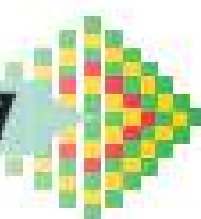

- Створи текст розповідного змісту про бабусю Морозиху, указавши, коли, куди, до кого вона приходить. Хто її чекає? Які гостинці Морозиха приносить звірятам? Використовуй слова та сполучення слів із вірша «Зимова казка».
- Розкодуй слова, відшукай у тексті ті, у яких вони «заховалися».

☾ ❄️ 🔵 🔴 ; 🔵 🔴 🔴 ; 🔴 🔴 🔴 🔴 .

Вивчи напам'ять перші дві строфи вірша «Зимова казка».

Прочитай текст.

ПРИГОДА НА ОЗЕРІ

У холодні зимові дні Родзинко найбільше любив лежати на печі. Тут було тепло й затишно. Але сьогодні його запросила Киш-Мишка на прогулянку. За розмовами друзі опинилися біля якогось замерзлого озерця. Воно було вкрите молодю тоненькою кригою.

— Я трохи покатаюся, але ти на лід не заходь. Він тонкий, таке товсте порося не витримає.

— Це я товстий?! Ти що ж вважаєш, що я побоюся на лід стати? Я сміливий і теж буду кататися!

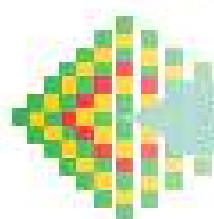
— Ти товстий! Лід тонкий! Не смій кар-кар-кататися!

— Рятуйте! Рятуйте! Я провалився! Рятуйте!

— Родзинко під лід провалився! Рятуйте! Рятуйте!

— Кар-кар-катастрофа! Родзинко під лід провалився! Рятуйте! Рятуйте!

— Любий Гноме, не сваріть його. Він такий сміливий! Я б ніколи не подумала, що він зважиться стати на лід! Він так більше не буде робити!

Удома Гном поклав Родзинка в ліжко, скип'ятив йому чаю. А Киш-Мишка побігла додому розповідати всім, яке сміливе порося Родзинко (за мотивами казки А. Балінт «Родзинко та Гном»; переклад українською В. Воробйова).

Досліджую текст

- Визнач, прочитана казка є народною чи авторською. Чому?
- Назви риси характеру Гнома.
- Оціни поведінку Родзинка.
- Прочитай речення, які свідчать про переживання Мишки за свого друга.

Підготуйся читати казку в особах, дотримуючись відповідної інтонації.

Прочитай текст.

ЗНАЙОМИЙ СНІГОВИК

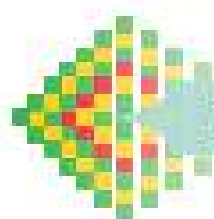
(Уривок)

Надворі було темно, тільки сніжинки, як замерзлі метелики, кружляли біля освітленого вікна. Оля лежала в ліжку й сумно дивилася на ялинку. Світло ламп відбивалося від кольорових дзеркальних кульок, смішних клоунів, вухатих мавпочок і зайців. Скільки подарунків у неї на ці Новорічні свята! Тато й мама так хотіли, щоб вона не журилася. Але навіть ці ляльки, машинки та шоколадки? Усі діти бігають надворі, граються в сніжки, їздять на санчатах і лижах, а вона лежить у ліжку хвора...

Відчинилися двері, і в Олину кімнату зайшла мама. Нахилилася, погладила дочку й шепнула:

— Не сумуй! Саме в Різдвяні свята здійснюються всі бажання. Треба тільки дуже захотіти! Засинай і прокидайся завтра здоровою.

Мама вимкнула світло й вийшла. Оля міцно стулила повіки: «Я хочу одужати. Бігати на вулиці з дітьми, їздити з гори на санчатах. А ще... я дуже хочу

руде кошенятко, справжнє...» — думала Оля, тулячи до себе симпатичного іграшкового котика. І в цю мить вона почула ледь чутний стукіт. Він долинав від вікна. Оля підбігла до вікна, забувши, що хвора. Знадвору на неї дивилися двоє чорних очей-вуглинок, ніс-морквина нетерпляче посмикувався, а рот-гіллячка ворухився.

Сніговичок! Її сніговичок. Оля від подиву відкрила рота. Але тут сніговичок знову нетерпляче загунав у шибку (за Л. Ворониною).

- Прочитай за QR-кодом продовження казки.

Досліджую текст

- Хто головна героїня тексту?
- Яка причина хвороби Олі?
- Яка частина тексту є казковою? Прочитай. Що це могло бути? Зроби припущення.
- Опиши сніговика, використовуючи виділені слова та сполучення слів у тексті. Яким він був?

Підготуйся до відтворення тексту, прочитаного за QR-кодом.

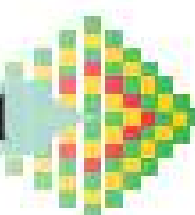

Прочитай вірш.

ВЕСЕЛИЙ СНІГ

Падав сніг,
Падав сніг —
Для усіх, усіх, усіх:
І дорослих і малих,
І веселих і сумних.

Всім, хто гордо
носа ніс,
Він тихцем сідав на ніс.
А роззяві, як на сміх,
Залетів до рота сніг.

Вереді за комір вліз
І довів його до сліз.
А веселі грали в сніжки —

Сніг сідав їм на усмішки
І сміявся з усіма:
— Ой, зима, зима, зима!

О. Сенатович

Досліджую текст

- Який настрій вірша?
- Доведи або спростуй думку про те, що сніг зображений як істота.
- Які слова вжито в переносному значенні?
- Які художні засоби використовує авторка?
- Кому сніг залетів до рота, а кому сів на ніс? З ким він ще пожартував?

- Що робив сніг? Продовж речення.
Сніг падав, сідав, ...
- Прочитай прикметники, протилежні за значенням.
- Знайди в тексті слово, яке відповідає поданій схемі.

[— • | = : •' | — •]

- Прочитай за QR-кодом тексти. Визнач, чому їх називаємо *жартами*.

- Намалюй трьох героїв вірша, з якими пожартував веселий сніг.
- Знайди в інтернеті тексти жартів про школу. Прочитай однокласникам та однокласницям.

Прочитай текст.

ПОДРУЖКИ

Знайомся! Це **Снігова Хмаринка**. Звичайнісінька хмаринка: біленька, пухнаста та весела. Від хмаринки дощової відрізняється тим, що сипле на землю сніг, а не заливає все дощем. А головне: на сніговій Хмаринці живуть її подружки.

Це Біленька Мишка. Вона занурюється в Хмаринку та робить у ній нірки: великі і маленькі. Хмаринка заливається сміхом, і з неї крізь нірки починає сипатися сніг.

А це Біленька Павучиха, що завзято ліпить малесенькі й великі сніжинки. Вони пролітають над містом і падають на веселих дітлахів і тітоньку Марію — продавчиню морозива.

— Подружки, я бачу багато дітлахів. У них зимові канікули! І вони вже вибігли грати в сніжки, кататися на санках, лижах, ліпити сніговиків. Допоможемо!

— Побавимосся! Приготуйся, Хмаринко! Я гризу великі і маленькі нірки! Насипай!

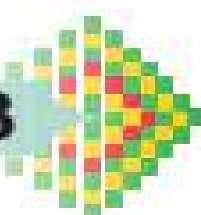

— Я плету круглі маленькі сніжки! Ловіть, усі-усі-усі!

— Ура! Прилетіла Снігова Хмаринка! Вона насипле багато снігу! Нумо, гратися!

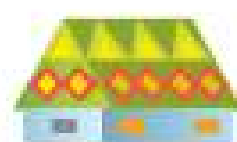
— Дякуємо, Снігова Хмаринко! Пригощаємо тебе та твоїх подруг смачним морозивом!

Павучиха бере павутиння-нитку й починає зашивати нірки, які наробила Мишка. Хмаринка заспокоюється, і з неї менше й менше сиплеться снігу, нарешті вона засинає. Засинають усі: місто, дітлахи та тітонька Марія (за казкою Л. Ра).

Досліджую текст

- Визнач жанр тексту.
- Який настрій казки?
- Які художні засоби використовує авторка, щоб передати характер кожного персонажа?
- Розкажи про події казки, пояснюючи явища природи науковими фактами. Використовуй знання з предмета «Я досліджую світ».

Підготуйся до виразного читання уривка з вірша «Зимовий ранок». Вивчи його напам'ять (за бажанням).

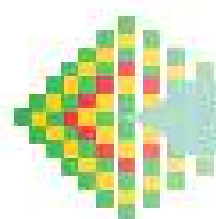

Прочитайте уривок із вірша одне одному.

ЗИМОВИЙ РАНОК

Всю ніч вирувала хурделиця,
А зранку спокійненько стелиться
По білій землі припорошеній
Легкий вітерець заморожений.
Зимове усміхнене сонечко
Крізь скло загляда у віконечко,
Виблискують сонячні зайчики,
Морозко хапає за пальчики,
Потріскують срібні сніжиноньки,
На небі нема ні хмариноньки:
Так затишно скрізь, спокійнесенько,
Так в'єсело, сніжно, білесенько!

В. Зорик

Досліджую текст

- Яка тема вірша? ● Який настрій? ● Що відбувалося вночі? Що — уранці? ● Прочитай слова, які римуються. Чому, на твою думку, авторка використовує багато пестливих слів? (*Сніжиноньки, хмариноньки, пальчики* та ін.)

Розгляньте ілюстрацію. Що зображено? Хто зображений? Про кого не згадано у вірші? Опишіть цих персонажів.

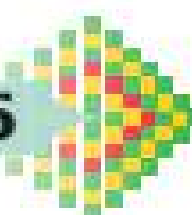

- Продовж речення прикметниками з тексту.
Вітерець (який?) ... Сонечко (яке?) ...
Зайчики (які?) ... Сніжиноньки (які?) ...
- Добери до слів, виділених блакитним кольором, перевірни.

Створюємо власні тексти

Погортай сторінки підручника, пригадай прочитані твори про зиму. Створи текст на тему «Малюємо зиму словами», використовуючи слова, сполучення слів із прочитаних віршів, оповідань і загадок. Запиши в зошит.

Історія успіху

Подивися навколо. Усе, що ти бачиш: парту, ручку, гумку, книжку, зошит, — винайшла та створила Людина. Що ж таке винахід? **Винахід** — це щось нове, корисне для людства. Це результат діяльності людей. Їх називають **винахідниками**. Хто ж був першим винахідником? Який винахід вважають першим? Відповідей на ці запитання немає. Відколи існує світ, відтоді з'являються різноманітні винаходи. Прочитай твори цього розділу — і ти зрозумієш, що відкриття та винаходи належать людям.

Прочитай текст.

НАЙБІЛЬША ТАЄМНИЦЯ

Чого на світі найбільше?

— Неба, — скаже птах.

— Води, — скаже риба.

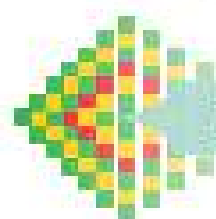
— Квітів, — скаже бджілка.

— Таємниць, — каже Женя-Женчик, як його називає бабуся.

Вона пояснює:

— Що б ти не назвав, усе має дуже багато таємниць. От струмок звідки тече? Куди впадає? Про що дзюркоче? Хто в ньому живе?.. А от сонячний зайчик! А чи єдесь сонячні лисиці, сонячні вовки, сонячні слони?

Запитання в нього дзижчать у голові, наче джмелі: хто, де, коли, звідки, куди, чому... Є серед таєм-

ниць великі, малі й дуже великі! Велика таємниця не дає Женчикові спати. Яка ж найбільша таємниця? Може, ти знаєш?

Оце йде хлопчик із бабусею, дивиться — синиці потрапили в сітку (хтось необережно кинув). Пурхають, рвуться, верещать, а врятуватися не можуть. Женя визволив синиць. Бабуся каже:

— Ти виріс у моїх очах, хлопчику, в очах усіх людей. Ти зробив хорошу справу. Від хороших справ люди стають добріші, а діти ростуть. Зробить людина хорошу справу, наприклад стіл, чи стілець, чи книжку напише — скільком людям поміч? Багатом! Усе, що робить добра людина, — світ збагачує! Розчистить струмок — і тече він, напуває пташок, годує лелек, сріблить росу. Але, на жаль, не кожна людина може світ збагатити.

— Я думаю, що я розгадав найбільшу таємницю! — вигукнув Женя. — Це людина!

Бабуся тільки всміхнулася:

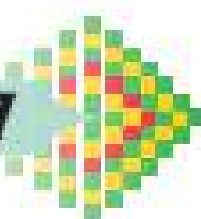
— Ось і ти зробив своє перше відкриття! (за Г. Усачем).

Досліджую текст

- Визнач персонажів тексту. Кого з них можна назвати мудрим, а кого — допитливим?
- Розглянь будь-який предмет. Які таємниці, на твою думку, він може мати? Хто здатний розгадати ці й інші таємниці? Чому? Чи всі таємниці розгадані?
- Чи погоджуєшся ти з висновком Жені про найбільшу таємницю? Чому? Вислов власну думку.

Веселинки від Василянки

- Розкодуй заголовок притчі. Прочитай текст (с. 118).

Якось до мудреця прийшов чоловік і поскаржився:
— Не щастить мені в житті: тільки щось придумаю, усі про це вже знають! Тільки-но зроблю щось, уже всі це обговорюють! Якби я міг зрозуміти, хто ж мій головний ворог!

— Підійди до дзеркала й висунь свій язик, — такою була відповідь мудреця (А. Потапова).

Підготуйся до детального переказу тексту «Найбільша таємниця».

Прочитай текст.

БЕРЕГИНЯ

Легенда

Ця подія відбулася дуже-дуже давно. Ще тоді, коли люди жили в печерах і не знали, що таке хліб. І був серед них розумний і працьовитий чоловік, на ймення Сварог. І мав дружину, яку звав Берегинею. І надумав він будувати хатину. Ішли люди до Сварога та Берегині зранку й до вечора подивитися на хатину. Потім він змайстрував жорна. Насіння та зерно мов на тих жорнах, хліб на вогнищі пік. Пробували люди той хліб і говорили:

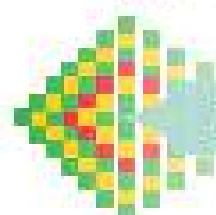
— Навчи нас хати будувати, жорна робити, хліб нашим дітям пекти.

І казав їм Сварог:

— Виходьте з печер, годі скніти в темряві та холоді. Час жити у світлій хаті. Я покажу вам, як хати будувати, піч мурувати, хліб пекти.

А Берегиня додала:

— Я змайструю ткацький верстат. Полотно будемо ткати, одягу шити. Годі вам, люди, ходити в

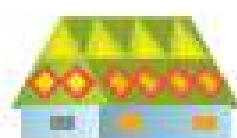
шкурах. Треба ткати біле м'яке полотно та ходити в білому одязі. Я навчу вас, як полотно ткати, як його вибілювати й вишивати. Щоб ви та ваші діти ходили у святкових білих одежах.

Люди слухали й раділи. Та не могли із цим змиритися злі чорні ящери підземелля. Насунули вони на людей, Сварогову хату вирішили спалити. Здригнулася земля від них. Кинувся Сварог із побратимами хату боронити, але чорні ящери сильні були. Стріли від них відскакували, вогонь їх не палив.

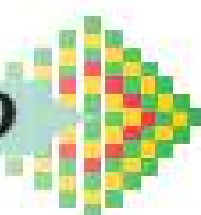
І раптом назустріч ящерам вийшла Берегиня, уся в яскраво-білому вбранні, вишитому соколами та червоною калиною. Ящери завмерли від білосніжної краси! Підняла руки Берегиня і рушила на завороже-них ящерів. І вони, засліплені білосніжною красою, стали відповзати. Загнала їх Берегиня в глибоку річку Дніпро, і перетворилися вони на кам'яні пороги, що й донині височіють. На цьому місці багато років потому з'явилася Запорозька Січ зі сміливими воїнами-козаками — нащадками Сварога. І стали люди дякувати Сварогові та Берегині — захисниці дому людського.

Досліджую текст

- Пригадайте, які легенди ви читали.
- Де відбувалися події, описані в легенді?
- Хто є головним героєм легенди?
- Що винайшов Сварог?
- Чи оцінили люди ці винаходи? Доведи словами з тексту.
- Хто не зміг змиритися з тим, що народ вийшов із підземелля на волю?
- Хто врятував людей та їхні домівки? Розкажи як.

Підготуйся до вибіркового переказу тексту легенди.
1. Відтвори життя працюючого Сварога. 2. Відтвори розповідь про подвиг Берегині.

Прочитай текст.

ДЕНЬ НАРОДЖЕННЯ КУЛЬКОВОЇ РУЧКИ

Подивись уважно на свою кулькову ручку. Чи знаєш ти, що в неї є день народження? *Десятого червня — Усесвітній день створення кулькової ручки.*

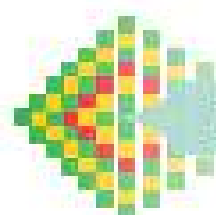
Поява на світ такої звичної для вас ручки має довгу історію. Більше 3000 тому в Стародавньому Єгипті для письма на глиняних дощечках використовували очеретяні палички. Пізніше для них створили мідні трубочки. Такі ручки занурювали у фарбу й писали на папірусах і шкурах.

Пройшло багато років. Мудрі люди почали писати гусячими перами. «Гусяче» щастя ручок було досить довгим, аж поки британець Джон Мітчел у 1822 році прикрасив гусяче перо металевим наконечником. Цікаво, що набагато раніше в Італії, на руїнах міста Помпеї, знайшли маленький мідний наконечник.

Люди постійно вдосконалювали та прикрашали ручки ковпачками, спеціальними перами. Минуло майже сто років. Американець Джон Лоудон створив першу кулькову ручку, але з неї витікало чорнило.

Журналіст з Угорщини Ласло Біро використав замість чорнила друкарську фарбу. Але, на жаль, фарба швидко висихала й ручка не писала! Брат Ласло Георг Біро порадив додати гліцерину. Він працював хіміком і добре знав про маслянисту речовину.

У 1932 році Ласло здійснив свою мрію! Він винайшов ручку, якою ми сьогодні користуємося. «*Ручка, яка пише два роки*», — написав у рекламі Ласло.

Реклама спрацювала (за матеріалами «Великої дитячої енциклопедії»).

Гліцерин — безбарвна, прозора масляниста речовина, яку використовують у медицині, харчовій промисловості, парфумерії, побутовій хімії та в інших галузях.
Помпеї — давньоримське місто (Італія), яке було знищене виверженням вулкану Везувій майже 2000 років тому.

Досліджую текст

- До якого жанру належить прочитаний текст?
- Яку нову інформацію ти отримав / отримала, прочитавши текст?

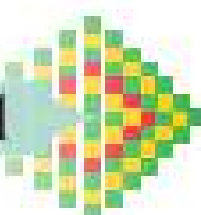
Розглянь малюнок. Підготуйся до відтворення історії кожної ручки, користуючись змістом тексту.

Прочитай текст.

ГЕНІЙ ЛЕОНАРДО ДА ВІНЧІ

Він був одним із найкращих художників усіх часів, а ще скульптором, архітектором, ученим, винахідником, письменником, музикантом і навіть військовим інженером. Це він майже три століття тому своїми винаходами створив основу для науково-технічного прогресу людства. Його особистість, талант

*Невідомий
художник.
Портрет
Л. да Вінчі*

і розум здаються нам надприродними. Але багато загадок генія Леонардо да Вінчі родом із його дитинства.

З трьох років хлопець ріс із батьком. Ним також займався дід Антоніо та дядько Франческо. У будинку діда малого Леонардо всі дуже любили. Міцний, красивий, добрий, кмітливий і веселий золотоволосий хлопчик був загальним улюбленцем. А він дуже любив свого дядька, який навчив його чи-

тати й писати. Дядько розказував про все: про життя людей, природу, рослини та тварин, навчав хлопчика спостерігати й бачити прекрасне. Але найбільше Леонардо любив самотність. От і цього вечора він сидів на даху дідового будинку та спостерігав за зорями.

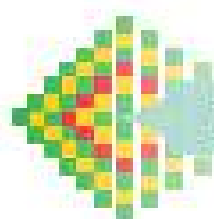
— От якби розглянути ту зірочку ближче. Що там є, чи живуть там такі, як я, чи інші люди? А може, там хтось інший? — міркував Леонардо.

— Куди ти знову подівся? — почув він голос дідуся. — Знайди мої окуляри. Я забув, де їх поклав.

Леонардо спускається з даху та йде шукати дідові окуляри. Він знаходить їх на книжці, яку читав дідусь. Хлопчик помічає, що букви під товстими скельцями дідових окулярів набагато більші, ніж є насправді.

— Неймовірно! Якщо взяти такі великі скельця і помістити їх у трубку, то можна наблизити зорі! — вигукує Леонардо.

— Ти помиляєшся, — каже дідусь. — Не зовсім так, але щось у цьому є. Візьми карту зоряного неба й спочатку вивчи розміщення великих і малих небесних світил.

Через годину хлопчик прийшов до дідуся.

— Я вже вивчив кожну зірку. Ось подивися.

Він узяв великий аркуш паперу та почав малювати зоряне небо. Хлопчик швидко перекладав олівці з правої руки в ліву й навпаки, малював лінії (за А. Росоловською).

- Прочитай за QR-кодом продовження тексту. Запам'ятай, що помітив малий Леонардо.

Досліджую текст

- Яку нову інформацію ти отримав / отримала, прочитавши текст? Що тебе вразило?
- Яким був малий Леонардо?
- Які відкриття він зробив?
- Розглянь портрет художника. Які його картини тобі відомі?

1. Знайди цікаву інформацію про Л. да Вінчі та підготуй повідомлення. Презентуй його на наступному уроці.
2. Прочитай книжку А. Росоловської «Леонардо да Вінчі», зміст якої допоможе більше дізнатися про життя неперевершеного генія.

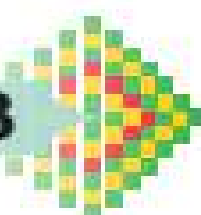

Прочитай текст мовчки.

ТАКІ КОРИСНІ РЕП'ЯШКИ

Швейцарський інженер Жорж де Местраль найбільше любив свою роботу, собаку та полювання. Але пан Жорж ніколи нічого з полювання не приносив додому, окрім реп'яхів на своїй одежі. І додавав собі клопотів, оббираючи реп'яхи із шерсті свого улюбленця.

Що не любив пан Жорж? Гудзики!

— Треба кожний гудзик кілька разів на день «просити» влізти в дірочку! А він не завжди хоче це робити, — бубонів пан Жорж. — Треба щось придумати!

Сьогодні в нього особливо зіпсований день. Повернувшись із чергового полювання, він довго дивився на свого улюбленця і думав, що з ним робити. Уся шерсть собаки була вкрита реп'яхами! Інша людина почистила б вихованця та й забула про це прикре непорозуміння. Але не Местраль! Ще будучи малим, він мріяв про літак. Й у дванадцять років майбутній інженер створив іграшковий літак! А потім — ніж для нарізки сиру, а також інші корисні речі. Усе, що потрапляло йому в руки, вивчав. От і сьогодні думав: «Як такий малий реп'яшок так міцно тримається на моїх штанах і на шерсті мого собаки?» Местраль почав вивчати реп'яшок під мікроскопом. Яке ж було його здивування, коли він побачив сотні маленьких гачків. Маленьких, але таких міцних!

— Вони міцні, бо їх багато! Вони міцні, бо всі разом дружно вчепилися в мого собаку, — заявив інженер. — Значить, якщо зробити відразу тисячу таких гачків, то можна з'єднати будь-що!

І розпочалася робота. Пан Жорж експериментував дев'ять років, поки не помітив, що нитки нейлону при розрізанні утворюють такі ж гачки, як у реп'яшка! Ще рік він витратив на те, щоб створити ткацький

верстат, який би робив такі маленькі гачки. Нарешті після десяти років наполегливої праці Жорж де Местраль створив тканину, яка мала тисячі гачків і прилипала до чого завгодно, наче реп'яшок.

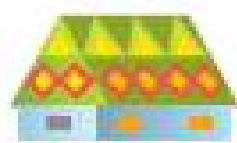
Нині липучки використовують усюди: на одязі та взутті, у медичних приладах і навіть на зарядних кабелях ноутбуків. І все це завдяки винахідливому інженеру Жоржу де Местралю та його собаці, який заліз у реп'яховий кущ (за матеріалами дитячої «Великої енциклопедії»).

Досліджую текст

- Хто головний герой твору?
- Що зацікавило винахідника?
- Які факти свідчать про те, що інженер мав талант винахідника? Відтвори текст, який підтверджує твою думку.
- Скільки років працював Жорж де Местраль над своїм винаходом?
- Які риси характеру він проявив, ідучи до свого успіху?
- Що нового ти дізнався / дізналася із цього тексту? Розкажи родині.

- Поясни орфограми в підкреслених словах, поділи їх на склади для переносу.

Підготуйся до детального відтворення тексту.

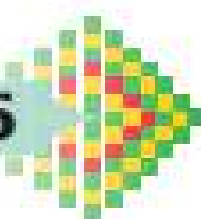

Прочитайте текст, обговоріть.

ВИНАХОДИ УКРАЇНСЬКИХ ШКОЛЯРІВ, ЯКІ ВРАЗИЛИ СВІТ

Ти думаєш, що всі основні речі винайдено? Ти помиляєшся! Наш світ **розвивається** дуже швидко! Він чекає твоїх відкриттів. Хочеш стати винахідником / винахідницею? Учися в природи, спостерігай за нею. Природа — мудрий винахідник! У неї купа

ідей. Саме це зробили наші розумники й розумниці, які своїми винаходами підкорили світ.

- Прочитай інформацію про винаходи Катерини Малкіної та Валентина Фречка.

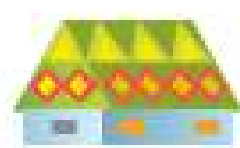
Катерина Малкіна презентувала в Нідерландах свій винахід. За допомогою певних личинок можна перетравлювати поліетилен. У спеціальний контейнер потрібно завантажувати поліетиленові пакети, а личинки їх їдять. Як засвідчили дослідження Катерини, 100 личинок за день можуть з'їсти майже 2 г поліетилену. А природі, щоб переробити один пакет, знадобиться більше 100 років.

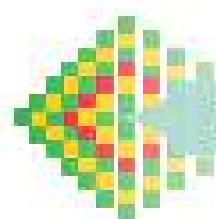
Одинадцятикласник **Валентин Фречка** із Закарпаття винайшов технологію створення паперу з опалого листя. З такого матеріалу можна виготовляти склянки, тарілки, пакети, сумки, а також робити пакувальний папір або обкладинки для книжок.

- Скільки в тексті на с. 125 окличних речень? ● Назви орфограму у виділеному слові, поділи на склади для переносу. ● Вимов звуки в підкреслених словах, назви букви.

- Прочитай в інтернеті про винаходи інших українських школярів, які підкорили світ. Розкажи однокласникам та однокласницям.

У світі дивовижних професій

У світі існує безліч професій! **Професія** — це певний вид праці, що вимагає відповідних знань. У кожній професії є свої різновиди праці, які називають *спеціальностями*. Є професії дуже давні, а є зовсім нові, сучасні. Кожна людина прагне обрати для себе одну та присвятити їй усе життя. Вибір будь-якої професії розпочинається з мрії: «Ким я хочу стати? Чим я хочу займатися? Що мені до вподоби?»

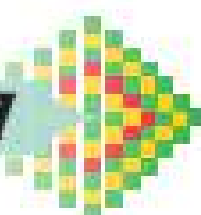
Створіть проект «Мої мрії». Напишіть свої роздуми про майбутнє.

Прочитай вірш самостійно.

Я У МРІЯХ ПОБУВАЛА

Я у мріях побувала,
Я у мріях заблукала.
То я пекарем була
І торти смачні пекла,
То зайшла в кравчині мрію —
Плаття шила — гарно вмію!
Ще я вчителькою стала —
Букви з дітками вивчала.
Мить — і я вже тенісистка,
І художниця, й артистка!
Вірш складаю — поетеса,
В літаку я — стюардеса!

Ким же бути, ким же стати?
Треба щось одне обрати!
Я у мріях побувала,
Я дивилась, вибирала.
Ще не все я знаю й вмію,
Ще шукаю свою мрію!

Л. Відута

Досліджую текст

- Хто розповідає про себе: хлопець чи дівчина? Доведи словами з тексту.
- Про які професії вона мріяла? Скільки професій згадала дівчина? Чи всі професії вона згадала?
- Який висновок зробила?

Поділися • Які почуття в тебе виникли після прочитання вірша? • Чи є в тебе власні мрії про якусь професію? Чи подобаються тобі професії батьків?

Веселинки від Василянки

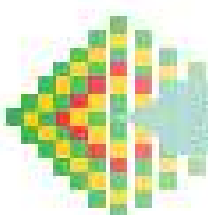
- Прочитай вірш-жарт.

Я у школу йду,
Роботу цю люблю.
Це моя робота,
Прийду сюди в суботу
І в неділю — теж на працю.
Іменини тут відзначу.

М. Працьовитий

Підготуйся до виразного читання вірша «Я у мріях побувала». Вибери дві професії, згадані у творі, підготуй про них більш детальну розповідь.

Прочитай текст.

ЧОМУ НЕБО ЗОРЯНЕ

Казка

Давно це було. Коли на небі було тільки Сонце та його брат Місяць. У той час жив дуже працювитель чоловік. Зерно сіяв, збирав, хліб випікав для всіх, хто не міг цього робити. От і в цей весняний день добрий чоловік засівав поле житом. Ногами землю міряв — руками сіяв.

Швидко день минув. Сонце покотилося за гору.

— Ох, Сонце, швидко ти свою роботу закінчило. Як же я буду поле засівати? Цілу гору ще треба засіяти.

— Я ж тобі цілий день світило, — відповіло Сонце. — Треба інших людей порадувати погожою дніною. Зараз мій брат Місяць зійде й тобі світитиме.

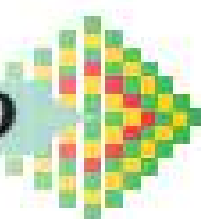
Але Місяць затримувався. Чоловік долину засіяв, почав гору засівати. А темно, хоч око виколи. Засіяв чоловік уже й гору, а Місяць не сходить.

«Залишилося в мене так багато зерна, що вистачить ще й небо засіяти», — подумав добрий чоловік.

Піднявся він на високу гору й почав засівати небо. Так старанно сіяв, так голосно співав: «Сійся, житечко, сійся! Земле моя, небо моє, зерном укрійся!»

Закінчив чоловік роботу й сів відпочити. Раптом на небі з'явився великий яскравий Місяць, а навколо — зорі!

— Що це таке? — дивується чоловік.

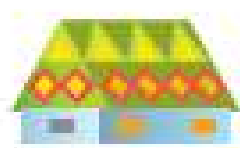

— Це зійшло жито, яке ти щиро засіяв. Дякую тобі, добрий працюючий чоловіче!

Так з'явилися на небі зорі. Не віриш? Спробуй укласти в працю душу — і тобі всміхнуться зорі (за Г. Химичем).

Досліджую текст

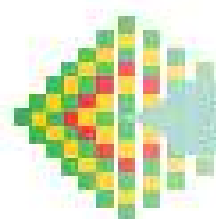
- Прочитана казка є народною чи авторською? Чому?
- Яка професія описана в тексті? Яким постає хлібороб у твоїй уяві? Прочитай підкреслене речення. Як ти розумієш його зміст?
- Чим відрізняється робота хлібороба з казки від праці сучасного хлібороба? Розкажи.
- Поясни зміст останнього речення.

1. Підготуйся до детального відтворення казки.
2. Знайди три прислів'я про хліб. Прочитай однокласникам та однокласницям.

Створюємо власні тексти

- Розглянь малюнки. Створи текст на тему «Від зернини — до хлібини».

Хліб на нашому столі з'являється завдяки нелегкій праці людей 120-ти професій

Назвіть професії людей, робота яких пов'язана з вирощуванням і виготовленням хліба. Чи є серед ваших знайомих такі люди? Розкажіть у класі.

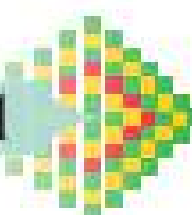
Прочитай текст самостійно.

ПЕРШИЙ БІБЛІОТЕКАР

Легенда

Було в батька три сини. Перед смертю він подарував кожному по книжці та звелів розпорядитися подарунком, як хто захоче. Попросив батько посадити на його могилі по жолудю.

Старший син продав свою книжку й купив щось потрібне для господарства. Середній поставив на видне місце, як пам'ять про батька. А молодший узяв свою книжку й пішов до людей. У кожній хаті давав почитати батькову книжку або читав і розповідав сам. І люди годували його, давали притулок на ніч. А коли

бували в його селі, то відвідували могилу батька та дякували за хорошого сина, який подарував їм багато розумних думок і зробив добрішими їхні серця.

Пройшов час. Жолудь, посаджений на могилі батька старшим сином, зогнив і пропав. Жолудь середнього сина дав кволий росток, який пожовтів і засох. А із жолудя молодшого сина почав рости молодий дубок, який розкинув назустріч небу та хмарам своє розкішне міцне гілля.

Люди забули імена синів того батька. Але мудре насіння знань із мудрої батьківської книжки передавали з покоління в покоління. Це легенда про юнака-бібліотекаря, який приніс людям знання. Його справа стала безсмертною.

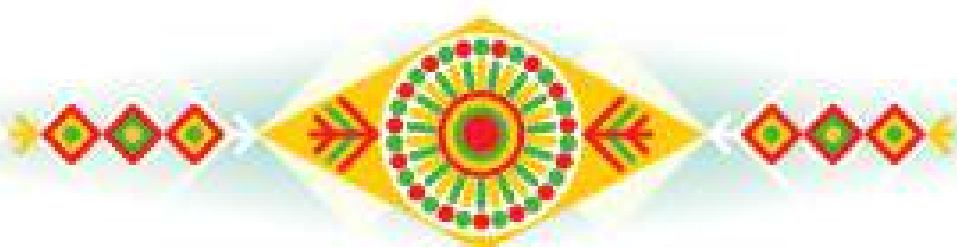
Досліджую текст

- Яка тема твору? Яка головна думка? Чому молодшого сина названо *бібліотекарем*? ● Поясни зміст останнього речення.

Поділися ● Розкажи про свою бібліотеку та її працівників. Чим тобі допомагають бібліотекарі? Чи хотів би / хотіла б ти стати бібліотекарем / бібліотекаркою?

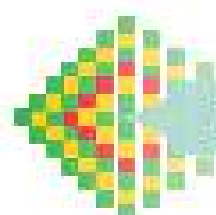
1. Підготуйся до вибіркового відтворення розповіді про життя кожного сина окремо.
2. Принеси до класу книжку, яку ти читаєш. Розкажи однокласникам та однокласницям про її зміст.

Прочитай текст.

ПАН СИРНИК — НАЙКРАЩІЙ ПЕКАР

Тільки-но холодний ранок зіп'явся на ноги, як тихенько скригнула хвірточка, проводжаючи госпо-

даря на роботу. Його всі звали паном Сирником. Він був найкращим пекарем містечка Ясного.

— Пане Сирнику, якщо ваша ласка, мені буханець із висівками, — замовила сусідка Марта.

— А мені — завиванець із маком, — поспішила зробити замовлення сусідка, що жила в будинку навпроти.

— Житнього хліба, будь ласка, — попросила старенька, що жила праворуч.

Лікар Апчих, сусід із лівого боку вулиці, промовив:

— Мені так кортить сьогодні з'їсти шматок вашого чудесного бісквіта із солодким чаєм!

— А мені — булочку з родзинками! — попросив син лікаря.

— А мені — рогалики з вишнями, — поспішила пані аптекарка.

Тож поки пан Сирник ішов до своєї пекарні, кілька сторінок його записника вже були рясно списані різними замовленнями.

Переступивши поріг, він одягав свій улюблений фартух і білосніжний, подібний до димаря, ковпак. Була в пекаря одна прикмета: якщо ковпак зсунеться направо, то випічка вийде на славу, а от якщо вліво... Тому пан Сирник завжди завбачливо зсував його трішечки праворуч — і все виходило в нього дуже й дуже смачним. Скоро вулицею полинув смачний аромат печеного тіста. Це було знаком для мешканців міс-

течка — час поспішати за свіжою випічкою! А там, на поличках, уже красувалися свіжі замовлення і не тільки (за С. Лінинською).

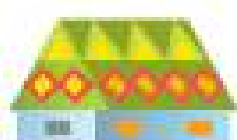

Створіть продовження тексту, указуючи, хто за чим прийшов, що казали пану Сирнику, що він міг відповісти покупцям. Прочитайте текст в особах.

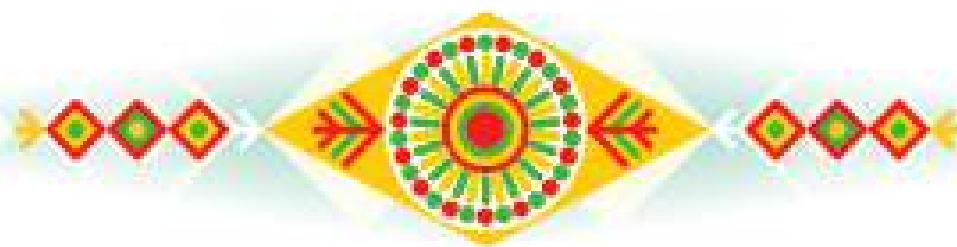
Досліджую текст

- З якою професією ти ознайомився / ознайомилася? Що, на твою думку, є важливим у професії пекаря?

Поділися • Чи подобається тобі свіжа випічка? • Ти коли-небудь мріяв / мріяла про цю професію?

- Опиши пана Сирника.
- Відтвори детально частину тексту, у якій ідеться про замовлення пекарю.

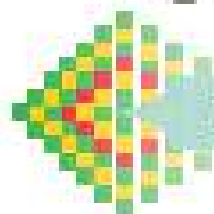
Прочитай текст.

КАРТИНА

На горищі старого будинку стояв дитячий рожевий стіл, а на ньому — овальна шкатулка. Усередині неї вже давно жили... гудзики! Було їх десять. Колись шкатулка з гудзиками належала маленькій дівчинці. Вона любила гратися ними й називати кольори. Дівчинка виросла, стала художницею, а шкатулка з гудзиками опинилася на горищі.

Гудзики часто спілкувалися між собою, дехто навіть товаришував. У всіх була єдина мрія — вирватися на волю.

Найвеселішим був Рожевий гудзик. З ним хотіли дружити Блакитний і Синій гудзики. Зелений гудзик

був дуже поміркованим, розсудливим і просив зберігати спокій. Нікого не хотів слухати Червоний гудзик. Великий Помаранчевий та Жовтий гудзики в минулому прикрашали наплічник студентки. Тому вони були великими фантазерами. У кутку шкатулки лежав маленький Чорний гудзик. Він завжди мовчав. Фіолетовий гудзик, що лежав біля Чорного, більше спав. Прокидався тоді, коли наближався Білий гудзик. Він багато знав про різні хвороби, бо відірвався від лікарського халата.

Одного дня на горищі почулися кроки. Мешканці шкатулки притихли. Це художниця, ота маленька дівчинка в минулому, повернулася до старого будинку. Вона підійшла до стола й висипала гудзики на долоню. Художниця пригадала своє дитинство, усмінулася і підійшла до мольберта із чистим полотном. Їй захотілося зробити щось незвичайне. Із звичайних старих гудзиків створити щось таке, що принесе радість усім. А старим гудзикам дасть нове життя. Вона взяла фарби та клей... (за Л. Сторітеллер).

Досліджую текст

- Яка тема твору?
- Кому належала шкатулка з гудзиками?
- Ким стала маленька дівчинка, коли виросла?
- Що в розповіді є казковим, а що реальним?
- Як художниця дала нове життя старим гудзикам?

● Прочитай у тексті три прикметники чоловічого роду із закінченням **-ий**. Укажи число. ● Добери антоніми до підкреслених прикметників.

Розглянь ілюстрацію. Створи продовження тексту, у якому розкажи, як художниця використала старі ґудзики, щоб принести радість людям.

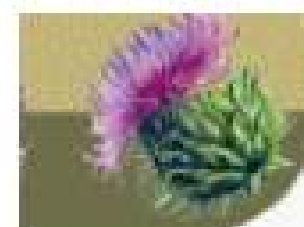

Мої навчальні досягнення

Пригадайте твори про зиму, які ви досліджували разом.

Перевірте свої навчальні досягнення, виконавши завдання в тестовій формі. Укажіть правильну відповідь.

1. Головна героїня оповідання «Диво чудотворця» Соломія підготувала подарунки для
А сусідки
Б подруги
В мами і тата
2. Головна героїня оповідання «Різдвяна зірка» Марічка, колядуючи, почула
А нову колядку
Б голос тата
В спів друзів
3. Розглянь намальований предмет. Укажи причинно-наслідковий зв'язок предмета з винаходом швейцарського інженера Жоржа де Местраля.
А реп'яшок — віночок
Б реп'яшок — букет
В реп'яшок — липучки

4. Найкращим пекарем містечка Ясного був

А пан Крупка

Б пан Пончик

В пан Сирник

У світі існує понад 40 000 професій. Серед них є дуже рідкісні, наприклад *тітестер*. Це людина, яка є дегустатором чаю.

Дегустувати — пробувати на смак і запах продукти харчування.

У світі є багато сортів чаю: є дуже дорогі, рідкісні й менш дорогі. У них різний смак і різний запах.

Чай, який ми п'ємо, змішаний. У такому напої може бути майже 18 сортів чаю!

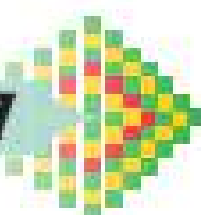
Людина, яка працює тітестером, підбирає суміші так, щоб зберегти основний аромат, поліпшити смак напою.

- Знайди в інтернеті відомості про рідкісні професії, розкажи однокласникам / однокласницям.

Створюємо власні тексти

- Погортай сторінки підручника, пригадай прочитані твори про професії. Створи текст на тему «Яка професія мене зацікавила?», використовуючи слова, сполучення слів із прочитаних творів, відомості про інші професії, професії твоїх батьків, рідних і знайомих.

Заквітчана, зеленокоса до нас прийшла весна

Весна — найяскравіша пора року! Оживає природа, стає різнобарвною, веселою, дзвінкоголосою, метушливою. Навесні, а саме 9 березня, в Україні відзначають день народження видатного поета та художника — Тараса Шевченка. Саме він заклав фундамент української літературної мови.

Навесні відзначають свято Великодня та День матері.

У цьому розділі ти прочитаєш різножанрові твори про красу весняної природи, «малюватимеш» словами яскраві весняні пейзажі.

Прочитай вірші.

- Що ти, березню, приніс?
- Соку із беріз.
- Поспішаєш ти куди?
- На городи і в сади.
- Що ти будеш там робити?
- Сіяти зерно і квіти!

В. Крищенко

Квітень на хмаринку сів,
До нас в гості прилетів.
А за ним, як діточки,
Поспішають квіточки.

О. Коваленко

А чим же місяць травень
Поміж братами славен?
Іде і весело співа,
Дощами землю полива,
Не з лійки-поливалки,
А з грозової хмарки.

Т. Коломієць

Досліджую текст

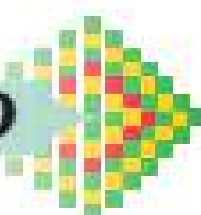
- Якою темою об'єднані вірші? ● Який автор використав у вірші діалог? Який вірш тобі хочеться вивчити напам'ять?
- Які в тебе очікування від прийдешньої весни?

Створіть проєкт, у якому зазначте свої плани щодо відзначення вказаних у тексті свят.

1. Знайди вірші про весну. Прочитай виразно їх однокласникам / однокласницям.
2. Підготуйся до читання в особах вірша В. Крищенка.

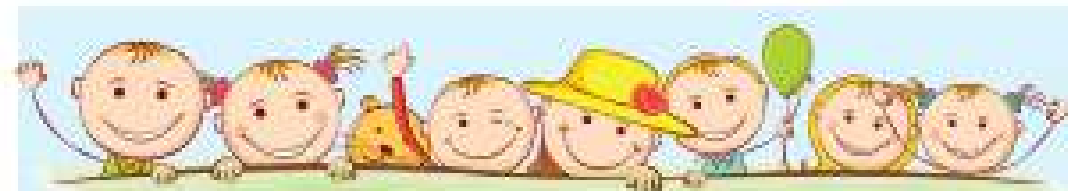

Прочитай текст.

ВЕСНЯНКИ. ЗАКЛИЧКИ

З давніх-давен наші предки вважали, що з пробудженням матері-землі від зимового сну, з першою зеленню, квіткою, співом жайворонка розпочинався новий рік. Тому весну зустрічали радісно й пишно, з піснями, танцями, іграми. Ці пісні називаємо *веснянками*.

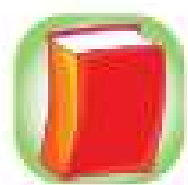

Повторюємо разом

Вона пов'язана з початком весни. Веснянки є *народні* та *літературні*.

Веснянка (гаївка, гагілька, ягілька, ягівка) — це старовинна обрядова пісня.

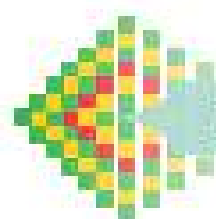
Колись люди думали, що весну приносять на крилах птахи. Тому в березні, першому весняному місяці, випікали обрядове печиво у формі пташок — жайворонків. Діти, співаючи веснянки та заклички, носили їх селом і кликали весну: «Весно, весно, красна! Прийди, весно, з радістю, з великою милістю!»

Прочитай вірш.

ОЙ ВЕСНА, ВЕСНА...

— Ой весна, весна, днем красна,
Що ж ти, весно, принесла?
— Принесла я вам літечко,
Ще й рожевую квіточку,
Хай вродиться житечко,
Ще й озимая пшениця,
І усякая пашниця.

• Які веснянки та заклички ти знаєш? Розкажи.

• Прочитай закличку за QR-кодом. Укажи, з яким проханням звертаються до дощика. Ця закличка є народною чи літературною? Доведи.

• Розглянь подану репродукцію картини. Прочитай її назву. • Відтвори зміст картини так, як ти її сприйняв / сприйняла.

І. Гончар. Веснянки

Вивчи закличку, яку ти читав / читала за QR-кодом, напам'ять.

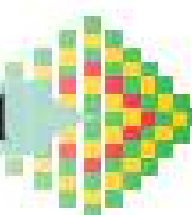
Прочитай вірш.

ВЕСНЯНЕ ПРИБИРАННЯ

Весна сьогодні встала зрання:
— Ану, почнімо прибирання!
Пішла вона в ліси й садки,
Заглянула в усі кутки.

Тут вітерець прибіг поспішно,
Здмухнув все листячко торішнє.
З усіх доріжок і стежок
Повимітав брудний сніжок.

Дрібні хмаринки враз набігли
І так протерти сонце встигли,
Що аж дивуються усі
Весняній сонячній красі!

Лелека в небі побував,
Веселку там намалював,
А жайворонки й журавлі
Вже сіють квіти по землі.

Все зацвіло, засяло зрання —
І тим скінчилось прибирання!

За Я. Бжехвою

Досліджую текст

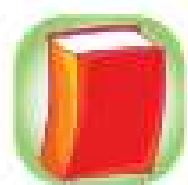
- Яка тема вірша? Прочитай підкреслені слова.
- Доведи, що ці предмети у вірші постають як істоти.
- Прочитай строфу, у якій розповідається, що зробив лелека.
- Яку строфу тобі хочеться намалювати?

- Установи зв'язок виділених іменників з дієсловами.
- Зроби буквену схему до слова з подовженим м'яким приголосним (на вибір).

Створи кілька речень про те, які первоцвіти могли посіяти жайворонки й журавлі.

Прочитай текст.

НА КРИЖАНОМУ ОСТРОВІ

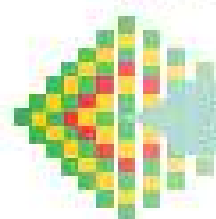
(Уривок)

Після трьох днів «березневої заметілі» виглянуло сонце. Михась дуже втішився: нарешті прилетять шпаки й поселяться в його шпаківні.

— Привіт, — кричав у трубку однокласник Василь. — Я збираюся в парк, гайда зі мною!

— Добре! Я швидко! — відповів Михась.

Вони зустрілися біля входу в парк. Алея молодих дерев простяглася понад берегом Дніпра, який ще

був укритий кригою. На кризі виднілися поодинокі рибалки. Василь першим ступив на лід.

— Там мій дядько Володя рибу ловить. Давай провідаємо, — запропонував Василь.

Михась вагався, адже крига була ненадійною. Подумавши, хлопець ступив на кригу.

Товариші не змогли знайти дядька Володю. Михась запропонував повернутися на берег, але тут сталося неочікуване. Шматок криги, де стояли хлопці, відколовся, і його понесло!

— Зателефонуй комусь! — кричав Михась.

Василь дістав телефон, але він шубовснув у чорну воду.

— Рятуйте! Допоможіть! — кричали хлопці.

Однак рибалки були далеко, не чули. Кригу несло від берега. Хлопці притулилися один до одного й мовчали.

Неочікувано перед ними вибухнув світлом прожектор. Назустріч летів рятувальний катер. Рятувальники зняли переляканих і холодних хлопчаків із криги.

— Подякуйте дівчинці Маї, яка побачила вас із моста й зателефонувала на номер 112. Пливли б ви аж до Чорного моря.

Голодних і мокрих хлопців відвезли в лікарню, куди за ними прийшли батьки. Вони слів не добирали!

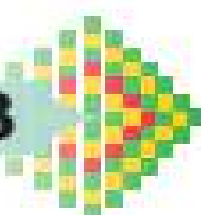
Через кілька днів дядько Володя відшукав дівчинку Маю. Хлопці вирішили подякувати пильній і відповідальній рятувальниці (за Н. Дев'ятко).

Досліджую текст

- Яка тема оповідання?
- Як ти оцінюєш учинок хлопців і Маї?
- Створи кілька речень, які допоможуть хлопцям аналізувати свої вчинки.

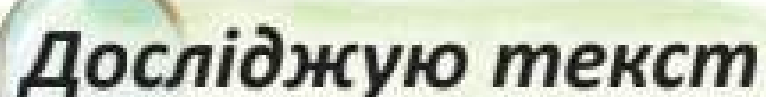
Створи пам'ятку: телефони екстрених служб в Україні (пожежна служба, поліція, швидка допомога, газова служба, єдиний номер екстреного виклику).

Знов починається весна!..
Знов починаються дива...
То серед двору із-під снігу
Раптово визирне трава,
То раptom лагідні
веснянки
Засіють щоки та носи,
Чи розщербечуться
Ще зранку
Птахи на різні голоси!
А вчора... Вчора...

Що й казати!
Всі **веселилися**
До сліз:
Славко —
Дражнило
й задирака —
Наталці проліски
приніс!..
І зовсім це не дивина:
Так починається весна!
А. Костецький

- Яку пору року описує поет?
 - На які дива він звертає увагу? Відтвори події, описані в тексті.
 - Чому, на твою думку, сталося останнє диво?
- Поділися**
- Які весняні дива ти спостерігав / спостерігала?
 - Як ти оцінюєш учинок задираки Славка?

Спілкуймося красно

Дарування та отримання квітів — це спосіб висловити свої почуття, повагу, бажання дружити. Приймаючи квіти, вислов щиру подяку, зроби комплімент людині, яка їх дарує. Це створить атмосферу взаємної радості та порозуміння.

- Розкодуй слова. Відшукай у тексті слова, у яких «заховалися» заковані.

1. Підготуйся до виразного читання вірша.
2. Створи кілька речень про те, яким має бути подарунок Славка.

Прочитай текст самостійно.

9 БЕРЕЗНЯ — ДЕНЬ НАРОДЖЕННЯ ТАРАСА ГРИГОРОВИЧА ШЕВЧЕНКА

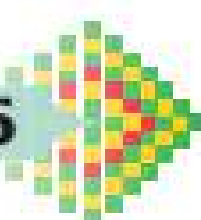
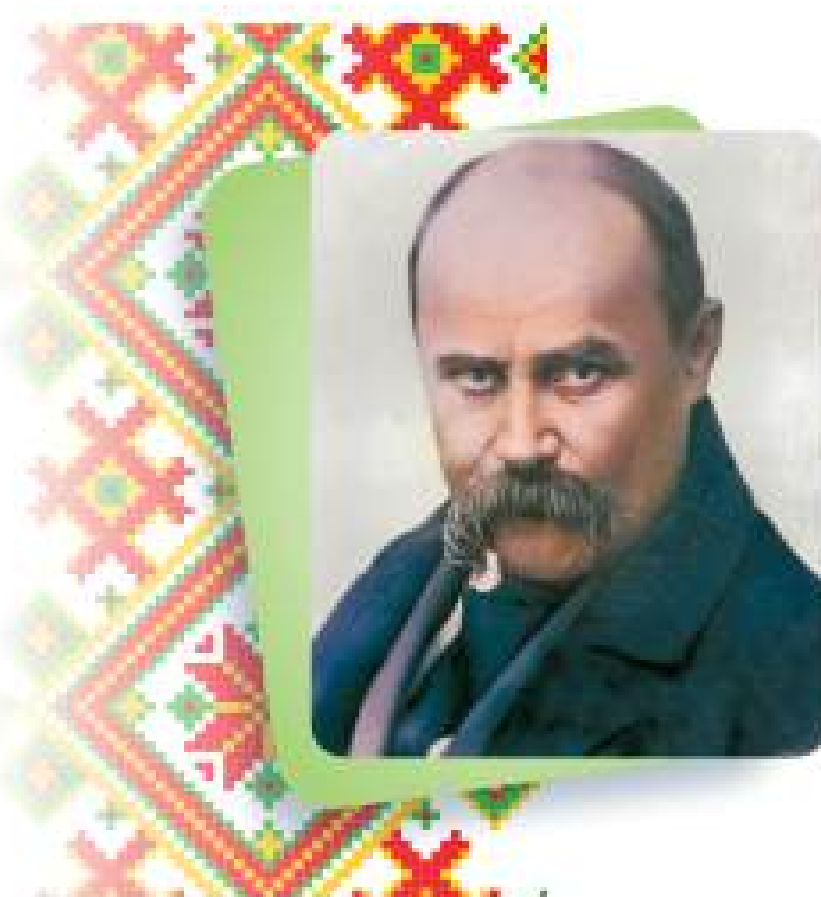
Давно це було. Коли я була зовсім малою, у нас удома дуже любили співати. Зберуться після роботи на свято й співають. Завжди наприкінці співали дідову улюблену пісню «Рече та стогне Дніпр широкий...».

— Діду, хто написав цю пісню? — спитала я.

— Хіба ти не знаєш? — здивувався дід. — Тарас Шевченко, наш видатний поет, борець за Україну, за український народ. Тарас боровся своїм сильним словом. Через це цар вислав його з України в безмежні казахські степи. Поет дуже сумував за Україною, думав про неї. Свої думки відтворював у віршах:

Думи мої, думи мої,
Лихо мені з вами!
Нащо стали на папері
Сумними рядами?..

Ти виростеш — і дізнаєшся про поета багато цікавого (за О. Іваненко).

Прочитай вірш.

* * *

Встала весна, чорну землю
Сонну розбудила,
Уквітчала її рястом,
Барвінком укрила;

І на полі жайворонок,
Соловейко в гаї
Землю, убрану весною,
Вранці зустрічає.

Т. Шевченко

- Прочитай за QR-кодом цікаві факти про Т. Шевченка.

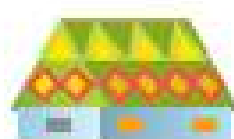
Досліджую текст

- Що тобі відомо про Т. Шевченка?

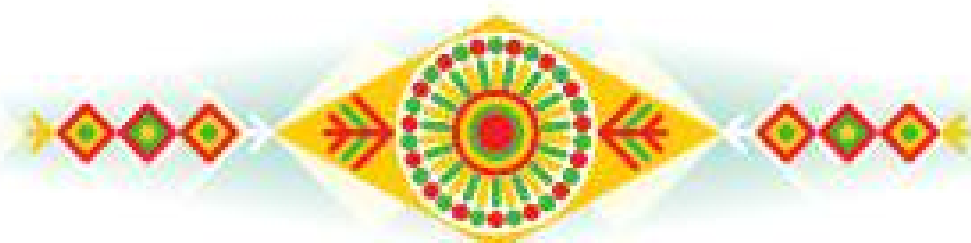

Створи́ть проєкт «Мій Шевченко». ● Підготуйте вірші поета, пісні на його слова, цікаву інформацію.

- Що нового ти дізнався / дізналася про Т. Шевченка? Розкажи родині.

Відтвори зміст тексту, який ти читав / читала за QR-кодом. Вивчи вірш Т. Шевченка напам'ять.

Прочитай текст.

ПРО МАЛУ ЛЕСЮ

Надворі квітувала весна.
Сніг розтанув. Подекуди зем-
ля вже просихала. Несміливо
з'являлася весняна трава.

Дорогою поміж хатами бігла
білява дівчинка. На ній були
вишивана сорочка й спідничка.

Вона добігла до останньої хати, за якою розпочинався густий ліс. Під хатою сиділа старенька бабуся.

— А куди це ти, дитинко, ідеш? — спитала бабуся. — Як тебе звати?

Дівчинка спинилася, усміхнулася:

— Леся. А йду я до лісу, бабуся.

— До лісу? А хіба ж ти лісовика не боїшся?

— Чого мені боятися? Я читала, що вони зовсім не страшні.

— А хіба ти вмієш читати?

— Умію. Мене мама навчила й брата Михайла теж.

— Що ж, Лесю, бачу ти розумна дівчинка, але в ліс одна не йди! (за Л. Храпливою).

Це розповідь про видатну письменницю Лесю Українку, яка написала багато творів для дітей та дорослих.

Прочитай вірш.

* * *

Була весна весела, щедра, мила,
Промінням грала, сипала квітки,
Вона летіла хутко, мов стокрила,
За нею вслід співучії пташки!
Все ожило, усе загомніло —
Зелений шум, веселая луна!
Співало все, сміялось і бриніло...

Леся Українка

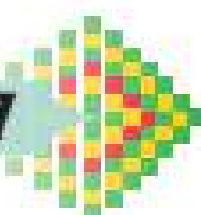
● Прочитай за QR-кодом цікаві факти про Лесю Українку.

● Які твори Лесі Українки тобі відомі? ● Що нового ти дізнався / дізналася про поетесу? Розкажи родині.

Відтвори зміст тексту, який ти читав / читала за QR-кодом. Вивчи вірш Лесі Українки напам'ять.

Прочитай текст.

ТАЛАНОВИТИЙ ХЛОПЧИК ІВАНКО

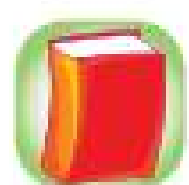
Було це давно. У селі Нагуєвичі (недалеко від Львова) у сім'ї коваля Якова Франка народився рудоволосий ясноокий хлопчик. Назвали його Івасем.

Хлопчик любив бувати в батьківській кузні. Сідав у куточку й слухав розповіді молодих людей та людей старшого віку про давні часи України.

Івась ріс надзвичайно обдарованим. Батьки віддали його навчатися до сусіднього села, де була найкраща школа. Тут він упродовж двох років добре оволодів трьома мовами: українською, німецькою та польською. Читати українською мовою він навчився за 10 днів! Потім Іван здобував освіту в гімназії. Батько тішився його успіхами. Одного разу батька запросили на іспит, на якому нагороджували найуспішніших учнів. Він голосно заплакав, коли почув першим ім'я свого сина. Іван кожного року отримував нагороди. Дуже любив читати. Зібрав бібліотеку — 500 книжок. Після гімназії Іван навчався в університеті у Львові, а потім — у Відні (Австрія) і в Чернівцях (за В. Барагурою).

Так талановитий хлопчик став відомим письменником Іваном Франком. У старших класах ти дізнаєшся багато цікавого про нього та його твори. Для дітей він написав казку «Фарбований лис» і багато інших творів.

Прочитай вірш.

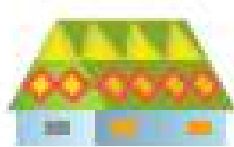
* * *

Надійшла весна прекрасна,
многоцвітна, тепла, ясна,
наче дівчина в вінку.
Зацвіли луги, діброви,
повно гомону, розмови
і пісень в чагарнику.

І. Франко

- Прочитай за QR-кодом цікаві факти про І. Франка.
- Які твори І. Франка тобі відомі? ● Які ти знаєш напам'ять? ● Що нового ти дізнався / дізналася на сьогоднішньому уроці? Розкажи родині.

Відтвори зміст тексту, який ти читав / читала за QR-кодом. Вивчи вірш І. Франка напам'ять.

Прочитайте текст разом.

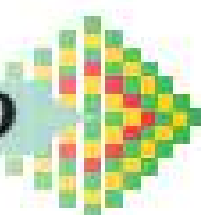
МАРІЯ ПРИМАЧЕНКО

Маруся сиділа біля мами й заворожено стежила за її вишиванням. Мама вишивала і рушники, і святкові скатертини, і завіси на вікна. Але найчастіше прикрашала своїми чарівними візерунками одяг для всіх домашніх. Дівчинка одного разу несподівано сказала неньці:

— Я теж хочу навчитися робити так, як ти! Навчи мене, мамо.

— Звісно ж, я тебе навчу, коли трохи підростеш.

— І в мене будуть такі ж красиві візерунки, як у тебе, мамо? — зраділа дівчинка.

— Вони будуть значно кращими, ніж мої...

Через хворобу в Марійки дуже боліли ноги. Коли вона засинала, їй снилися багато квітів і птахи неземної краси.

«А що, якби спробувати їх якось намалювати?» — думала дівчинка. Але не було їй чим малювати. Тож почала ті дивні сни «малювати» голкою — сонячні квіти та птахів, розписаних яскравими барвами.

Сьогодні Маруся на леваді — гусей пасе. Раптом чарівна жар-птиця над річкою кружляє! І золоте пір'я на берег кидає! Дівчинка навіть про хвору ногу забула — до того пір'я побігла...

- Прочитай продовження тексту за QR-кодом. Дізнайся, ким стала маленька Марійка Примаченко.

Досліджую текст

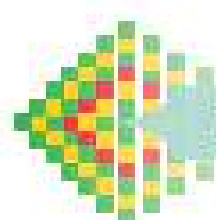
- Чи дійсно дівчинка побачила жар-птицю? Вислов своє припущення.
- Що вона зробила із синьою глиною?
- Як відреагували на роботу Марусі її батьки?
- Ким стала дівчинка, коли виросла?

- Розгляньте портрет М. Примаченко та її картини. Яку з них можна назвати «Веснянка»?

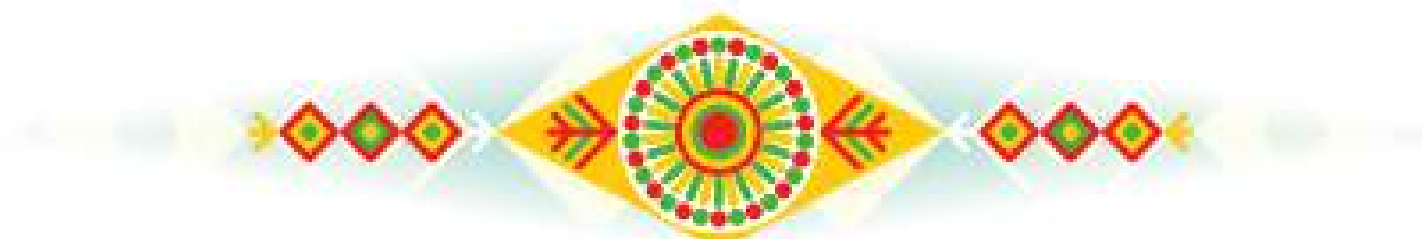

- Що нового ти дізнався / дізналася про українську художницю М. Примаченко? Розкажи родині.

1. Відтвори зміст тексту, який ти читав / читала за QR-кодом.
2. До однієї картини М. Примаченко створи кілька речень за змістом.

Прочитай вірш.

ДЕ ПОДІЛАСЯ ВЕСНА?

Диво дивне, дивина —
 Де поділася **весна**?
 Ми гуртом її шукали
 І до сонечка гукали:
 «Подивись-но з висоти,
 Де нам весноньку
 знайти».
 Каже сонце: «Ось вона!
 Спить у пролісках весна.
 По снігах вона блукала,

От у лісі й задрімала.
 А тепер я залюбки
 До весни зроблю
 стежки!»
 Враз з'явилися
 струмочки,
 Задзвеніли,
 як дзвіночки,
 По долинах, по ярах
 І весні вказали шлях.

Л. Цілик

Досліджую текст

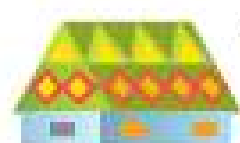
- Який настрій тексту? Яку пору року змальовано у вірші?
- Між ким відбувся діалог? ● Кого у вірші поет зобразив як істоту? ● Прочитай речення з порівнянням.

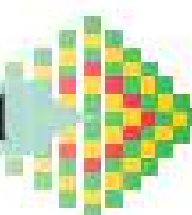
Прочитайте вірш в особах.

- Прочитай у вірші споріднені слова. ● Добери до виділеного блакитним кольором слова перевіrne.
- Прочитай за QR-кодом початок казки «Пролісок» Г. К. Андерсена.

1. Підготуйся до виразного читання вірша «Де поділася весна?».
2. Створи малюнок до казки «Пролісок» Г. К. Андерсена.

Прочитай текст, звертаючи увагу на ознаки весни.

СПРАВЖНЯ ВЕСНА!

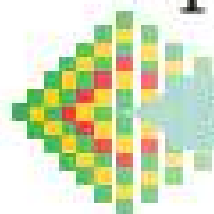
Настала справжня весна! **Прилетіли** вже й **лелеки**! Подарували мені щасливі хвилини зустрічі. Це Грицько й Одарка. Вони селяться в нашому селі кожної весни. **На їхнє повернення чекають усі односельці**, навіть малюки радіють. Потім усі спостерігають за їхнім життям.

Уже й **трава зазеленіла**. З неї **визирають** білі, жовті та сині **квіти**. **Білі** — то ніжні **підсніжники**. Поява на світ підсніжника — це велика радість. Перший підсніжник, який підняв свій біленький ніжний дзвіночок, сповіщав про прихід весни. Ніжний дзвіночок замерзав холодними весняними ранками, а потім увесь день радів теплому сонцю. Його сусідка — яскрава солодка медунка — уже приготувала смачне частування: **рясно виділяє нектар і пилок**. Така хитрунка! Кілька разів змінює своє забарвлення: від синього до фіолетового. Тому й люблять її джмелі, бджілки й інша комахня.

А он **жовтенька мати-й-мачуха**. Така **цікава**! З одного боку вона холодна на дотик, а з іншого — м'яка та приємна. **Повертає голівку до сонця, наче маленький соняшник**. Рівно о сімнадцятій годині засинає: квітка закривається і разом із стеблом опускає голівку.

А он заховався **кущик фіалки**, укритий **фіолетовими квітками**. Своїми жовтими очками квіточка привертає увагу перших метеликів. Он пурхають білий, жовтий і червоний.

Розпочалося буйне пробудження всього, що живе й росте на нашій рідній матері-землі. Бережімо цю красу! (за В. Рацко).

- Розглянь ілюстрацію до тексту.
- Про які квіти не йдеться в тексті? «Намалюй» їх словами.

Досліджую текст

- Які емоції в тебе викликав твір?
- Яка його тема?
- У якій частині тексту автор висловлює головну думку?
- Прочитай назви рослин.
- Які образні слова використовує автор, описуючи їх, щоб показати весняну красу природи?
- Прочитай опорні слова тексту, виділені блакитним кольором.

- Знайди в тексті по три дієслова, які відповідають на питання *що робить?* *що зробили?*
- Прочитай числівник, постав до нього питання.

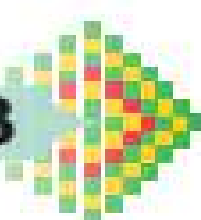

1. Створи свою ілюстрацію до тексту.
2. Підготуй розповідь про весну, добираючи яскраві образні слова.

Створюємо власні тексти

- Закінчується перший місяць весни. Яким він був для тебе?
- Які ознаки березня тебе вразили, утішили чи засмутили?
- Погортай сторінки підручника цього розділу. Пригадай прочитані вірші й оповідання.
- Створи коротку розповідь «Весна в лісі». Використай слова та сполучення слів із прочитаних текстів.

Прочитай казку мовчки. Підготуйся до читання в особах.

ЯК КВІТЕНЬ У ГОСТІ ДО БЕРЕЗНЯ ЇХАВ

Казка

Весняні місяці не живуть у мирі. Колись, кажуть, Березень покликав до себе в гості Квітня. Той поїхав возом. Березень напустив на нього дощ. Місив, місив Квітень грязюку та й повернувся. Березень заморозив землю, посипав її снігом. Квітень зважився їхати саньми. Аж тут дощ, злива! Квітень знову повернувся. Тоді Квітень і каже Травневі:

— Двічі збирався до Березня в гості, але ніяк не доїду: поїду возом — дощ, болото заважає; поїду саньми — відлига не дає ходу.

Травень навчає його:

— Як хочеш доїхати, бери віз і клади на нього сани та човен.

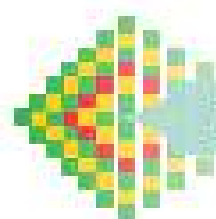
Квітень зробив, як казав Травень, і махнув до Березня в гості. Березень напустив сніги, а Квітень склав віз і човен на сани та й поїхав далі; полив дощ: розлилася всюди вода — Квітень склав віз і сани в човен і поплив. Приїздить Квітень до Березня, а той очам не вірить:

— Як ти зумів доїхати в таку лиху негоду?

— І не доїхав би, — каже Квітень, — та спасибі Травневі, що навчив.

— Ну, стій же, Травню, я тобі крилечки обламаю, — каже Березень.

З того часу між Березнем і Травнем немає ладу: що в Травні зацвіте або виросте раннє, то березневий мороз і вигубить.

Досліджую текст

- Здійсни структурний аналіз тексту.
- Як ти розумієш значення слів, виділених блакитним кольором?
- Відтвори текст від імені Квітня. Почни так: *Мене звати Квітень. Одного разу я зібрався в гості до Березня ...*

Прочитайте текст в особах.

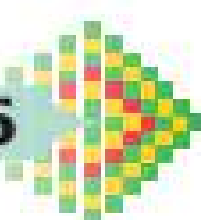

Прочитай вірш.

У КВІТНІ

У квітні квітує квітуча весна,
Квіти виповнюють весну до дна.
В квітні квітують нарциси, тюльпани,
У квітні цвітуть всякі квіти весняні.
У квітні квітують і місяць, і зорі,
Квітень уклав поля неозорі,
Квітень всю землю зачарував...

М. Трохим

Досліджую текст

- Яка тема вірша? Прочитай слова, які римуються.
- Добери слова, що римуються, із запропонованих нижче, щоб створити останній рядок вірша.

Прикрасив, завітчав, святково, і.

- Створи кілька власних рядків вірша, використовуючи слова з довідки, а також власні. Кожен рядок починай підкресленими словами. Спостерігай за словами, що римуються.

*Наприклад: У квітні квітує садок яблуневий —
 Вкрив яблуню цвіт біло-рожевий.*

*Довідка: до підкреслених слів четвертого рядка: гіацинти, кольорові, гостинці, й, солодкі, бджілкам, медові;
до підкреслених слів п'ятого рядка: і, вишні, і, сливи, їх, зливи, поллють, теплі, веснянії.*

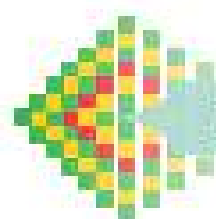
Створюємо власні тексти на основі сприймання змісту репродукції картини й опорних слів

Розгляньте подану репродукцію картини.

О. Кваша. Так починається весна

- Прочитай опорні слова та словосполучення.

Весна: завітчана, зеленокоса, запашна, весела, наче дівчина у вінку, ясноока.

Земля: веселиться, квітує, буяє, завітчується, зеленіє.

Небо: високе, блакитне, усмінене, глибоке.

Хмаринки: наче зайчики, котики, рибки.

Квіти: кульбабки, наче сонечка, наче сонячні жовті зайчики, усміхаються, тягнуться, прикрашають.

Дерева: одяглися, святкові шати, зацвіли, дзвенять, пахнуть, наче наречені.

- Створи текст за змістом репродукції картини. Використовуй опорні слова та прочитані тексти про весну.

Прочитай вірш самостійно.

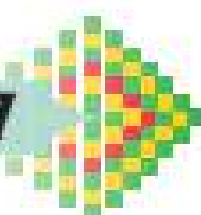
ПІСЕНЬКА-ВЕСНЯНОЧКА

Лугом поміж квітами я іду,
Пісеньку-**весняночку** я веду.
Склала я цю пісеньку голосну
Про гаряче сонечко, про весну.
Батьківщино сонячна, рідний край!
Тут топчу я стежечку з краю в край
І тягнусь, мов квіточка, в висоту.
Лугом поміж квітами я іду,
Пісеньку-весняночку я веду.
І лунає пісенька скрізь моя:
Батьківщину сонячну славлю я!

Л. Компанієць

Досліджую текст

- Який настрій вірша? ● Яка тема? ● Яка головна думка? ● Хто розповідає про свої дії весняного дня? ● Прочитай слова, що римуються. ● Прочитай речення з порівняннями.

● Прочитай у вірші споріднені слова до підкресленого. ● Добери синоніми до слова, виділеного блакитним кольором.

● Прочитай за QR-кодом продовження казки «Пролісок» Г. К. Андерсена.

Вивчи вірш напам'ять (с. 157).

Прочитай текст.

ЗУСТРІЧ ІЗ ЛЕГЕНДОЮ

Було це більше двадцяти років тому. У нашому невеликому селі Клішківці, що на Буковині, відбувалося свято. Ми переходили до нової школи! На свято прибув льотчик-випробувач, перший астронавт незалежної України, Герой України Леонід Костянтинович Каденюк. Адже він навчався в цій же школі, що і я! Ми тоді всі знали, що перший астронавт із нашого села, що він разом із братом Сергієм закінчив нашу школу зі срібною медаллю.

У клас зайшов високий усміхнений льотчик і привітався. Ми так розгубилися, що не могли й слова сказати. Тому Леонід Костянтинович сам почав розказувати про себе.

— Мрія стати космонавтом у мене зародилася у вашому віці — у десять років. Тоді відбувся перший політ у космос. Я дивився в небо й був переконаний: зроблю все, щоб моя мрія здійснилася. Я старався добре вчитися, займався спортом, багато читав про

космос. Закінчивши школу, здобув професію льотчика-інженера. Після тривалих спеціальних тренувань увійшов до групи українсько-американських астронавтів.

— Як довго ви були в космосі? — насмілився запитати мій товариш.

— Космічний корабель «Колумбія» із шістьма астронавтами на борту був у польоті 15 діб, 16 годин, 35 хвилин та 1 секунду.

— Що було найскладнішим у космосі?

Астронавт розсміявся і сказав:

— Найскладнішим було спати. Адже в стані невагомості людина може заснути на стелі, на стіні. Я спав на стіні. Закріплював свій спальний мішок шістьма спеціальними кріпленнями до стіни й так спав.

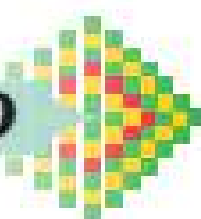
— Які завдання ви виконували в космосі? — запитала Олена.

— Кожен із членів екіпажу мав на орбіті своє завдання. Я проводив експерименти з трьома видами рослин: ріпою, соєю та мохом. З'ясовував, як стан невагомості впливає на ріст рослин. Скажу вам, що рослинам у космосі некомфортно. Однак вони ростуть і навіть дають плоди та насіння.

— Чи було вам страшно в космосі? — голосно спитав Микола.

— Чи страшно? Ні, було дуже цікаво. У космосі найбільше вражає сам космос і те, який вигляд має Земля! Вона неймовірна! Красива, зелена, беззахисна! Бережіть її. А ще любіть і шануйте школу, мрійте! Адже дарма кажуть: ранок провіщає день, а дитинство — майбутнє!

Нашій школі присвоєно ім'я випускника школи — льотчика-космонавта, Героя України Леоніда Каденюка.

Досліджую текст

- Коли та де відбувалися описані події?
- Хто розповідає про себе?
- Що тебе найбільше зацікавило в тексті?
- Який Леонід Каденюк у спілкуванні з дітьми?
- Що нового ти дізнався / дізналася про першого астронавта України? Розкажи родині.

1. Відтвори уривок із тексту, який тобі найбільше сподобався.
2. Підготуйся до виразного читання.

12 квітня — Усесвітній день авіації і космонавтики (Міжнародний день польоту людини в космос).
В Україні цей день має назву *«День працівників ракетно-космічної галузі України»*.

Прочитай вірш.

КУДИ ТИ, СОНЕЧКУ?

— Куди заходить сонечко? —
спитав онук у мене. —
Там є якесь віконечко?
Чи двері є у неба?

І я стояв розгублений,
Не знав, що відказати.
Онук же мій улюблений:
— Дідусю, мусиш знати!

І довелося хлопчику
Детально пояснити:

Куди заходить сонечко,
Як знає де сходити... ?

За Н. Паснак

Досліджую текст

- Між ким відбувається діалог? ● Якого віку може бути онук? ● Які запитання його зацікавили? ● Використовуючи знання з предмета «Я досліджую світ», дай відповідь на запитання онука.

Прочитай вірш в особах.

- Прочитай за QR-кодом відповідь дідуся онуку.

Поміркуй, яку відповідь хлопчику ти міг би / могла б дати. Підготуйся до виразного читання всього вірша.

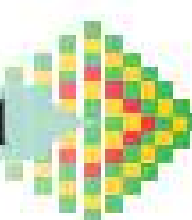
Позакласне читання: обмінюємося думками

Сьогодні я читаю...

- Прочитай назву та ім'я автора / авторки книжки. Що тобі відомо про нього / неї? Який жанр тексту? Хто є головними героями / героїнями? Які події описані?

Поділися ● Які твої враження від прочитаного тексту? Чим він цікавий? ● Що нового ти дізнався / дізналася? ● Чому цю книжку треба прочитати? ● Які запитання в тебе з'явилися до автора / авторки? ● Хто порадив тобі прочитати цю книжку? ● Чи хочеться тобі щось змінити в змісті? У поведінці персонажів?

- Якби я був / була автором / авторкою, то ...

Квітень іде — Великдень веде

Прочитай текст.

КВІТЕНЬ ІДЕ — ВЕЛИКДЕНЬ ВЕДЕ

Легенда

Велікдень — одне з найбільших і найшанованіших після Різдва християнських свят. Великдень із грецької мови означає «Великий день», який символізує надію, радість і віру в щасливе життя.

Більше семи тисяч років тому жили троє братів-мисливців: Тур, Пан та Яр. Якось зібралися вони на полювання. Вийшли в степи неозорі, а жайворонки так розспівалися, що аж небо дзвенить. Вражено зупинився Яр і мовив:

— Не хочу я полювати, молодих тварин стрілами вбивати, а хочу оце широке поле зорати, засіяти зерном, зібрати врожай, хліба напекти людям на здоров'я.

Тільки-но він це проказав, як із неба опустилися золотий плуг, золоте ярмо, лантух пшенички золотої.

І гукнув старший брат Тур:

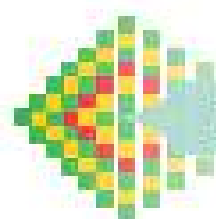
— Це моє!

Хотів схопити плуг — аж він полум'ям зайнявся.

— Це моє! — прокричав середульший брат. Але і йому сахнуло полум'я в лице.

— Ні, брати, це моє, — усміхаючись, мовив Яр.

Він запряг волів у плуга золотого й проорав першу у світі борозну. Засіяв поле пшеницею золотою. Зібрав урожай і борошна намолов. Спик першу хлі-

бину, а потім людей частував. Навчив їх орати, сіяти й хліб вирощувати. І став Яр Ярилом — богом весняних робіт і родючості. Спускався він на землю в той весняний день, коли можна було засівати землю зерном. І то був Великдень, тобто Великий день хлібороба (за «Українською малою енциклопедією»).

Досліджую текст

● Що таке *легенда*? ● Яка її тема? ● Що означає слово *Великдень*? ● Відтвори зміст легенди. ● Які українські великодні звичаї та традиції ти знаєш? ● Що нового ти дізнався / дізналася? Розкажи родині.

Поділися ● Як святкують цей день у твоїй родині?

1. Підготуй невелику розповідь про традиції святкування Великодня у твоїй сім'ї.

2. Підготуйся до виразного читання.

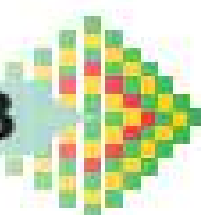

Прочитай текст.

ЗА ТИЖДЕНЬ — ВЕЛИКДЕНЬ...

Неділю за тиждень перед Великоднем називають *Вербною*, *шутковою* або *квітною*, а тиждень перед цією неділею — *вербним*. У Вербну неділю святять вербу, а потім легенько б'ють, примовляючи: «*Не я б'ю — верба б'є, за тиждень Великдень, недалечко червоне яєчко!*»

Упродовж вербного тижня готуються до Великодня: у «чистий» четвер прибирають оселю, печуть паски й інші смаколики. А найголовніше — готують писанки! І не тільки писанки, а й крашанки

(яйце занурюють у барвник), дряпанки (на яйці гострим предметом видряпують орнамент), сламенки (наклеюють візерунок із соломи), мальованки (наносять малюнок).

Писанка — маленьке диво, що пройшло крізь віки. Цей унікальний витвір, можливо, найчарів-

ніша візитівка, народний символ України. В Україні й інших державах писанці присвячені музеї та пам'ятники.

- Розгляньте пам'ятники писанці на другому форзаці.

* * *

Свято Пасхи недалечко,
Люди звичай бережуть, —
Розмальовують яєчка,
Пишні пасочки печуть.
Святкування йде віками —
Це такі чудові дні:
В гості йти, під рушниками
Страви нести запашні.

Н. Куфко

Поділися • Що ти знаєш про вербний тиждень? • Що тобі відомо про традиції і звичаї, яких українці дотримуються під час святкування Вербної неділі? Розкажи родині.

Вивчи вірш напам'ять.

Після Великодня був Поливаний (Обливаний) понеділок. Це свято радісне й галасливе, як струмені водограю. Хлопці обливають дівчат водою, бажаючи, щоб вони були гарні, веселі, здорові, як сама весна. А дівчата, дякуючи, дарують хлопцям писанки.

Прочитай текст.

ПОЛИВАНИЙ ПОНЕДІЛОК

П'єса

(Уривок)

Гурт дівчат: Наталка, Олена, Софія. Хлопці з глечиками: Микола, Тарас, Дмитро, Максим.

Дмитро (лє воду на коси Олени). Будь здорова, як вода, а весела, як весна.

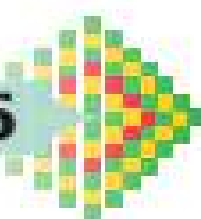
Олена. Обережно, віночок новий, квітки замочиш. Ось тобі писанка від мене.

Тарас. А ти на коси лий, Дмитре, на коси, щоб гарно росли.

Олена (струшує воду). То тебе поливати треба! Бачиш, який малий, ніби тебе ніколи весняний дощ не мочив.

Наталка. Давайте, дівчата, полємо Тараса, щоб добре ріс.

(Дівчата підбігають. Одні тримають його, інші лють на нього воду.)

Дівчата. Лийся, водичко, з горщика,
Лийся теплим дощиком!
Щоб були всі парубки
такі дужі, як дубки.

Тарас. Досить, дівчата, а то я до неба виросту.

Софія (*лє тричі*). Один дощ, другий дощ, третій дощ. Як старі люди казали: «Як підуть на свята три дощі добрі, то вродить земля врожаї щедрі».

Тарас. Ой, дівчата, жалю у вас до мене немає. Ви мене з ніг чи то з голови до ніг облили.

Софія. Здоровий будеш, а сорочка висохне. Он бачиш, як сонце гріє.

Максим. Досить обливатися. Час іти водити гаївки.
(*Діти, узявшись за руки, починають співати гаївки.*)

За С. Майданською

Вивчаємо нове

П'єса (або **виста́ва**) — це форма твору, яка складається з діалогів між персонажами, метою якої є саме вистава, а не просто читання.

У тексті п'єс є примітки автора щодо зовнішності й поведінки дійових осіб, описи місць, де відбувається дія. Такі примітки називаємо **ремáрками**. Їх подано в дужках або окремими рядками.

Досліджую п'єсу

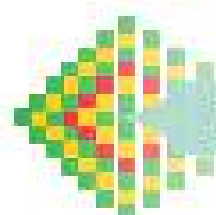
- Яка тема п'єси? ● Який настрій тексту? ● Яку традицію Великодніх свят розігрують діти? ● Скільки персонажів у п'єсі? ● Прочитай ремарки.

Розіграйте п'єсу. Дотримуйтеся відповідної інтонації.

З'ясуй, чи дотримуються стародавнього звичаю, про який ти дізнався / дізналася, у вашому регіоні.

- Прочитай за QR-кодом текст про походження назви місяця «травень».

Прочитай вірш.

ТРАВЕНЬ

Каштанчик — свічечками,
Кульбабка — ліхтарями
Присвічують, щоб травень
святкував.

А він, наш кучерявий,
Зростив розкішні трави,
Ще й квіти поміж них
порозкидав.

Квітки збирають діти,
Вінки сплітають,
дякують йому.
Голівоньки квітчають
І пісеньки співають,
Звеличуючи радісно весну.
Т. Полубко

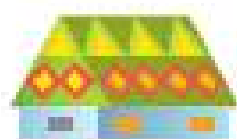

Досліджую текст

- Який жанр тексту? ● Яка тема? ● Які предмети у вірші описані як істоти? ● Що роблять діти? ● За що, на твою думку, діти вдячні травню? Прочитай вірш. ● Розглянь ілюстрацію. У вигляді кого зобразила художниця травень? У які обнови він одягнений? Що він робить? Опиши.

- Прочитай підкреслені слова, поділи на склади для переносу. ● Прочитай слова з префіксами **роз-**, **з-**, **с-**. Поясни правопис. ● Прочитай слово з двома префіксами.

Вивчи вірш напам'ять (за бажанням).

Свято мами

У другу неділю травня відзначають *День матері*. Маму вважають берегинею сім'ї. Не забудьте сказати мамі теплі слова й запевнити, що ви її дуже любите. Адже мама — найдорожча людина у вашому житті.

Прочитай вірш.

ТЕПЛИЙ ВІРШИК ДЛЯ МАМИ

Мамо, добре, що ти є, —
Ніжне сонечко моє!
Від твоєї теплоти
Так і хочеться рости...
Найгарнішу, найдобрішу —
Я люблю тебе найбільше!
І коли дорослим стану,
Теж любить не перестану!
Бо ріднішої, ніж ти,
В цілیم світі не знайти!
Добре, мамо, що ти є, —
Тепле сонечко моє!

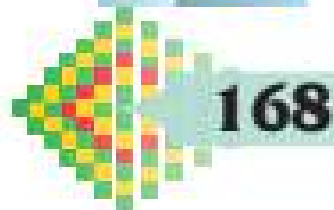
О. Дерманський

Досліджую текст

- Прочитай прізвище поета.
- Які твори О. Дерманського ти знаєш? Що підказує тобі заголовок вірша?
- Прочитай у вірші теплі слова для мами.
- Із чим порівнює автор свою маму?
- Які теплі слова тобі хочеться сказати про свою маму?

Вивчи вірш напам'ять. Розкажи його мамі в День матері.

Прочитай текст.

НАМИСТО ДЛЯ МАМИ

Казка

За селом край лісу розлігся ставок. На березі росли вільхи, верби й осоки. Тут жила сім'я будівельників — бобрів Бобренків. Батько будував греблю, мама поралася на кухні, а малий бобрик Добрик допомагав обом: мамі джерельної води привозив човником (сам змайстрував), батькові — веселі історії розказував. Але була в нього велика таємниця: він доглядав квіти лілій і молодий очерет (то мамі в подарунок). Батьки раділи за свого синочка!

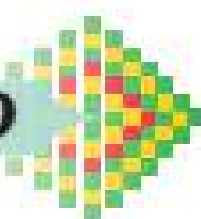
Одного надвечір'я Добрик тихенько вийшов із м'якого кубельця і поплив гладеньким ставком до загати. Вирішив подивитися, як ростуть його лілії. Чудово! Він зійшов на берег, сів відпочити. Над ним небо в золотих зорях, молодий місяць із хмаринок прикраси на небо викладає. Раптом перед ним великий пені засіяв тисячами блискіток! Вони рухалися, блимали, переливалися, танцювали! Це було справжнє світлове шоу! Малий стояв і зачаровано дивився на міріади блискучих намистинок!

— Де ти пропав? Ми вже почали хвилюватися! — почув голос тата.

— Тату, поглянь, що це? — спитав Добрик.

— Це світлячки. Вони своїм світінням всіх зачаровують!

— Я їх забираю додому! Це буде чудовий подарунок для мами! Адже скоро її день. Ми зробимо для

мами чудове намисто, яке буде виблискувати чарівним світлом. Мамі сподобається! — захоплено вигукував Добрик.

Батько тільки всміхнувся (за В. Мельником).

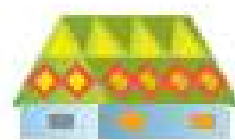

Світлячки — це жуки, які здатні до виділення світла внаслідок хімічної реакції в тілі. Їх можна побачити на узліссях, біля водойм. Світлячки не виділяють тепла, тому вчені називають їхнє зелене світло «холодним». До них навіть підійти не можна! Вони відразу злітають у повітря.

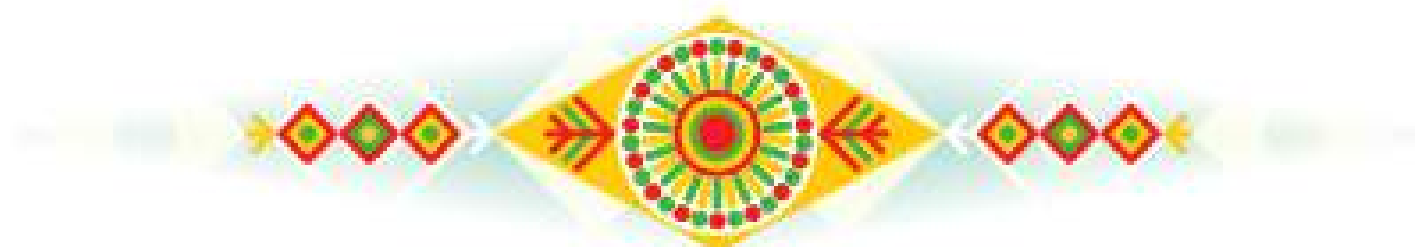

Досліджую текст

- Хто головний герой казки? ● Яким він був? Опиши.
- Що було секретом малого Добрика? ● Що його вразило? ● Чи доводилося тобі бачити світлячків? ● Що вирішив зробити Добрик із світлячками?

Підготуйся до виразного читання. Поясни, чому не можна зробити намисто зі світлячків.

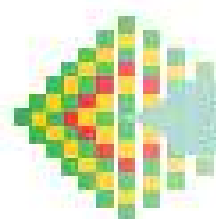

Прочитай текст самостійно.

ЖИВА ВОДА

Польська народна казка

В одному селі жила вдова з трьома синами. Виросли вони добрими й гарними парубками. Старший син став солдатом. Хоробрий і сміливий був. Гордо носив медалі «За хоробрість». Середній син вивчив аптекарські науки. Ходив задерши носа. А наймолодший

син, якого звали Мачей, орав землю і дбав про стару матір. Насміхалися старші над молодшим братом. Одного разу мати злягла від невідомої хвороби. Стара знахарка сказала:

— Є на світі такі ліки, які можуть поставити вашу матір на ноги, але навряд чи ви зумієте їх роздобути.

— Ти тільки скажи нам, що це за ліки, а ми їх дістанемо! — сказав старший брат.

— Потрібно окропити живою водою хвору матір, і вона негайно ж одужає. На вершині Суботньої гори росте старезне дерево. Під ним знаходиться джерело із живою водою. Тільки нелегко туди дістатися, бо дорогу до того місця перекривають невідомі сили.

— По живу воду піду я! Я — хоробрий воїн! — сказав старший брат і пішов.

Минуло два тижні, але від нього не було жодної звістки. Тоді середній брат вирішив піти по живу воду, але теж пропав.

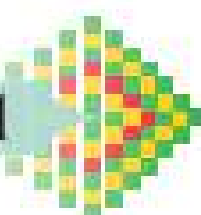
«Обидва вони, напевно, загинули, — подумав Мачей. — Піду-но я по живу воду».

Пішов Мачей по кам'янистій стежці. Вона звивалася похмурою ущелиною і вела на вершину гори. Раптом перед ним постав рудобородий чоловік.

— Добрий вечір, куди ви прямуєте, мій друже? — спитав рудобородий.

— На вершину цієї гори, — відповів Мачей. — Я іду по живу воду.

Це був злий чаклун. Він хотів збити Мачея з дороги, але хлопець його не послухав. Багато важких пригод пережив сміливий хлопець. Нарешті він дістався до джерела. Хитаючись від втоми, Мачей підійшов і припав до води. На дні джерела він побачив золотий глечик. Дістав його, зачерпнув живої води та швидко побіг додому. По дорозі хлопець визволив двох своїх

братів, яких зачарував злий чаклун. Прибіг син до ліжка хворої мами й окропив її живою водою.

— Матусю, рідненька, я так хотів устигнути, так прагнув урятувати тебе! Ти наше сонечко!

Вона розплющила очі й усміхнулася.

— Дякую, синочки мої. Ви мене врятували.

Мачей мовчав. Він був щасливий. Брати тільки опустили очі. Вони все зрозуміли. Сім'я жила довго й щасливо.

Досліджую текст

- Назви головних героїв і героїнь казки.
- Як ставилися старший і середній брати до молодшого? Через що?
- Як проявив себе кожний брат у складній ситуації?
- Як мама подякувала дітям за порятунок?
- Проілюструй прикладами з тексту.

Створюємо власні тексти

- Створи короткий текст про свою маму. Використовуй слова та сполучення слів із прочитаних текстів.

Позакласне читання: обмінюємося думками

Сьогодні я читаю...

- Прочитай назву та ім'я автора / авторки книжки, яку ти читаєш.
- Що тобі відомо про нього / неї?
- Який жанр тексту?
- Хто є головними героями / героїнями?
- Які події описані?

Поділися ● Які твої враження від прочитаного тексту?
● Що нового ти дізнався / дізналася? Чому цю книжку треба прочитати? Які запитання в тебе з'явилися до автора / авторки? ● Чи хочеться тобі щось змінити в змісті? У поведінці персонажів?

Якби я був / була автором / авторкою, то ...

Прочитай вірш.

ЧЕРВЕНЬ

Здрастуй, червню!
Здрастуй, літо!
Люба сонячна пора.
Колоситься в полі жито,
Засмагає дітвора.
Червоніють полуниці,
Соковиті, запашні,
В хаті зовсім не сидиться.
Ой, які хороші дні!

За Г. Демченко

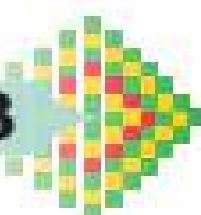
Досліджую текст

- Яка тема вірша? ● Який настрій тексту? ● Які емоції ти відчуваєш, читаючи цей вірш? ● За що ти любиш літо?
- Прочитай слова, які римуються.

1. Підготуйся до виразного читання.

2. «Намалюй» своє літо словами.

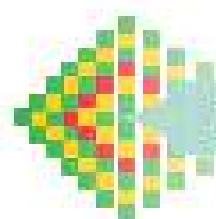

Мої навчальні досягнення

Пригадайте твори про весну, які ви досліджували разом.

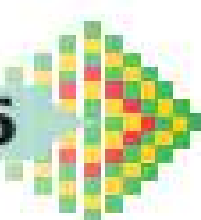
Перевірте свої навчальні досягнення, виконавши завдання в тестовій формі. Укажіть правильну відповідь.

1. Рятуючи з крижини Михайла й Василя (оповідання «На крижаному острові»), дівчина Мая зателефонувала
А друзям **Б** батькам **В** на номер 112
2. Дев'ятого березня — день народження
А Івана Франка
Б Ліни Костенко
В Тараса Шевченка
3. П'єса — це
А основна частина тексту
Б розповідь головного героя
В форма твору, яка складається з діалогів між персонажами
4. План тексту — це
А опорні слова
Б назви частин тексту
В образні слова
5. Стислий переказ — це
А спонукальні речення
Б переказ кінцівки тексту
В коротке відтворення тексту

ЗМІСТ

Літо, прощай!	3
Родина, родина — це вся Україна	5
Розгубила осінь золоте намисто... ..	22
Дружба — найцінніший скарб	49
«Буду я навчатись мови золотої...»	60
Про одне й те саме в різний спосіб	72
«Прийшла до нас бабуся у білому кожусі...»	84
«Коляду для вас співаю...»	95
Історія успіху	116
У світі дивовижних професій	127
Квітень іде — Великдень веде	162
Свято мами	168
Заквітчана, зеленокоса до нас прийшла весна	170

Навчальне видання

*ЗАХАРІЙЧУК Мар'яна Дмитрівна,
ІВАНЧУК Марія Георгіївна*

УКРАЇНСЬКА МОВА ТА ЧИТАННЯ

Підручник для 3 класу
закладів загальної середньої освіти
(у 2-х частинах)

Частина друга

ЧИТАННЯ

Підручник відповідає Державним санітарним нормам і правилам
«Гігієнічні вимоги до друкованої продукції для дітей».

Для оформлення підручника використано матеріали,
що є у вільному доступі в мережі «Інтернет».

Художниці В. Дунаєва, Ю. Ясінська

Редакторка Н. Забаштанська

Обкладинка, макет і художнє оформлення Н. Антоненко

Технічне редагування Л. Ткаченко

Комп'ютерна верстка С. Груніної

Коректорка С. Бабич

Формат 70 × 100/16.

Ум. друк. арк. 14,3. Обл.-вид. арк. 12,37.

Тираж прим. Зам. №

Видавництво «Грамота»

вул. Паньківська, 25, м. Київ, 01033,

E-mail: info@gramota.kiev.ua

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 341 від 21.02.2001 р.